

פענוח הערות ומראי-מקומות

לקוטי שיחות חלק כ נח שיחה א.

נח ו, ט. אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדִלְתּוֹ אֶת־הָאֱלֹהִים הִתְהַלְּךְ־נֹחַ:

רש"י ד"ה בדורותיו. יש מרבתינו דורשים אותו לשבח, כל שכן אלו הנה בדור צדיקים הנה צדיק יומר; ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו הנה צדיק ואלו הנה בדורו של אברהם לא הנה נחשב לכלום (סנה' ק"ח):

תנחומא פרשתינו ה. בְּדִלְתּוֹ, וְלֹא בְּדוֹרוֹת אַחֵרִים. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֻמְיָה. סָד אָמַר, תָּמִים הָיָה בְּדוֹר הַמַּבּוּל וּבְדוֹר הַפְּלִגָּה, שְׂאֵלוֹ הָיָה בְּדוֹרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אַבְיָנוּ, לֹא מִצָּא יְדָיו וְרַגְלָיו. מְשַׁל לְחַבִּית שֶׁל אַפְרָסְמוֹן שֶׁהֵימָּה מְנַסֶּת בְּמָקוֹם הַמְּטַנֵּף. בְּמָקוֹמָהּ, רִיחָה נוֹדֵף. שְׂלֹא בְּמָקוֹמָהּ אֵין רִיחָה נוֹדֵף. וְסָד אָמַר, תָּמִים הָיָה בְּדִלְתּוֹ, כֹּל שֶׁכֵּן בְּדוֹרוֹת אַחֵרִים. מְשַׁל לְצִלוּחִית שֶׁל פְּלִיטוֹן שֶׁהֵימָּה מְנַסֶּת בְּמָקוֹם הַטַּנֵּפֶת רִיחָה נוֹדֵף, כֹּל שֶׁכֵּן אִם הֵימָּה מְנַסֶּת בְּמָקוֹם הַבֶּשֶׂם.

זהר חלק א ס עמוד א. דְּבַר אַחַר אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת בְּגִין דְּהִנָּה צַדִּיק שָׁבַח לִיָּה תְּרִי זְמַנִּי. תָּמִים הָיָה בְּדוֹרוֹתָיו, אֲכַל בְּדָרְיוֹ אַחֲרָיו אֵינוֹ נִחְשָׁב לְכֻלָּם, כְּמוֹ דְרָא דְאַבְרָהָם וְדְרָא דְמֹשֶׁה וְדְרָא דְדָוִד. דְּבַר אַחַר תָּמִי מֵאֵי עֲבַד בְּדָרָא דְכִלְהוּ סְיִיבִים, קַל וְחוֹמֵר אֵלוֹ הָיָה בְּדָרָא דְכִלְהוּ צַדִּיקִים: (עד כאן תוספתא)

תנחומא (באבער). אלה תולדות [נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו]. מהו בדורותיו, **יש דורשין לשבח, ויש דורשין לגנאי**, צדיק בדורותיו ולא בדורות אחרים, משל למה הדבר דומה, אם יתן אדם סלע של כסף בתוך [מאה] סלעים של נחשת, אותה של כסף נראית נאה, כך היה נח נראה צדיק בדור המבול, יש דורשין אותו לשבח כיצד, לנערה שהיתה שרויה בשוק של זונות והיתה כשרה, אלו היתה בשוק הכשרות על אחת כמה וכמה, משל לחבית של אפרסמון שהיתה נתונה בקבר והייתה ריחה טוב, אילו היתה בבית על אחת כמה וכמה.

נח ו, ט. אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדִלְתּוֹ אֶת־הָאֱלֹהִים הִתְהַלְּךְ־נֹחַ:

1) סנהדרין קח. (בראשית ו, ט) אלה תולדות נח [נח איש צדיק תמים היה בדורותיו] א"ר יוחנן בדורותיו ולא בדורות אחרים וריש לקיש אמר בדורותיו כ"ש בדורות אחרים.

בראשית רבה פרק ל. בְּדִלְתּוֹ, רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֻמְיָה, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר בְּדִלְתּוֹ הָיָה צַדִּיק, הָא אֵלוֹ הָיָה בְּדוֹרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה אוֹ בְּדוֹרוֹ שֶׁל שְׂמוּאֵל לֹא הָיָה צַדִּיק. בְּשׁוֹק סְמִיָּא צְוָחִין לְעוֹרָא סְגִי נְהוּר, מְשַׁל לְאַחַד שֶׁהָיָה לוֹ מִרְתַּף אֶחָד שֶׁל גִּי, פְּתַח חַבִּית אַחַת וּמִצָּאָהּ שֶׁל חֲמֵץ, שְׁנֵינָה פֹּה, שְׁלִישִׁית וּמִצָּאָהּ קוֹסֶס, אָמְרִין לִיָּה קוֹסֶס הוּא, אָמַר לְהוֹן וְאִית הָכָא טַב מֵיָּנָה, אָמְרוּ לִיָּה לֹא. כֹּה בְּדִלְתּוֹ הָיָה צַדִּיק הָא אֵלוֹ הָיָה בְּדוֹרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה אוֹ בְּדוֹרוֹ שֶׁל שְׂמוּאֵל לֹא הָיָה צַדִּיק. רַבִּי נְחֻמְיָה אָמַר וּמָה אִם בְּדִלְתּוֹ הָיָה צַדִּיק, אֵלוֹ הָיָה בְּדוֹרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה אוֹ בְּדוֹרוֹ שֶׁל שְׂמוּאֵל עַל אַחַת פְּמָה וְכַמָּה, מְשַׁל לְצִלוּחִית שֶׁל אַפְרָסְמוֹן מְקַפֶּת צְמִיד פְּתִיל, וּמְנַסֶּת בֵּין הַקְּבֵרוֹת, וְהָיָה רִיחָה נוֹדֵף, וְאֵלוֹ הָיָה חוּץ לְקְבֵרוֹת עַל אַחַת פְּמָה וְכַמָּה, מְשַׁל לְבַתּוּלָה שֶׁהֵימָּה שְׁרוּיָה בְּשׁוֹק שֶׁל זוֹנוֹת וְלֹא יֵצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רַע, אֵלוֹ הֵימָּה בְּשׁוֹק שֶׁל כְּשֵׁרוֹת עַל אַחַת פְּמָה וְכַמָּה, כֹּה, וּמָה אִם בְּדִלְתּוֹ הָיָה צַדִּיק אֵלוֹ הָיָה בְּדוֹרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה אוֹ בְּדוֹרוֹ שֶׁל שְׂמוּאֵל עַל אַחַת פְּמָה וְכַמָּה.

[Type here]

דלעיל מיניה קאי כאלו אמר צדיק בדורותיו שפי' צדיק לפי דורו וזהו לננאי בלי ספק:

גור אריה. יש מרבתינו ז"ל כו'. אף על גב שאין הכרעה במלת "בדורותיו", שהרי יש לפרש שניהם, ואין לאחד יותר הכרעה, שיש לפרש לשבח כמו לגנאי. ואין לומר דבהא פליגי כי למאן דאמר 'לשבח' בשביל שהיה צדיק גדול אין לפרש לגנאי, ולמאן דאמר 'לגנאי' הוי איפכא, דזה אינו, דעל כרחך למאן דאמר 'לשבח' סבירא ליה נמי אילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום, שלא היה צדיק כמו אברהם, שהרי לקמן אמרינן (רש"י ז, ז) שהיה נח מקטני אמנה. וכן למאן דאמר 'לגנאי' פשיטא דסובר גם כן אילו היה בדור של צדיקים היה צדיק יותר, שהסברא נותן כן, שכן פרש"י לקמן (ר' כה, כ) אצל "אחות לכן מפדן ארם וגומר". אלא בזה פליגי – מפני שהכתוב בא ללמד במלת "בדורותיו" למה עשה הקב"ה נס עם נח והצילו מן המבול, וסבור מאן דאמר 'לגנאי' שהצלתו הוא מפני שבדורו היה צדיק, וכיון שלא היה צדיק יותר בדורו היה נקרא 'צדיק', והקב"ה עושה לו נס אף על גב שאילו היה בדור צדיקים לא היה צדקתו נחשב לכלום. וראיה שהקב"ה עושה הנס אחר שאין צדיק יותר ממנו – שכן פירש רש"י אצל לוט בפסוק "פן תדבקני הרעה" (להלן יט, יט) עיין שם, ולפיכך היה ניצול. ולאידך לישנא דאמר 'לשבח' – היה ניצול מפני שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר, ולפיכך היה הקדוש ברוך הוא מחשיב מעט צדקותיו לרב, והיה מצילו. והשתא יש מחלוקת בשביל מה היה ניצול נח. והשתא לא יקשה גם כן למה מספר הכתוב בגנותו של צדיק למאן דאמר לגנאי, אלא הכתוב מגיד לך בשביל מה היה ניצול נח, ללמוד מדת הקב"ה, כיון שהיה צדיק בדורו. והשתא לא יקשה מה שפירש למעלה 'הואיל והזכירו ספר בשבחו' משמע שבא הכתוב לספר שבחו, דלא פליגי אלא במלת "בדורותיו", ולא פליגי ב"איש צדיק", דודאי הכל מודים שנכתב זה בשביל שבחו, רק מלת "בדורותיו" למה נכתב, אי לשבח אי לגנאי:

ענף יוסף למדרש תנחומא. ראה בסוף.

6) אבן עזרא עה"פ. וטעם בדורותיו. בדורו בעת המבול ובדורות שהיו אחריו כי הוא היה עד שהיה אברהם בן נ"ח שנה והסי' הוא ואברהם אבינו בן נ"ח כאשר מת נח:

8) ניצוצי זוהר שם. וקצ"ע נקטם אלמלי היה בדורו של אברהם הרי באמת היה בדורו שנח מת בשנת נח לחיי

2) רש"י כאן ד"ה בדורותיו. יש מרבתינו דורשים אותו לשבח, פל שפן אלו הנה בדור צדיקים הנה צדיק יותר; ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו הנה צדיק ואילו הנה בדורו של אברהם לא הנה נחשב לכלום (סנה"ק"ח):

3) רא"ם. יש מרבתינו דורשין אותו לשבח כו' ויש דורשין אותו לגנאי. בפרק חלק ובב"ר לא הי' נחשב לכלום והא דכתיב נח דניאל ואיוב המה בצדקתם ינצלו נפשם אלמא אפי' בדור של צדיקים הי' נחשב. י"ל מפני שנוצל נח בצדקתו מונה אותו עם אותם שהצילו נפשם בצדקתם אע"פ שאלו הי' בדורם לא הי' נחשב לכלום דאל"כ מאי שנא הני משאר צדיקי עולם שאמר המה בצדקתם ינצלו נפשם וכי יותר צדיקי' הם מכל שאר הצדיקי' אלא אותם שנצלו נפשם בצדקתם הוא דקא חשיב ומפני שהציל נפשו נח בצדקתו כמותם חשיב ליה בהדיהו ואף על פי ששניהם מודים שלא הי' צדיק גמור אלא לפי דורו דאל"כ מאי כ"ש דקאמר מ"מ בפירוש בדורותיו קא מפלגי מר סבר בדורותיו לשבוהיה הוא דאתא לומר אף בדורותיו שהיו רשעים והי' לו ללמד ממעשיהם הי' צדיק וכ"ש כו' ומר סבר לגנותו הוא דאתא לומר דוקא בדורותיו הי' צדיק אבל אלו הי' בדור צדיקים כו' אבל כ"ע מודו שאלו הי' בדור צדיקים והי' צדקתו כמו שהי'תה בדורותיו לא הי' נחשב לכלום וכ"ע מודו שאלו הי' בדור צדיקי' הי' יותר צדיק שאינו דומה מי שגדל בתוך צדיקים למי שגדל בתוך רשעים כמו שדרשו גבי רבקה בת בתואל אחות לכן מפדן ארם להודיעך שבחה שהי'ת בת רשע ואחות רשע וממקו' רשע ולא למדה ממעשיהם ולפי זה דרשה דאת האלהים שהי' צריך סעד לתמכו דמשמע שלא הי' חזק באמונתו ודרשה דמפני מי המבול שהי' מקטני אמנה אתי אליבא דכ"ע א"נ מ"ד לשבח סובר שצדקתו הי'תה חשובה ג"כ בדורות של צדיקים אלא שאם הי' בדורות הצדיקים הי'תה יותר גדולה דיש צדיק יותר גדול מצדיק ומאן דאמר לגנאי סובר שצדקתו זאת אלו הי'תה בדורו של אברהם לא הי'תה נחשבת לכלום ולפי זה דרשא דמפני מי המבול ודרשא דאת האלהים אינן אלא אליביה. והא דדריש בדורותיו חד מינייהו לשבח וחד מינייהו לגנאי אף על פי שאין לו הכרע אם לגנאי או לשבח הוא משום דחד מינייהו סובר דבדורותיו אהיה דסמיך ליה קאי שמורה על הזמן לומר שזה המעשה הי' בזמן דורותיו שהיו רשעים וזהו לשבח בלי ספק כאלו אמר וכ"ש אלו היו בדור צדיקים וחד מינייהו סבר דבדורותיו אצדיק

13) פדר"א פרק ת. בעשרים ושמונה באלול נבראו חמה ולבנה ומנין שהוא שנים וחדשים וימים ולילות שעות וקצים ותקופות ומחזורות ועיבורין היו לפני הקב"ה והיה מעבר את השנה ואחר כך מסרן לאדם הראשון בגן עדן, שנאמר (בראשית ה, א): "זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם", מנין עולם לכל תולדות בני אדם. אדם מסר לחנוך ונכנס בסוד העיבור ועיבר את השנה, שנאמר (בראשית ה, כב): "וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוּךְ אֶת הָאֱלֹהִים" וגו', ויתהלך חנוך בדרכי מנין העולם שמסר אלהים לאדם, וחנוך מסר לנח סוד העיבור ועיבר את השנה, ואמר (בראשית ה, כב): "עַד כֹּל יְמֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר וְקֹר וְחֹם וְקִיץ וְחֹרֶף". זרע זה תקופת תשרי. קציר זה תקופת ניסן. קור זה תקופת טבת. וחום זה תקופת תמוז. וקִיץ בעתו וחורף בעתו.

14) רד"ל לפרד"א שם. וחנוך מסר לנח. כגירסא זו הביא הרש"ט בספר אמונות שער ג פרק ב ובדרושת אבן שועב סדר וארא, וכן לקמן פרק מ במטה משה תני ג"כ הכי שחנוך מסר לנח והוא תימא שחנוך נלקח בתקפ"ו לאלף הרישון ונח נולד נ"ו לאלף השני ובילקוט במאמר המטה כתוב חנוך מסר לשם וכן הוא בלשון רבי בחיי שהבתי לעיל אות א. וזה תמוה ביותר, ופלא יותר מזה נוסחת האג"כ פרק מב אצל בגדי אדם הראשון כתוב אדה"ר מסר לשם בכורו של נח ובכל אלו ודאי יש חסרון וצ"ל חנוך מסר למסושלח ומסושלח מסר לנח, וכן הוא בבמ"ר פרק ד בענין בגדי אדה"ר ולפ"ז יהי משה העשירי בסוד העיבור והעשירי יהי קודש שזכה להגלות על ידו בתורה לכל דורות הבאים.

סדר הדורות שנת אלף נו. כתב בספר צדה לדרך וזוודין לאורחא בתחלת ההקדמה (דף י"ג א'), ז"ל, נח ישב עם אדם ואברהם עם נח הרי אברהם שלישי לאדם הראשון כאשר מבואר בחשבון שנותרים ויעקב שימש את שם עכ"ל, ראה איך טעה דנח לא ראה את אדם דאדם מת תק"ל באלף הראשון ונח נולד נ"ו לאלף השני. ובפרקי רבי אליעזר פ"ח, זה ספר תולדות אדם, הקב"ה עיבר את השנה ואחר כך מסר לאדם הראשון ואדם הראשון מסר לחנוך וחנוך מסר לנח ונח לשם ושם לאברהם עכ"ל, וכן הוא בילקוט בראשית (סי' מ"א), וכן הוא בריש ספר יוחסין, ובספר שחבר ר' משה חאגיז על המצות בהקדמה ובספר מקור חיים הנזכר לעיל תרפ"ז. וצא וראה כי נח לא ראה את חנוך כי חנוך לקח אותו אלהים בתקפ"ז לאלף הראשון ונח נולד נ"ו לאלף השני, ואולי יש השמטת סופר בפרקי רבי אליעזר וצ"ל חנוך מסר למתושלח (שהיה בנו) ומתושלח לנח, אך תמוה

אברהם....ואולי זהו דאז לא נקרא עד דורו של אברהם שעודנו נקרא אברם.

ברכות יג. תני בר קפרא: כל הקורא לאברהם "אברהם" — עובר בעשה. שפ"אמר: "והיה שמה אברהם". רבי אליעזר אומר: עובר בלאו, שפ"אמר: "ולא יקרא עוד [את] שמה אברהם". אלא מעתה הקורא לשנה "שרי" הכי נמי? ה"תם, קודשא בריך הוא אומר לאברהם: "שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שנה שמה". אלא מעתה הקורא ליעקב "יעקב" הכי נמי? שפ"אמר ה"תם דהדר אהדריה קרא, דכתיב: "ויאמר אלהים לישׂאל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב". מתיב רבי יוסי בר אבין, ואיתימא רבי יוסי בר זבידא: "אמה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברהם!" אמר ליה ה"תם נביא הוא דקא מסדר לשבטיה דרחמנא מאי דהנה מעיקרא.

לך לך יז, א-ה. ויהי אברהם בן-תשעים שנה ותשע שנים ונראה והנה אל-אברהם ויאמר אליו אני-אל שדי התהלה לפני ונהיה תמים: ואתנה בריתי ביני ובינה וארבה אותה במאד מאד: ויפל אברהם על-פניו וינדב אתו אלהים לאמר: אני הנה בריתי אתה והיית לאב המון גוים: ולא יקרא עוד את-שמה אברהם והנה שמה אברהם כי-אב-המון גוים נתתיה:

9) בראשית רבה פרק לט ת. ה"דא הוא דכתיב (תהלים קי, ג): עמך נדבת ביום חילך, עמך הייתי בעת שפנדבת לשמי לירד לכבשן האש. ביום חילך, בעת שפנסת אתה לי כל התולדות והאכלוסים. (תהלים קי, ג): בהדרי קדש, מהדרו של עולם הקדשתי. (תהלים קי, ג): מרחם משחר, מרחמו של עולם שחרתי לי. (תהלים קי, ג): לך טל גלדותיך, לפי שנהיה אבינו אברהם מתפחד ואומר תאמר שיש בנידי עון שיהייתי עובד עבודה זרה כל השנים הללו, אומר לו הקדוש ברוך הוא לך טל גלדותיך מה טל זה פורט, אף עונותיך פורחים, מה הטל הנה סימן ברכה לעולם, אף אתה סימן ברכה לעולם,

10) רמב"ם הלכות ע"ז פרק א הלכה ג. פיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן והתחיל לחשוב ביום ובלילה והנה תמה היאך אפשר שיהיה הגלגל הנה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו. פי אי אפשר שיסבב את עצמו. ולא יהיה לו מלמד ולא מודיע דבר אלא משקע באור כשדים בין עובדי פוכבים הטפשים ואביו ואמו וכל העם עובדי פוכבים והוא עובד עמקם ולבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבוננתו הנכונה.

[Type here]

20) עקידה פרשת לך לך שער טז. אמנם על הבדל שני מיני השלמויות האלו אשר בשני אלו האנשים, הפליגו חכמינו ז"ל במדרש פרשת נח, רבי יהודה ורבי נחמיה, ר' יהודה אומר משל למה הדבר דומה לאדם שיש לו שני בנים, אחד קטון ואחד גדול, לקטן אמר בא והלך עמי, ולגדול אומר בוא והלך לפני כן נח שהיה כחו רע, את האלהים התהלך נח (שם ו'). ואברהם שהיה כחו יפה התהלך לפני (שם י"ז). רבי נחמיה אומר, למלך שראה את אוהבו שקוע במבואות האפלים, ואמר לו עד שאתה במבואות האפלים בא והלך עמי, אבל אברהם דומה למלך שהיה שקוע במבואות האפלים, והיה אוהבו מאיר עליו בעד החלון, והציץ עליו המלך ואמר לו עד שאתה מאיר אותי במבואות האפלים, בוא והאר לפני בביתי. כך אמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם עד שאתה מאיר לפני במסופוטמיה וחברותיה בוא והאר לפני בארץ ישראל (ב"ר פ' ל'). הרי אתה רואה נפלאות ממאמריהם אלו, כי הנה שניהם ז"ל כוונו למה שאמרנו, אלא שזה הוסיף על זה במדרגה. והנה דברי רבי יהודה הם משל קרוב מאד, להיות נח בא בתורת למוד וקבלה, ולכן היה מתהלך בתומו אצל אביו והוא מחזיק בידו. אמנם אברהם היה מתחזק ובא בחקירתו לפניו, ואחר נעשה תמים, והנה לפי שההבדל הזה ביניהם הוא במעלתם זה על זה, הוסיף ר' נחמיה ושם הבדלם על צדקו נפשו אצל אלהיו בזה. מה שהיה הפך זה בנח, ואמר כי נח היה הולך חשכים בתומתו זאת, אחר שהוא בידיעת בוראו והכרתו אותו כסומא בארובה, ואם לא האיר לפניו יתברך באותה קבלה שהיה בידו, כמעט כבה נרו במבואות האפלים ההם. אמנם אברהם היה בהפך, שהאל יתברך היה שקוע במבואות האפלים, אחר שלא היה מציאותו נכר בעולם, כמו שיחייבהו העיון המחקרי סטבע המציאות בלי ספק, ועמד הוא ע"ה וְהִירָ לִפְנֵי בְמֵה שְׁבֵא בְדַרְכֵי חֲקִירָתוֹ לְהֵאִיר עֵינָיו כֹּל בְּאֵר עוֹלָם. אלא שהיישירו האל יתברך, שעד שהוא מאיר במבואות ההם, אשר לא ננסרה בהם שלמותו מצד מה שיחסרה המחקרי העיוני משלמות האמונה בהשגתו ורצונו על קצה מעשים ומאוסו בקצתם, שיעתק משם וילך להאיר לפניו בארצות החיים, עד שיגיע לכלל האמונה השלמה ההיא המשלמת עיוניו ומעטרת אותם לגמרי: הנה שהוא היה דורך דרך נכון במהלך השלמות, והוא קרוב להצלחה, והקב"ה היה עומד ומשמר עליו לקבלו בשתי ידים להגיע אל השלמות הראוי לו, לפי טוב התחלתו, והוא מה שפירש הקב"ה בעצמו באומרו כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו וכו' (בראשית י"ח). למען אשר צוה לא נאמר, אבל

איך לא הרגישו הילקוט והיוחסין ושאר ספרים הנ"ל ובעל זית רענן המתקן טעות שבילקוט ובעל אות אמת, לתקן חסרון השמטה זו:

15) מורה נבוכים חלק ב פרק לט וכן תמצא היחכמים' אומרים במי שקדמהו מן הנביאים בית דינו של עבר, בית דינו של מתושלח, מדרשו של מתושלח' – כולם – עליהם השלום – אמנם היו נביאים ילמדו בני אדם על דרך דורשים ומלמדים ומישרים, לא שיאמרו: ויאמר יי אלי דבר אל בני פלוני'.

16) ילקוט שימוני בראשית רמז מב. ויהיו כל ימי מתושלח אמרו מתושלח צדיק גמור היה וכל דבור ודבור שהיה יוצא מפיו היה מושל ר"ל משלים בשבחו של הקב"ה והיה שונה ט' מאות סדרי משנה כיון שמת שמעו קול רעש ברקיע שהיו עושין לו הספד והיו יורדין דמעות.

17) רמב"ם קדה"ח פרק יא הלכה ד. וְאֵל יִהְיֶה דְרָכֵיכֶם אֱלוֹ קָלִים בְּעֵינֶיךָ מִפְּנֵי שְׂאִין אָנוּ צָרִיכִין לָהֶם בְּזֶמַן הַזֶּה. וְשָׂאֵלוּ הַדְרָכֵיכֶם דְרָכֵיכֶם רְחוּקִים וְעִמְקִים הֵן. וְהוּא סוּד הַעֲבִיר שֶׁהָיוּ הַחֲכָמִים הַגְּדוֹלִים יוֹדְעִים אוֹתוֹ וְאֵין מוֹסְרִין אוֹתוֹ לְכָל אָדָם אֲלָא לְסוֹמְכִים נְבוֹנִים. אֲכָל זֶה הַחֲשָׁבוֹן בְּזֶמַן הַזֶּה שְׂאִין בֵּית דִּין לְקַבֵּעַ עַל פִּי הָרְאִיָּה שְׂאֵנוּ מְחַשְׁבִּין בּוֹ הַיּוֹם אֲפֹלוּ תִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן מְגִיעִין עַד סוּפוֹ בְּשִׁלְשָׁה וְאַרְבָּעָה יָמִים:

18) במדבר רבה פרק ד ח. אָדָם הָרְאִשׁוֹן הָיָה בְּכוֹרוֹ שֶׁל עוֹלָם וְכִינּוֹן שֶׁקָּרַב קָרְבָּנוֹ, שְׂנַאָמֵר (תהלים ט, לב): וְתִיטֵב לֵה' מְשׁוֹר פֶּר מִקְרוֹן מִפְּרִיס, לְבֹשׁ בְּגָדֵי פְהָנָה גְדוֹלָה, שְׂנַאָמֵר (בראשית ג, כא): וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתַנּוֹת עוֹר וַיִּלְבָּשֵׁם, בְּגָדֵי שִׁבְחָה הָיוּ, וְהָיוּ הַבְּכוֹרוֹת מְשַׁתְּמָשִׁין בָּהֶם, כִּינּוֹן שְׁמַת אָדָם מְסָרְן לְשֵׁת, שֵׁת מְסָרְן לְמִתוֹשְׁלַח, כִּינּוֹן שְׁמַת מִתוֹשְׁלַח מְסָרְן לְנֹחַ, עָמַד נֹחַ וְהִקְרִיב קָרְבָּן, שְׂנַאָמֵר (בראשית ח, כ): וַיִּקַּח מִפֶּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וְגו',

19) רש"י כאן ד"ה את האלהים התהלך נח. וּבְאֲבָרְהָם הוּא אֹמֵר אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנָיו? (ברא' כ"ד), נֹחַ הָיָה צָרִיךְ סַעַד לְתַמְכוֹ, אֲבָל אֲבָרְהָם הָיָה מְתַחַזֵּק וּמְסַלֵּף בְּצַדְקוֹ מְאֹלָיו:

תנחומא פרשתינו. ראה הערה 1.

בראשית רבה פרק ל. ראה הערה 1.

[Type here]

חכמי האומות העולם יאמר שחלק מחכמתו לבשר ודם. גם אמרו (סנהדרין ק"ה.) חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא, ומהם הגיעים פרישותם חכותם להנזר לענין או לצד מצדדי הנבראה לפי דעת קצת. אמנם אברהם אבינר גברה ידו בכח פילוסופותו ובעוצם חקירותיו על כל חכמי דורך, תנורעה לך מעלה יתירה על כולם בהגעת האמיתיות אכן היו איתו יתר שאת ויתר עוז מכל אשר לפניך, בהתיישר בכל מעשיו בחכמה ובתבונה ובדעת לקרב העניינים הנאותים ולהדיח המזיקים על צד היותר נאות עד יערה עליו רוח אלהי על זה לצאת מארצו וממולדתו אל הארץ אשר ישמע קולו, בקראו בשם אלהים ולהשען במה שיגדור שכלו, כי מזה ימשך ריוח והצלה וכל טוב לו ולזרעו אחריו, כמו שיגורך על זה הכתובים פעמיים שלש (בראשית, פרקים י"ב, י"ג, ט"ו). גם כיון בכל יכולתו להדמות ליוצרו בהמצא איתו שלמות המעשים ויושר המעלות להרעיל ולהטיב הבריות ולאהבם ולהקריבם אל האמת אשר היתה אתו כמו שנראה מכל הספורים שבאו בענייניו בתחלת מעשיו, וכל אלו העניינים הנפלאים עלו בידו מכח חכמתו וחקירתו בנקיות עיונו וטהרתו. ועדיין לא נתברר ולא נתפרסם מהם היותו מאמין שהסיבה הראשונה לעולם, יתברך שמו, היה מטבע עניינו להשקיף ולהשגיח על מעשה בני האדם להנהיגו בפרטי מעשיו וקורותיו בתכלית ההשגחה עד שיתנועע האדם בהם מפני חפצו ורצונו ולא זולת מהבחינות אנושיות הנזכרות וכי יש כוח באלוהותו יתברך לספק כל צרכיו ולהשלים כל ענייניו מאויר בשרור טבע המציאות הנהוג והניכר אל אלו הפילוסופים, אשר על דרך האמת השדוד ההוא הוא עיקר טבע המציאות, ומה שחוייב מסוד סדר מעלות הנמצאות, ויחס מדרגותיהן גבוה מעל כל גבוה בלי ספק כי כל זה העלים טבע העיון הפילוסופי מעין כל פילוסוף, אבל החכימה אותו התורה האלהית למלומדיה המאושרים בכל ספורה וייעודיה במקומות, אין עכשיו כוונתנו להאריך בהם, רק להזכירם ולהציבם לפנינו כמו שכתבתי והוכחתי אמיתת זה העניין הנפלא מהכוח השכל והוראת התורה והנביאים והכתובים במקומות המיוחדים בספר עקידת יצחק וביחוד בשער ט"ו ממנו. והוא אשר גילה יתברך אותו אל עבדיו הנביאים, והוא העניין אשר הופיע בו על אברהם אבינו כי על כן נאמר לו אחרי בלותו התהלך לפני והיה חמים (בראשית י"ז, א'), ירצה, על התמימות שהיה לו לקנות בכל אשר יעשה לבטוח במה שיצוה ממנו הן שיפול על ההקש הטבעי או לאו, מבלי שיתחכם עליו לטעון טענות

אמר כי מתחלה כשידען היתה הסבה ליודען. כי הוא היה עתיד לצוות את בניו ואת ביתו וכן לשכור דרך יי המצוה לעשות צדקה ומשפט (שם). בהנהגה רתיית מה שלא עלה בעיונו כך בתחלה וכל שכן מה שאמר למען הביא י על אברהם וכו' כי החקירה האנושית לא תספיק לגזור על הגעת הטוב על האדם בשכר מעשים תוריים, והוא פירוש נפלא יעיר על אמתתו דקדוק הלשון בלי ספק. והנה זאת היתה סבה עצומה למה שלא נזכר. מעשיו הראשונים בתורה כי אין מדרך התורה האלהית לשבח ולגנות כי אם מצד המעשים. התורים הנבואיים, אשר הם למעלה מהחקירה. האנושית אשר הם כיושר האלתת ככר שאמרנו. אף על פי שהוא דרך להגיע אל השלמות התורר יותר משלם האמונה, כי לא סרה מהזכיר אותם למסתכל בהם היטב. וזה, במה שספרה איך נולד שתיל צדק זה ואחיו בארץ כשדים, וכי מת האחד מהם על פני אביר שם בארץ מולדתו, ושנתעורר תרח לצאת מארץ ההיא עם אברם ראשתך דכל בני ביתו ויבאו עד חרן וישבו שם, ומיד ויאמר ה' אל אברם לך לך וכו'. הנה באמת אם הוא מאמר קצר, הלא בקצור ירמוז יפה את כל המעשה ההוא הנורא אשר זכרו חכמינו ז"ל בויכוחים החזקים שהיר לו עם בני דורו. אשר דרך משל היא המרגלית שאמרו שהיתה תלויה בצוארו (ב"ב ט"ז ע"ב) אשר כתבנו בשער הד וגם העידו עליהם ספורי האומות הקדומות, כמו שכתב הרב המורה פרק כ"ט חלק ג' ויורה כי היא היתה התלאה אשר עליה מת הבן בחיי האב, ועליה נגלה עליו דברה להוציאו משם. כמו שנרמז באמרו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים (בראשית ט"ו). ובקבלה והוצאתו מאור כשדים ושמת שמן אברהם ומצאת את לבבו נאמן לפניך וכו' (נחמיה ט).

חזות קשה (לבעל העקידה) שער שני. שכל השרידים אנשי השם שהיו קודם אברהם אבינו פילוסופים היו, ובכח פילוסופותם נפרדו מהמוניהם, גם הוא עליו השלום בתחילת עניינו זה כוחו, אך ביתר שאת ומעלה עליהם, עד שלסוף נגלה עליו הזוהר האלהי וגדלו ורוממו בדעות נשגבות אלוהיות, וטעם התהלך לפני והיה תמים (בראשית י"ז, א'), ומצות המילה. אין ספק שכל השרידים ההם אשר היו בדורות הראשונים, פילוסופים היו, ובכח חקירתם נפרדו מכללות העמים הקס ושיבושיהם, להספיק החקירה העיונית להגיע למציאות הסיבה הראשונה יתברך שמן ולייחס אליו כל אלה הפעולות על דרך ההשתלשלות. ולזה נמצאו בהם מעלות אנושיות שכליות ומדותיות, ובהמה חכמי הגוים וחסדיהם אשר אמרו עליהם חז"ל (ברכות נ"ח.). הרואה

[Type here]

מראהו ואל גבה קומתו כי מאסתיהו כי לא אשר יראה האדם, כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב, ירצה, אל תסמוך באותות האנושיות החמה, רצוני, טוב המראה וגובה הקומה, שכבר מאסתי אלו התוארים אחר שבחרתים בשאול שנאמר הראיתם אשר בחר בו ה' (שם י', כ"ד) משכמו ומעלה גבוה מכל העם (שם ט', ב'). כי אין אמיתת הדבר כאשר יראה וישפוט האדם, כי כמו שמחוקק האדם בטוב שכלו הוא שיראה וישפוט על העינים ושאר החושים הפחותים מהם כאשר יפול הטעות בהם כעיוות המטה אשר ביאור או כקוטן שיעור המאורות וכדומה, כן מחוקק השכל האלוהי לראות ולשפוט להישייר מה שיטעה לבב האדם במושכל, והפירוש נפלא ומוכרח כשתדקדק מילת לעינים וללכת וזאת היתה העצה היעוצה וצוך אלהים ויכלת עמוד (שמות י"ח). ואמרו ז"ל צא והמלך בגבורה (מכילתא פרשת יתרו):

21) אבות פרק ה משנה ב. עֲשֶׂרָה דוֹרוֹת מֵאָדָם וְעַד נֹחַ, לְהוֹדִיעַ כְּמָה אֲרָף אֶפְיִם לְפָנָיו, שְׁפָל הַדּוֹרוֹת הָיוּ מְכַעֲסִין וְבָאִין עַד שֶׁהִבִּיא עֲלֵיהֶם אֶת מִי הַמַּבּוּל. עֲשֶׂרָה דוֹרוֹת מִנֹּחַ וְעַד אַבְרָהָם, לְהוֹדִיעַ כְּמָה אֲרָף אֶפְיִם לְפָנָיו, שְׁפָל הַדּוֹרוֹת הָיוּ מְכַעֲסִין וְבָאִין, עַד שֶׁבָא אַבְרָהָם וְקָבַל עָלָיו שִׁכְר פְּלִם:

סדר עולם פרק א. מאדם עד המבול אלף ותרנ"ז שנים וזה פרטן אדם ק"ל שנת ק"ח, אנוש צ', קינן ע', מהללאל ס"ה, ירד קס"ב, חנוך מ"ה, מתושלח קפ"ז, למך קמ"ב, ונח בן שש מאות שנה תו' חנוך קבר את אדם וזוהי אחריו נ"ז שנה, מתושלח מצה ימיו עד המבול. מן המבול עד הפלגה ש"מ שנה נמצא נח חיה אחר הפלגה עשר שנים. אבינו אברהם היה בהפלגה בן מ"ח שנה.

רש"י ר"פ ד"ה אלה תולדת נח נח איש צדיק. הוֹאִיל וְהִזְכִּירוּ סֵפֶר בְּשִׁבְחוֹ, שְׁנַאֲמַר וְזָכַר צְדִיק לְבָרְכָהּ (משלי י'). דָּבָר אַחַר לְמַדָּה שֶׁעָקַר תּוֹלְדוֹתֵיהֶם שֶׁל צְדִיקִים מְעַשִּׂים טוֹבִים:

22) לך לך יב, ה. וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת-שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת-לֹט בֶּן-אֵחָיו וְאֶת-כָּל-רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחַרְוֹ וַיָּצְאוּ לְלֶכְתָּ אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן:

23) ע"ז ט. תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי העולם שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח בעונותינו שרבו יצאו מהן מה שיצאו מהן שני אלפים תורה מאימת אי נימא ממתן תורה עד השתא

על דחייתו ולהרחיקו או לפרשו בעניין יתקרב אל השכל האנושי כמו שיבוא עניין הטועים בזה, והוא אמרו התהלך לפני בכל מה שאצווך והיה תמים מבלי פקחות בעורך טענות ופקפוקים, שעל זה נקרא נח צדיק תמים היה בדורותיו (שם ו', ט'), לפי שהוא היה מאמין כפי הקבלה אשר בידו מאביו מבלי שתקדם לו חקירה כאברהם אבינו כמו שכבר נתבאר לי ענין זה במקומו תודה לאל, והוא הענין עצמו אשר אמר עליו בתורת האלהים תמים תהיה עם ה' אלהיך (דברים י"ח, י"ג), כאשר יתבאר בשער הט' בעז"ה. והראיה העצומה לזה, מה שצוהו אז במצות המילה כי היא היתה ודאי יוצאת מההקש השכלי, ויורה על היותה פעולה נעשית במצות מצוה בדעת עליונה וזרה לא בזולת זה מהבחינות האנושיות, והוא דבר שלא יסבלהו הדעת הפילוסופי ולא ייערך ככה נבואתו בשום פנים ואז היה תחילת ינוכח בפרסום הדעת הן לרבים הרואים מעשהו זר מעשהו, הוא המיוחד מתועלות המצוה הזאת עם היות שנמשכן ממנו תועלות אחרות, כתבנום במקומם שער י"ח מהפירוש הנזכר, וזה שהעושה מקיים בלבו ומפרסם לכל זולתו מציאות מצוות אלוהיות, נתנם אלהים לצרוף בהם את הנביא כמו שהשיב האלהי רבי עקיבא על זה אל המין שהקשה לו ממנה (מדרש תנחומא, תזריע) והוא הענין הנפלא שעליו אמר (נדרים לא): גדולה מילה שאלמלא היא לא ברא הקב"ה את השמים ואת הארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי, והוא האמת הברור כי באמת לא ברא הקב"ה את עולמו, רק כדי שיהיו הנמצאים שומעים בקולו ושומרים בריתו מבלי שום פקפוק וטענה כלל, כמו שנזכר במתן תורה ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ (שמות י"ט, ה'), והוא עצמו אמרם ז"ל תנאי התנה הקב"ה עם מעשה שמים וארץ שאם יקבלו ישראל את התורה מוטב ואם לא הרי אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו (שבת פח). הנה שהכוונה שלא הגיע שלמות האדם בכל מה שהתפלסף והתחכם להתנהג על גזירת השכל האנושי לבד, רק במה שיכנע לשמוע אל השכל העליון בכל מעשיו והוא עצמו מה שביארוהו תכלית הביאור במאמרם (נדרים לא): גדולה מילה שכל מצוה שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם עד שמל שנאמר (בראשית י"ז, א') התהלך לפני והיה תמים, והוא דעת תורני נורא מאוד, ביארו האל יתעלה בעצמו לשמואל הנביא כשראה לסמוך על השערת שכלו ואמר אך נגד ה' משיחו (שמואל א' ט"ז), היתה התשובה (שם) אל תביט אל

[Type here]

למלאכת יום טוב כן עשה הוא דברים יתרים למשמרת המצות:

מאירי חיבור התשובה מאמר פ"ו ד"ה אמנם קצת יש חכמים. ר"ל אברהם אבינו ע"ה בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו, רצו בו שהוא ע"ה להפלות מזגו ולטוב הכנתו אל העיון והשלמות הוכן ביום תחלת למודו להיות זאת הפנה, ר"ל אמונת היחוד, נשלמת על ידו, ולהוציא מלב האדם התעיה הגדולה אשר התפשטה בדור אנוש ליהס הממשלה לכוכבים, והוא ע"ה היה נער קטן רך וטוב תמה ומתפלא על אפשרות היות הגלגל מתנהג באין מנהיג ומסבב והוא אין לו מורה דעת אמתי, אבל שהוא מושקע באור כשדים בין עובדי ע"ז, והוא עם היותו ביניהם ונוהג מנהגם היה לבו משוטט ומבין דרך האמת עד שהשיג בעיונו כי יי הוא האלהים מנהיג מניע ומסובב אפס בלתו ואין עוד מלבדו ונצל מאש אמונתם הרעה, והתחיל לקרוא בשם יי וליחד שמו בפי כל הבריות, וזה היה בהיותו על שעור זמן השלמות, לא בהיותו בן שלש שנים והוא אמרם בהגדה אחרת א הביאה הר"ם ז"ל בן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו.

מאירי פתיחתו למס' אבות. ר"ל אמר] בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו, רומז על פרסום הכנתו והיות כל העולם מכירים אחדותו הצליח בלימודו והשיג עד תכלית מה שאפ' לפי טבעו. והיה אז אברהם אע"ה בן ארבעים וששנה] שנה. והוא אומרם ז"ל במקום אחר [ב"ר שם] [ר' יוחנן ור' חנינא תרויהון אמרי] [ע"י רמב"ם מדע ה' ע"ז פ"א] בן ארבעים [וששנה] שנה הכיר אבר' את בוראו,

השגות הראב"ד ד"ה וכן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו. א"א יש אגדה בן שלש שנים שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי מנין עק"ב:

32) כסף משנה שם. וכן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו. כתב הראב"ד א"א יש אגדה וכו' מנין עק"ב עכ"ל. ואגדה זו היא ספ"ג דנדרים [ל"ב]. והגהות כתבו בשם הרמ"ך שאפשר לקיים זה וזה דבן שלש שנים היה כשהתחיל לחשוב ולשוטט במחשבתו להכיר בוראו אבל כשהיה בן ארבעים השלים להכירו. ורבינו כתב העיקר שהוא גמר ההיכרא דהיינו כשהיה בן ארבעים. וצ"ל שהיה גורס ר' יוחנן ורבי חנינא דאמרי תרויהון בן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו ולא בן מ"ח כמו שהוא בספרים:

ליכא כולי האי דכי מעיינת בהו תרי אלפי פרטי דהאי אלפא הוא דהואי אלא (בראשית יב, ה) מואת הנפש אשר עשו בחרן וגמירי דאברהם בההיא שעתא בר חמשין ותרתני הוה כמה בצרן

24) חדא"ג נדרים לב. עמוד א ד"ה. בן ג' שנים שנאמר עקב אשר שמע גו' חושבניה כו'. נראה שתחלת ידיעתו להכיר בוראו היה בן ג' שנה מיהו לא נחשבו לו ימי תורה עד נ"ב שנים שאז נשלם ידיעתו לרבים כדאמרינן פ"ק דע"ז ב' אלפים ימי תורה גמירא דמתחילין מנ"ב שנין שנאמר בו ואת הנפש גו' והרמב"ם בספר המדע ח"ד כתב בן מ' שנין הכיר אברהם את בוראו ע"ש וכבר השיג עליו הראב"ד מדהכא וק"ל:

25) נדרים לב עמוד א. ואמר רבי אמי בר אבא: בן שלש שנים הפיר אברהם את בוראו, שפ"מ: "עקב אשר שמע אברהם בק"ל"

בראשית רבה פרק ל ה. דהא רבי לוי בשם ריש לקיש אמר בן שלש שנים הפיר אברהם את בוראו וכו', רבי חנינא ורבי יוחנן תרויהון אמרי בן ארבעים וששנה הפיר אברהם את בוראו,

27) פסיקתא רבתי פרק כא. אנכי א' זה אברהם אבינו אחד היה אברהם נ' חמשים שבן חמשים הכיר אברהם את בוראו רבי חנינא ורבי יוחנן תרויהון אמרי בן ארבעים וששנה הכיר אברהם את בוראו ריש לקיש אמר בן שלש שנים עקב.

29) רמב"ם הלכות ע"ז פרק א הלכה ג. שעובדים את הפוכבים ואת הצורות עד שאבד האמת מדעתם. וכן ארבעים שנה הפיר אברהם את בוראו.

30) רד"ק תולדות כו ה. מצותי חקותי ותורותי, כלל לכל מצות השכל המפורסמות ושאינן מפורסמות. גם יש בשבע מצות שנצטוו ב"נ שאין טעמם נגלה אלא לחכמים והם הרבעת בהמה והרכבת אילן ואבמה"ח לפיכך אמר חקתי; ואמר מצותי כלל לכל מצות השכל בין בלב בין ביד בין בפה מ"ע ולא תעשה. ויש דרש (ב"ר ס"ד) כי בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו כמנין עק"ב וימיו היו קע"ה, הנה כל ימיו חוץ משלש שנים היה שומר את המצות. ויש דרש אחר כי בן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו, וזה נראה יותר ואמרו (יומא כ"ח) כי כל התורה קיים אברהם ואפילו עירובי תבשילין, ר"ל זה מפני שאמר משמתי ועירובי תבשילין הוא משמרת

לרז"ל בן מ' שנה, תפס לו הרב אותו שהוא קרוב אל השכל 3. אבל אפשר לתקן בין שני המאמרים, כי בן ג' התחיל להכיר, ונשלמה חקירתו כשהיה בן מ' 4 כפי נוסחת הרב זלה"ה אבל נוסחא משובשת היתה, [ד]מאין יצא לרז"ל זה המספר, אבל הנוסחא המדויקת היא: בן מ"ח שנה, ויצא להם זה המספר לפי דעתם ז"ל: כי בשנת מות פלג נפלגה הארץ, ואז היה אברהם אבינו בן מ"ח שנה, כמ"ש בסדר עולם [פ"א], כי הוא היה מבוגר המגדל. וכראותו התפלגות לשונם ובלבולם, הפך כוונתם, נתקיימה לו אמונת ההשגחה, ואז הכיר את בוראו בשלמותו. וכשנכנס בשנה הז' מהשבוע השביעי משנותיו, שהיא שנת מ"ט, התחיל לפרסם אמונתו, ובשנת החמישים נודע (f), כו לכל העולם כי היה קדוש ה'. ויש לזה רמז בשנת היוכל, כי האדם מיום עמדו על דעתו יתחיל לחקור בסודות המציאות, וכשיגיע לשנת החמישים יהיה קדש לה'.

34) בראשית רבה (הוצאת תיאודור-אלבק) ראה בסוף.

36) הג"מ. ראה הערה 32 סק"ב.

רמב"ם (מהדורת קאפח כאן). בבראשית רבה פי סד דר' יוחנן ור' חנינה תרויהון אמרין בן מח שנה הכיר אברהם את בוראו. ר"ל אמר בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו מנין עקב שמע אברהם בקול בוראו. כתב הראב"ד: יש אגדה בן שלש שנים שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי, מנין עקב, ע"כ. וכתב הגמ"י: כריו"ח ור"ח, ולא כר"ל דאמר בן שלש וכו'. לפיכך סבורני שיש להיות כתוב בעמוד בן מ"ח שנה כאשר הגהתי, וכ"כ הר"ר אלעזר ב"ר יב"ק בשורש קדושת היחוד, ע"כ. ועיין כס"מ שכתב על דברי הראב"ד, ואגדה זו בנדירים לב, והגהות כתבו בשם הרמ"ך שאפשר לקיים זה וזה דבן שלש היה כשהתחיל לחשוב ולשוטט במחשבתו להכיר בוראו, אבל כשהיה בן ארבעים השלים להכירו. ורבנו כתב העיקר שהוא גמר ההיכרא דהיינו כשהיה בן ארבעים. וצ"ל שהיה גורס בן ארבעים, ולא בן מ"ח כמו שהוא בספרים.

37) בראשית רבה פרק סד ד. עקב אֲשֶׁר שָׁמַע אֲבְרָהָם בְּקוֹלִי (בראשית כו, ה), רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי חֲנִינְיָא, תְּרִוּיָהוֹן אֲמַרִּי בֵּן אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה עָשָׂר הִפִּיר אֲבְרָהָם אֶת בּוֹרְאוֹ.

רש"י שם. בן מ"ח שנה הכיר אברהם את בוראו צא וחשוב אותיות פסוק עקב אתה מוצא מ"ה הוסיף עליהם ג' הברית מצותי חוקותי ותורותי הרי מ"ה. לישנא

הגהות מיימוניות סק"א.הנה נוכל לקיים גם דברי ריש לקיש דאמר בן שלש שנים היה כדלקמן בהגהה שהוא מונה משהתחיל לשוטט במחשבה ולחשוב בבוראו כדי לקיים דרש דעק"ב כדלקמן ע"כ.

שם סק"ב. כרבי יוחנן ורבי חנינא דאמרי תרויהו בן מ"ח שנה הכיר אברהם את בוראו ולא כריש לקיש דאמר בן שלש שנים שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי מנין עק"ב כר' אבא וכן אמר רבי אמי כר' אבא בשילהי נדרים כר"ל ולפיכך סבורני שיש להיות כתוב בעמוד בן מ"ח שנה כאשר הגהתי וכן כתב הר"ר אלעזר בן ר' יב"ק בשורש קדושת היחוד, ע"כ:

33) מגן אבות להתשב"ץ בהקדמה. אמנם, דמיון הב' הוא אברהם אבינו ע"ה, שהשתדל בחקירתו לעמוד על סודות המציאות כולו, והשיג מחכמת הטבע והאלהות כל אשר בכח אנושי להשיג, והוא ראשון שחיבר ספרים בזה במציאות הש"י ואחדותו ויחידוש העולם, וטען טענות הרבה לחלוק על עובדי השמש ושאר הכוכבים, כמ"ש בספרי האומות. וכתב מזה קצת הרמב"ם ז"ל בספר "מורה הנבוכים" [ח"ג פכ"ט], וגם רז"ל רמזו זה באומרים [ע"ז יד:]: עבודה זרה דאברהם אבינו ת' פרקי הוה. ונשאר לנו מזה ספר יצירה והוא עמוק, הורה בו על אלהותו של הב"ה ואחדותו, ואיך ברא העולם בכוכבים מתחלפים מתרבים מצד אחד, אבל הם מתאחדים נסכמים מצד א' [חד], כמ"ש בספר ההוא למי שמבין אותו כראוי. והגיע לזה התכלית אחר עזבו התאות הגשמיות, וכמ"ש רז"ל [ב"ב טז]. בפירושה למה שנאמר (בראשית יב, יא): "הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את" – שעד אותה שעה לא ידע ביפיה מרוב צניעות. ופרסמו [אבות ה, יט] ממדותיו השלמות שלש: עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה. וכל זה להתרחק מהתאות הגשמיות. ועל זה הוא היה הראשון שניצטוו במילה, הפך אדם הראשון שמשך ערלתו. הרי נתפרש שהיו הפוכים, על כן הגיע זה למה שלא הגיע האחר אחר חקירה גדולה וזמן גדול, כמ"ש בב"ר [ל, ח; סד, ד; צה, ג] ובמדרש חזית [שהש"ר רפ"ו]: בן מ"ח שנה הכיר אברהם את בוראו. והר"ם כתב [הלכות ע"ז א, ג]: בן מ' שנה הכיר אברהם את בוראו והקשו עליו [ראב"ד שם]: הרי בנדירים [לב]. אומר: בן ג' שנים הכיר אברהם את בוראו. וסמכו זה למנין "עקב אשר שמע אברהם בקולי" [בראשית כו, ה] - "עקב" הרי קע"ב, והוא חיה קע"ה [שם כה, ז]. וכן הזכירו ג"כ בב"ר פרשת ויגש [צה, ג]. אבל אין קושיא לרב מזה, אחר שנמצא מאמר אחר

[Type here]

הגוים ובכל מלכותם מאין פמוף ובאחת יבערו וינסלו מוסר הכלים עץ הוא. פלומר הכל יודעים שאמה הוא לבדף אכל טעותם וכסילותם שמדמים שנה ההכל רצונף הוא:

שם הלכה ב. ואחר שארכו הימים עמדו בבני האדם נביאי שקר ואמרו שהאל צנה ואמר להם עבדו כוכב פלוני או כל הפוכבים והקריבו לו ונסכו לו פף נכף ובנו לו היכל נעשו צורתו כדי להשתחוות לו כל העם הנשים והקטנים ושאר עמי הארץ. ומודיע להם צורה שפדה מלבו ואמר זו היא צורת הפוכב פלוני שהודיעוהו בנבואתו. והתחילו על דרך זו לעשות צורות בהיכלות ומסת האילנות וכראשי הקרים ועל הגבעות ומתקבצין ומשפחונים להם ואומרים לכל העם שזו הצורה מיטיבה ומרעה וראוי לעבדה וליראה ממנה. וכחניהם אומרים להם שבעבודה זו תרבו ומצליחו ונעשו כף נכף ואל תעשו כף נכף. והתחילו כונבים אחרים לעמד ולומר שהפוכב עצמו או הגלגל או המלאך דבר עמהם ואמר להם עבדוני ככף נכף והודיע להם דרך עבודתו ונעשו כף ואל תעשו כף. ופשט דבר זה בכל העולם לעבד את הצורות בעבודות משנות זו מזו ולהקריב להם ולהשתחוות. וכינון שארכו הימים נשתכח השם הנכבד והנורא מפי כל היקום ומדעתם ולא הפירוהו ונמצאו כל עם הארץ הנשים והקטנים אינם יודעים אלא הצורה של עץ ושל אבן וההיכל של אבנים שנתחנכו מקטנותם להשתחוות לה ולעבדה ולהשבע בשמה. והתקמים שהיו בהם כגון כהניהם וכיוצא בהן מדמין שאין שם אלוה אלא הפוכבים והגלגלים שנעשו הצורות האלו בגלגלם ולדמותן. אכל צור העולמים לא היה שום אדם שהיה מכירו ולא יודעו אלא יחידים בעולם כגון חנוף ומתושלח נח שם ועבר. ועל דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל עד שגולד עמודו של עולם והוא אברהם אבינו:

שם הלכה ג. כינון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן והתחיל לחשב ביום ובלילה והיה תמה היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו. כי אי אפשר שייסבב את עצמו. ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר אלא משקע באור פשדים בין עובדי פוכבים הטפשים ואביו ואמו וכל העם עובדי פוכבים והוא עובד עמהם ולבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבוננתו הנכונה. ונדע שיש שם אלוה אהד והוא מנהיג הגלגל והוא ברא הכל ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו. ונדע שכל העולם טועים ודבר שגרים להם לטעות זה שעובדים את הפוכבים ואת

אחרינא שהרי בדור הפלגה היה אברהם בו מ"ח ולא מצינו שנשתתף בעצתם:

מגן אבות. ראה הערה 33.

38) ב"ב צא. אמר רב חנון בר רבא אמר רב: עשור שנים נחבש אברהם אבינו – שלש בכותא, ושבע בקרדו. ורב דימי מנהרדעא מתני איפכא. אמר רב חסדא: עיברא ועירא דכותא – זהו אור פשדים.

מורה נבוכים חלק ג פרק כט. ותמצאם שזכרו בספרים ההם ודברי הימים שלהם ענין אברהם אבינו ואמרו בזה הלשון: ואמנם, אברהם שגדל בכותא כשחלק עם ההמון ואמר שיש שם עושה בלתי השמש, טענו עליו בכך וכך; וזכרו בטענותיהם מה שהוא מבואר נגלה מפעולות השמש במציאות, ואמר להם – רצונם לומר אברהם – צדקתם הוא כגרון ביד החוצב בו. ואחר כן זכרו קצת מטענותיו עליהם. וסוף הענין ההוא זכרו שהמלך שם אותו בבית הכלא ושהוא התמיד לטעון עליהם ימים רבים – והוא בבית כלאו. ואחר כן פחד המלך שיפסיד עליו ממלכתו וישיב בני אדם מאמונתם ויגרשו המלך לקצה המזרח אחר שלקח כל אשר לו.

39) גיטין עה: כמה היא מניקתו? שתי שנים. רבי יהודה אומר: שמונה עשור חדש. בשלמא לרבא – ניחא; אלא לרב אשי, כמה לי שתי שנים? כמה לי שמונה עשור חדש? ביום אהד סגי! הכי קאמר: יום אהד – משתי שנים; לאפוקי לאחר שתי שנים – דלא. יום אהד – משמונה עשור חדש; לאפוקי לאחר שמונה עשור חדש – דלא.

רמב"ם הלכות ע"ז פרק א הלכה א. בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדול ונבערה עצת חכמי אותו הדור ואנוש עצמו מן הטועים היה. וזו היתה טעותם. אמרו הואיל והאלהים ברא פוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם פבוד והם שמשים המשמשים לפניו ראויין הם לשבחם ולפארהם ולחלק להם פבוד. וזהו רצון האל ברוך הוא לגדל ולכבד מי שגדלו וכבדו. כמו שהמלאך רוצה לכבד העומדים לפניו וזהו פבודו של מלאך. כינון שעלה דבר זה על לבם התחילו לבנות לפוכבים היכלות ולהקריב להן קרבנות ולשבחם ולפארהם בדברים ולהשתחוות למולם כדי להשיג רצון הבוורא בדעתם הרעה. וזה היה עקר עבודת פוכבים. וכף היו אומרים עובדיה היודעים עקרה. לא שהו אומרים שאין שם אלוה אלא פוכב זה. הוא שייקמיהו אומר מי לא יראה מלאך הגוים פי לה יאתה פי בכל חכמי

[Type here]

אֲשֶׁר יִתְבָּאֵר מִכָּל אֱלוֹי הַחַבּוּרִין וְהַפְּרוּשִׁין הַנִּמְצָאִים מִיָּמֹת רַבְּנֵי הַקְּדוּשׁ וְעַד עַכְשָׁיו.... וְנִרְאִיתִי לְחַלֵּק חַבּוּר זֶה הַלְכוֹת הַלְכוֹת בְּכָל עֲנָן וְעֲנָן,

(40) רמב"ם הלכות מלאכים רפ"ט. על שֵׁשֶׁה דְּבָרִים נִצְטָנָה אֲדָם הַרְאִשׁוֹן. על עֲבוּדָה וְנִרְה... .

(41) רמב"ם הלכות ע"ז פרק ב הלכה ז. מִצְוַת עֲבוּדַת כּוֹכָבִים כְּגַדְדֵי הַמִּצְוֹת כֵּלָן הֵיא שְׁנַאָמֵר (במדבר טו כב) "וְכִי תִשְׁגוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת" וְגו' וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ שֶׁבְעֲבוּדַת כּוֹכָבִים הַפְּתוּב מְדַבֵּר. הֵיא לְמַדְתָּ שֶׁכָּל הַמּוֹדָה בְּעֲבוּדַת כּוֹכָבִים כּוֹפֵר בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה וּבְכָל הַנְּבִיאִים וּבְכָל מַה שְׁנִצְטָוּ הַנְּבִיאִים מֵאֲדָם וְעַד סוֹף הָעוֹלָם שְׁנַאָמֵר (במדבר טו כג) "מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוְּהָ ה' וְנִקְלָאָה לְדוֹרֵיכֶם". וְכָל הַכּוֹפֵר בְּעֲבוּדַת כּוֹכָבִים מוֹדָה בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה וּבְכָל הַנְּבִיאִים וּבְכָל מַה שְׁנִצְטָוּ הַנְּבִיאִים מֵאֲדָם וְעַד סוֹף הָעוֹלָם וְהֵיא עֶקֶר כָּל הַמִּצְוֹת כֵּלָן:

(42) רמב"ם הלכות מלאכים פרק ט הלכה ב. בֶּן נֹחַ שֶׁעֲבַד עֲבוּדָה וְנִרְה הָרִי זֶה חֵיב. וְהֵיא שֶׁיַּעֲבֹד כְּדַרְכָּהּ. וְכָל עֲבוּדָה וְנִרְה שֶׁבֵּית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִמִּיתִין עֲלֶיהָ בֶּן נֹחַ נִהְרַג עֲלֶיהָ. וְכָל שְׂאִין בֵּית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִמִּיתִין עֲלֶיהָ אִין בֶּן נֹחַ נִהְרַג עֲלֶיהָ. וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ נִהְרַג אֲסוּר בְּכָל וְאִין מְנִיחִין אוֹתוֹ לְהַקִּים מִצְבָּה. וְלֹא לְטַע אֲשֶׁרָה. וְלֹא לַעֲשׂוֹת צוּרוֹת וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן לְגוּי:

(44) ספר המצות מ"ע מצוה ב. לִיָּחֲדוּ, שְׁנַאָמֵר: "ה' אֱלֹהֵינוּ, ה' אֱחָד" (דברים ו, ד).

דרך מצותיך מצות אחדות ה' בתחילתה. (ת"י"ז) מצות אחדות השם: שנאמר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד (לברים ו' ד). וז"ל הרמב"ם בס' המצות, מצוה ב' היא הציווי שצונו בהאמנת היחוד והוא שנאמין שפועל המציאות וסבתו הראשונה אחד והוא אמרו יתעלה שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד וברוב המדרשות תמצאם אומרים על מנת ליחד את שמי על מנת ליחדני ורבים כאלה, רוצים בזה המאמר אנחנו אמנם הוציאנו מעבודות ועשה עמנו מה שעשה מן החסדים והטובות על תנאי האמנת היחוד כי אנחנו מחוייבים בזה, והרבה מה שיאמרו מצות יחוד ויקראו ג"כ זאת המצוה מלכות שמים כי הם אומרים כדי לקבל עליו מלכות שמים ר"ל ההודאה ביחוד והאמנתו עכ"ל. והמובן מדבריו שמצוה זו מיוחדת אלינו דוקא משא"כ בני נח אינן מוזהרים על השיתוף וכ"כ הרמ"א בא"ח סי' קנ"ו.

הצורות עד שאבד האמת מדעתם. וכן ארבעים שנה הפיר אברהם את בוראו. כיון שהפיר ונדע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה ושבר הצלמים והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבד אלא לאלוה העולם ולו ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסף כדי שיפירוהו כל הפרואים הבאים. וראוי לאבד ולשבר כל הצורות כדי שלא יטעו בהן כל העם כמו אלו שהם מדמים שאין שם אלוה אלא אלו. כיון שגבר עליהם בראיותיו בקש המלך להרגו ונעשה לו נס ויצא לחרון. והתחיל לעמד ולקרא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבד. והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא שנאמר (בראשית כא לג) "ויקרא שם בשם ה' אל עולם". וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך האמת עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות והם אנשי בית אברהם ושתל בלבם העקר הגדול הזה וחבר בו ספרים והודיעו ליצחק בנו. וישב יצחק מלמד ומזהיר. ויצחק הודיע ליצחק ומנהו ללמד וישב מלמד ומחזיק כל הגלויים אליו. ויצחק אבינו למד בניו כלם והבדיל לוי ומנהו ראש והושיבו בשיבה ללמד דרך השם ולשמר מצות אברהם. וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממנה אחר ממנה כדי שלא תשכח הלמוד. והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יצחק ובגלויים עליהם ונעשית בעולם אמה שהיא יודעת את ה'. עד שארכו הימים לישראל במצרים וחרו ללמד מעשיהן ולעבד כוכבים כמותן חוץ משבט לוי שעמד במצות אבות. ומעולם לא עבד שבט לוי עבודת כוכבים. וכמעט קט היה העקר ששתל אברהם נעקר וחרו בני יצחק לטעות העולם ותעיותן. ומאבהת ה' אותנו ומשמרו את השבועה לאברהם אבינו עשה משה רבנו רבן של כל הנביאים ושלחו. כיון שנתגבא משה רבנו ובחר ה' ישראל לנתלה הכתירן במצות והודיעם דרך עבודתו ומה יהיה משפט עבודת כוכבים וכל הטועים אחריה:

הקדמת הרמב"ם. ומפני זה נערתי קצני, אני משה בירבי מימון הספרדי, ונשענתי על הצור ברוד הוא, ובינתי בכל אלו הספרים; ונראיתי לחבר דברים המתבררים מכל אלו החבורין, בענין האסור והטמא והטהור עם שאר דיני תורה: כן בלשון ברורה ודרך קצרה, עד שתהא תורה שבעל פה כלה סדורה כפי הכל – בלא קשיה ולא פרוק, ולא זה אומר בכה וזה אומר בכה, אלא דברים ברורים קרובים וכוונים, על פי המשפט

ית', כי אי"ז היפך מזריגת הרצון השייכת אליהם 773 " .ב. כל שייכותם הוא רק לבה"י אור הממלא (כנ"ל סעיף ב' סק"ב וסעיף ז' סק"ב), ולא לאוד הסובב (כי מכיון ששרשם מהיצוניות הרצון, אין להם שייכות לאור הסובב). ומצד אור הממלא אינו מושלל ענין השיתוף. כי א) מכיון שאור הממלא בא בהתלבשות בעולמות, הנבראים תופסים מקום לגבי, ובמילא, נותן הוא מקום לדבר שתוף ממנו 774. ב) אור הממלא, הוא בה"י הדיבור. ומכיון שבדיבור ישנו התהלקות, הרי זה נותן מקום (לאוה"ע ששרשם משם) לעשות התחלקות באלקות גופא — "אלקא" דאלקייא" (אשר השרים או ד"כו"מ יש בהם עצמם אלקות 1. — בה ושליטה (כנ"ל סעיף ג סק"ד) "ג. שרש נפשות אוה"ע וקבלת שפע תיותם הוא מע' השרים (כנ"ל סעיף ו סק"ה). ולכן מותרים הם להכנע להם 775 .

הנסמו שם 769 סנהדרין נו, ב. רמב"ם רפ"ם מהל' מלכים. 770 בענין ההפרש שבין ע"ז לשיתוף — עיין ערך אחדות הי. וראה גם לעיל הערה 160. 771 במילואים 772. ראה גם לעיל סעיף ז סק"א ח"ג. 773 באתי לגני חשי"ג פרק ד'. 774 שם פ"ג וו'. 775 דרמ"צ נט, ב ואילך (וראה גם שם סב, ריש ע"ב), מרמ"ז ד"פ האזינו. אוה"ת ראה ע' תשפג. מקומות שבהערה 161.

45) מורה נבוכים חלק ג פרק כט. ידוע שיאברהם אבינו ע"ה גדל באמונת הצאבה ודעתם שאין אלוה רק הכוכבים. וכשאודיעך בפרק הזה ספריהם הנמצאים עתה בידנו אשר נעתקו ללשון הערב ודברי הימים שלהם הקדומים ואגלה לך דעתה מהם ועניניהם, יתבאר לך אמרם בבאור שהכוכבים הם האלוהות, ושהשמש הוא האלוה הגדול. וכן אמרו עוד ששאר הכוכבים החמישה — אלוהות, אבל שני המאורים הם יותר גדולים. ותמצאם אומרים בבאור שהשמש הוא אשר ינהיג העולם העליון והשפל — בזה הלשון אמרוהו.

ותמצאם שזכרו בספרים ההם ודברי הימים שלהם ענין 'אברהם אבינו' ואמרו בזה הלשון: ואמנם, אברהם שגדל בכותא כשחלק עם ההמון ואמר שיש שם עושה בלתי השמש, טענו עליו בכך וכך; וזכרו בטענותיהם מה שהוא מבואר נגלה מפעולות השמש במציאות, ואמר להם — רצונם לומר אברהם — צדקתם הוא כגרזן ביד החוצב בו. ואחר כן זכרו קצת מטענותיו עליהם. וסוף הענין ההוא זכרו שהמלך שם אותו בבית הכלא ושהוא התמיד לטעון עליהם ימים רבים — והוא בבית כלאו. ואחר כן

ד"ה באתי לגני חשי"ג ס"ג. והנה לכאורה אינו מובן מ"ש שהאדם העובר עבירה הוא נפרד יותר מהקליפה וסט"א משום שהם אינם עוברים על רצון המלך וקרו ל' אלקא דאלקייא, דהרי מה דקרו ל' אלקא דאלקייא הוא עבודה זרה, שהם נותנים שליטה להכו"מ או להשרים שלמעלה והרי בזה הם עוברים על רצון העליון ב"ה, וא"כ למה האדם העובר עבירה גרוע מהם. אך הענין הוא דאלקא דאלקייא הוא ענין השיתוף ועל השיתוף מוזהרים ישראל דוקא ולא בני נח, וכמ"ש הרמ"א' ובכ"מ, וכן משמע מהרמב"ם (בסהמ"ציי) שכתב דאזהרה על היחוד הוא מהכתוב שמע ישראל גו' הוי' אחד, דמזה משמע 33 שב"ן אין מוזהרים על זה, שהרי בכתוב נאמר ישראל דוקא. והענין הוא דבהחיות אלקי שבעולמות יש ב' אופני חיות, ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, שהחיות דממכ"ע הוא בא בהתלבשות בעולמות, וכמאמר רז"ל 3 מה הנשמה ממלאה את הגוף כך הקב"ה ממלא את העולם, והיינו דכשם שהחיות הגלוי המתלבש בהגוף ה"ה בא בהתחלקות לפי אופן האברים, דאינו דומה החיות שבאבר זה להחיות שבאבר אחר, דמצד השינוי שיש באברים יש שינוי גם בהחיות. ומאחר שהחיות משתנה לפי אופן האברים, הרי מובן שהגוף תופס מקום לגבי חיות זה, דלכן הוא משתנה לפי אופן האברים, ולהיות שהוא תופס מקום לגבי החיות, הנה אף שהוא מרגיש את החיות ובטל אליו, מ"מ אינו בטל במציאות. וכמו כן יובן גם באור הממכ"ע שהוא בהתלבשות בעולמות, שביטול הנבראים לחיות זה, אינו ביטול במציאות, משא"כ אור הסובב כל עלמין, וכמו"כ החיות שאינן בגילוי בהגוף, שלגבי אין הנבראים תופסים מקום כלל. ולכן הנה חיות זה הוא בעולם, דאף שמשגיגים שיש גם החיות דסוכ"ע, מ"מ אין מרגישים אותו. והוא כמו בהענין דהתהוות יש מאין שהאין הוא בעולם, דאף שהיש יודע ומשיג שישנו האין המהוה אותו, מ"מ אינו מרגיש את האין לפי שהוא בעולם.

ספר הערכים חב"ד חלק ב עמוד שמ"ג. אוה"ע נצטוו רק שלא לעבוד ע"ז 769 לא הוזהרו על השיתוף. " 770: הטעמים לזה 771 א. שרש אוה"ע הוא מחיצוניות הרצון (שהרי התכלית בהתהוותם אינו בהם עצמם) ורק בשביל ישראל 772. ובמילא. אין בהם בתי פנימיות הרצון ורק חיצוניות הרצון. ומכיון שבח"י תיצוניות הרצון בא בבח"י אור הממלא, שבאור זה ישנו נתינת מקום לדבר שחוף ממנו (כדלהלן), לכן אינם מוזהרין על השיתוף. ובמילא השיתוף שלהם אינה מרידה ברצונו

[Type here]

והכוכבים – מעשיו, והבין שקרות ההבלים ההם אשר גדל עליהם התחיל לסתור אמונתם ולזיף דעותם, ופרסם כנגדם וקרא "בשם יי אל עולם" – קריאה שכוללת מציאות האלוה והתחדש העולם מאתו.

ולפי הדעות ההם הצאביות העמידו הצלמים לכוכבים צלמי זהוב לשמש, וצלמי הכסף לירח, וחילקו המוצאים והאקלימים לכוכבים, ואמרו שהאקלים הפלוני – אלהיו הכוכב הפלוני; ובנו ההיכלות ושמם בהם הצלמים; וחשבו שכוחות הכוכבים שופעות על הצלמים ההם וידברו הצלמים ההם ויבינו וישכילו וישימו בני אדם להנבא ויודיעו לבני אדם תועלותם. וכן אמרו באילנות – אשר הם מחלק הכוכבים ההם – כשיתיחד האילן ההוא לכוכב ההוא ויטעוהו לשמו ויעשה לו וכו כך וכך, תשפע רוחניות הכוכב ההוא על האילן ההוא ותדבר עם בני אדם על דרך נבואה וינבאו ותדבר עמם בעת השנה – תמצא זה כולו כתוב בספריהם אשר אעירך עליהם. ואלו היו 'נביאי הבעל ונביאי האשרה' הנזכרים אצלנו אשר התחזקו בלבם אלו הדעות עד ש'עזבו את יי' וקראו "הבעל עננו" כל זה לפרסום הדעות ההם והתפשט הסכלות והרבה השיגעון בעולם אז בזה המין מן הדמיונות, ונולדו בהם דעות והיה מהם "מעונן ומנחש ומכשף וחובר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים".

וכבר בארנו בחיבורנו הגדול "משנה תורה" שאברהם אבינו ע"ה התחיל לסתור אלו הדעות בטענות וקריאה חלושה בפיוס בני אדם ומשוך לבבם לעבודת האלוה בהיטיבו להם. עד שבא אדון הנביאים והשלים הכוונה וציוה להרוג הכופרים ההם ומחות זכרם ולשרשם מארץ החיים מזבחותיהם תתוצון וגו' ומנע מהמשך אחר דרכיהם ואמר: "ולא תלכו בחוקות הגוי וגו'". וכבר ידעת, מלשון ה'תורה' במקומות רבים שהכוונה הראשונה מן התורה כולה היתה – להסיר 'עבודה זרה' ומחות זכרה וכל הנתלה בה וגם לזכרה, וכל מה שמביא לדבר ממעשיה כ'אוב' וה'ידעוני' וה'העברה באש' ו'קוסם ומעונן ומנחש ומכשף וחובר חבר ודורש אל המתים' ולהזהיר מהדמות בדבר ממעשיהם אלו וכל שכן להמשך אחריהם. ואמר ב'תורה' בפרוש שכל מה שחשבוהו עבודה לאלהיהם והתקרבות אליהם הוא הדבר המתועב הנמאס אצל האלוה – והוא אמרו: "כי כל תועבת יי אשר שנא עשו לאלהיהם". ואתה תמצאם זוכרים בספריהם אשר אני עתיד להודיעך אותם שהם היו מקריבים לשמש אלהיהם הגדול שבעה עטלפים ושבעה עכברים ושבעה שרצים אחרים בקצת הענינים – ויספיק באלו 'תועבה' לטבעים האנושיים. אם כן, כל ה'מצוות' שבאו באזהרה מ'עבודה זרה' וכל הנתלה בה

פחד המלך שיפסיד עליו ממלכתו וישיב בני אדם מאמונתם ויגרשו המלך לקצה המזרח אחר שלקה כל אשר לו. תמצא זה הענין מבואר כן בספר הנקרא "העבודה הנבטית". ולא זכרו מה שבא בספרינו הצודקים ולא מה שבא אליו מן הנבואה – מפני שהם מכזיבים אותו לחלקו על דעתם הרע. ואין ספק אצלי, שהוא ע"ה כאשר חלק על דעת בני אדם כולם, שהיו מקללים ומגנים ומבזים אותו התועים ההם; וכאשר סבל הכל בעבור האלוה – וכן הדין לעשות לכבודו – נאמר לו "ואברכה מברכיך ומקללך אאור ונברכו בך כל משפחות האדמה". והיה אחרית ענינו – מה שנראהו היום מהסכים רוב אנשי העולם להגדילו ולהתברך בו – עד שיתיחס אליו מי שאינו מזרעו; ואין חולק עליו ולא מי שיסכול מעלתו אלא שארית האומה ההיא השפלה אשר נשארו בקצוות הארץ ככופרי התורך בקצה הצפון וההודיים בקצה הדרום – כי אלו הם שארית אומת הצאבה – כי היא היתה אומה שמלאה כל הארץ. ותכלית מה שהגיע אליו עיון מי שהתפלסף בזמנים ההם – שידמה שהאלוה – רוח הגלגל, ושהגלגל והכוכבים הם הגוף והאלוה ית' רוחו כבר זכר זה אבובכר בן אלצאיג בפרוש ספר השמע. ולזה האמינו הצאבה כולם קדמות העולם – שהשמים אצלם הם האלוה. וחשבו שאדם הראשון – איש נולד מזכר ונקבה כשאר בני אדם, אלא שהם מגדילים אותו ואומרים שהוא נביא שליח הלבנה ושהוא קרא לעבודת הלבנה שיש לו חיבורים בעבודת האדמה. – וכן אמרו הצאבה שנוח עובד אדמה היה ושלא היה רוצה בעבודת הצלמים; ולזה תמצא הצאבה כולם מגנים נח ויאמרו שלא עבד צלם כלל. וכן זכרו בספריהם שהוכה והושם בבית הסוהר מפני שהיה עובד האלוה – וספרו מענינו מה שספרו. וחשבו ששת חלק על דעת אדם אביו בעבודת הירח. ויכזבו כזבים מביאים לשחוק, מורים על חסרון דעת גדול ועל היותם רחוקים מן הפילוסופיה מאד ושהיו בתכלית הסכלות. אמרו על אדם כי כאשר יצא מאקלים השמש הקרוב להודו ונכנס באקלים בבל, הביא עמו פליאות – מהן אילן של זהב צומח בעל עלים וסעיפים, ואילן של אבן כך, והביא עלה של אילן לח שלא ישרפהו האש, והגיד על אילן שמסך על עשרת אלפים איש – ארכו כקומת אדם והביא עמו שני עלים – כל עלה היו מתכסים בו שני אנשים – ויגידו מאלו ההבלים פלאות. ואני תמה על אנשים שיחשבו שהעולם קדמון ויאמינו עם זה מציאות אלו הנמנעות בטבע, למי שידע העיון הטבעי. וכונתם בזכרון אדם וכל מה שמיחסים אליו היא – לחזק דעתם בקדמות העולם – עד שימשך אחר זה שהכוכבים והגלגלים הם האלוה. וכאשר יצא 'עמודו של עולם' והתבאר לו שיש אלוה נפרד לא גוף ולא כה בגוף, ושכל אלו הגלגלים

[Type here]

אדם בעבודת האדמה. ואמנם עשו זה ונכנעו לאדם עם כחם, לרצון האלוהות בעבודתם בעבודת האדמה. וכאשר התפרסמו אלו הדעות מאד חברו עבודת 'עבודה זרה' בעבודת האדמה, להיות עבודת האדמה ענין הכרחי בקיום האדם ורוב בעלי החיים. והיו 'כמרי עבודה זרה' ההם דורשים לבני אדם בעת הקבצם בהיכלות והיו מישיבים בדעתם שבאלו העבודות ירד המטר ועץ השדה יתן פריו ותשמן הארץ ותתישב. הסתכל מה שאמרוהו בספר העבודה הנבטיה כשדברו בו על הכרם – תמצא זה הלשון מדברי הצאבה, אמרו החכמים הקדמונים והנביאים צו גם כן וחיבו שינגנו באלו הכלים במועדים לפני הצלמים; ואמרו (והם הצודקים) שהאלוהות ייטב להם זה ושהם יגמלו עושי גמול טוב; והרבו בזה המעשה מיעודי הטוב מאד; ומן היעוד הטוב עליו – והארכת הימים והסר המחלה ושמור מן המומים הגדולים ונתינת הארץ יכולה ועץ השדה פריו לשובע. עד הנה לשון דברי הצאבה. וכאשר התפרסמו אלו הענינים עד שנחשבו אמת, ורצה האלוה ית' לרוב רחמיו עלינו למחות זה הטעות מדעותינו ולהסיר העמל מגופותינו, בבטל המעשים ההם המטריחים אשר אין במ מועיל ונתן לנו תורתו על ידי 'משה רבנו' הגיד לנו משמו ית' שאם יעבדו אלו הכוכבים והגופות – תהיה עבודתם סיבה להפסק המטר ותשם הארץ ולא תצמיח דבר ופרי העץ יבול, ויבואו המקרים הרעים לעיתים והמומים לגופות ויקצרו הימים. ואלו הם עניני 'דברי הברית אשר כרת יי וגו'. ואתה תמצא זה הענין נכפל בכל התורה' – רצוני לומר: שיתחייב מעבודת הכוכבים הפסק המטר. וחורבן הארץ והפסד העתים וחליי הגוף וקוצר הימים; ויתחייב מהנחת עבודתם ושוב לעבודת האלוה – ירידת המטר ודשנות הארץ ותיקון העיתים ובריאות הגוף ואורך הימים – הפך מה שהיו דורשים אותו 'עובדי עבודה זרה' לבני אדם, עד שיעבדום. כי עיקר התורה – להסיר הדעת ההוא ולמחות זכרו – כמו שבארנו.

הלכות ת"ת לאדה"ז ר"פ ב בקו"א. ושליש בתלמוד המבאר כו'. הנה הרמב"ם א שהעתיק לשונו בש"ע עשה עיקר התלמוד להבין דבר מתוך דבר ולדמות דבר לדבר, כמו שכתב ובש"ש אחרים מתבונן בדעתו להבין דבר מדבר. ועוד כלל בכלל התלמוד לידע מקור ההלכות במדות שהתורה נדרשת בהן. ולא ס"ל כפרש"י שעשה עיקר התלמוד לידע טעמי ההלכות התלויים בסברא שהיו נותנים טעם לדברי המשנה כו', ע"ש בברכות דף מ"ז ע"ב, ובסוטה דף כ"ב ע"א ד"ה ולא שימש ת"ח לתלמוד סברת כו' ע"ש, וע"ש בד"ה שמורין הלכה כו'

וכל המביא אליה או המיוחס לה, הם מבוארות התועלות מפני שהם כולם – להציל מן הדעות הרעות המטרידות מכל מה שיועיל בשתי השלמויות בעניני השגעון ההם אשר גדלו עליהם אבותינו וזקנינו: "בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם תרח אבי אברהם ואבי נחור ויעבדו אלהים אחרים"; והם אשר אמרו הנביאים הצודקים בהם "ואחרי התוהו אשר לא יועילו הלכו". ומה גדלה תועלת כל 'מצוה' שתצילנו מזאת הטעות הגדולה ותשיבנו אל האמונה האמיתית, והיא – שיש אלוה בורא כל אלה והוא שצריך שיעבד ויאהב ויורא לא הם הנחשב בהם שהם אלוהות, ושזה האלוה האמיתי לא יצטרך בקרוב אליו והגיע אל רצונו לדבר שיש בו טורח כלל רק 'אהבתו ויראתו' לא דבר אחר, והם – התכלית בעבודה כמו שאני עתיד לבאר "ועתה ישראל מה יי אלהיך שואל מעמך וגו'". והנה אשלים זה הענין אחר זה..... וידיעת הדעות ההם והמעשים ההם היא שער גדול מאד בנתינת עילת ה'מצוות' כי תורתנו כולה שרשה וקטבה אשר עליו תסוב הוא – למחות הדעות ההם מן הלבבות וזכרם מן המציאות. למחות מן הלבבות אמר "פן יפתה לבבכם וגו'", "אשר לבבו פונה היום וגו'" ולמחות מן המציאות אמר "מזבחותיהם תתצו... ואשריהם תגדעו וגו'", "ויאבדתם את שמם מן המקום ההוא" ונכפלו שני הענינים האלה במקומות רבים; והוא היה הכונה הראשונה הכוללת לכל התורה כולה – כמו שהודיעו אותנו ז"ל בפרושם המקובל לאמרו ית': "את כל אשר צוה יי אליכם ביד משה" – אמרו: "הא למדת שכל המודה בעבודה זרה כופר בכל התורה כולה וכל הכופר בעבודה זרה מודה בכל התורה כולה". והבן זה.

שם פרק ל. כשתסתכל בדעות ההם הקדומות העלולות, יתבאר לך שהענין המפורסם היה אצל בני אדם כולם – שבעבודת הכוכבים תתישב האדמה וישמנו הארצות. והיו חכמיהם ופרושיהם ויראי החטא מהם מוכיחים בני אדם, ומודיעים אותם שעבודת האדמה אשר בה עמידת מציאות האדם – אמנם תשלם ותבוא כרצון בני אדם כשיעבדו השמש והכוכבים, וכשירגיזו אותם במריהם – יצדו הערים ויחרבו. אמרו בספרים ההם שלהם שמאדים קצף על המדברות ועל הבתות ומפני זה נעדרו המים והאילנות וישכנו בהם המזיקים. והיו מגדילים עובדי האדמה והאיכרים מאד, מפני שהם מתעסקים ביישוב העולם אשר הוא מרצון הכוכבים והוא חפצם. ועילת הגדיל 'עובדי עבודה זרה' לבקר אמנם הוא מפני תועלתם בעבודת האדמה – עד שאמרו שאין מותר לשחטם מפני שקבצו הכח וטוב ההמשך אחר רצון בני

[Type here]

46) יומא כט עמוד א. אָמַר רב נחמן.....הָרַהוּרִי עֲבִירָה קָשׁוּ מֵעֲבִירָה, וְסִימְנִיד: רִיחָא דְבִישְׁרָא.

מורה נבוכים חלק ג פרק ת. ואמנם, המשגל – איני צריך לומר בו יותר ממה שאמרתיו בפרוש 'אבות' ממה שבא כתוב בתורתנו החכמה הטהורה ממאוס בו ואסור זכרו או לדבר בו כלל ולא לשום סיבה. וכבר ידעת אמרם, שאלישע – עליו השלום – אמנם נקרא 'קדוש' מפני שלא היה חושב בו עד שלא היה רואה קרי. וכבר ידעת אמרם, על יעקב – עליו השלום – ש"לא יצאה ממנו שכבת זרע קודם ראובן" אלה כולם – ענינים מקובלים באומה ללמדת מדות אנושיות. כבר ידעת אמרם "הרהורי עבירה קשין מעבירה" – ולי בפרושו – פרוש נפלא מאד – והוא שהאדם כשימרה אמנם ימרה מצד המקרים הנמשכים אחר החומר שלו כמו שבארתי – רצוני לומר: שהאדם לא יעשה מרי רק בבהמיותו; אבל המחשבה היא מסגולות האדם הנמשכות אחר צורתו, וכשיחשוב במרי ימרה בנכבד שבשני חלקיו – ואין חטא מי שעבר והעביד עבד סכל כחטא מי שהעביד בן חורין חשוב. כי זאת הצורה האנושית וכל סגולותיה הנמשכות אחריה אין צריך להשתמש בהן אלא במה שהן ראויות לו – להדבק בעליונים לא לרדת להשיג השפלה.

רמב"ם הלכות תשובה פרק ז הלכה ג. אַל תֹּאמַר שְׂאִין תְּשׁוּבָה אֶלָּא מֵעֲבֵרוֹת שֵׁישׁ בְּהֵן מַעֲשֵׂה כְּגוֹן וְנוֹת וְגַל וְגִבְיָה. אֶלָּא קִשְׁם שְׂצָרִיד אָדָם לְשׁוֹב מֵאֵלוֹ כֶּף הוּא צָרִיד לְחַפְשׁ בְּדַעוֹת רְעוֹת שֵׁישׁ לוֹ וְלְשׁוֹב מִן הַפְּעֵס וּמִן הָאִיבָה וּמִן הַקְּנָאָה וּמִן הַהַתּוֹל וּמִן הַדִּיפָת הַמְּמוֹן וְהַכְּבוֹד וּמִן הַדִּיפָת הַמְּאָקְלוֹת וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן מִן הַפֶּל צָרִיד לְחֹזֵר בְּתִשׁוּבָה. וְאֵלוֹ הַעֲוֹנוֹת קִשְׁיִם מֵאוֹתָן שֵׁישׁ בְּהֵן מַעֲשֵׂה שְׂבִיזָן שְׂאָדָם נִשְׁקַע בְּאֵלוֹ קִשְׂיָה הוּא לְפָרֵשׁ מֵהֶם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ישעיה נה ז) "יַעֲזֹב רְשָׁע" וְגו':

47) רמב"ם ר"ה יסודי התורה. וַיִּדְעֵת דְּבָר זֶה מִצְנוֹת עֲשֵׂה שְׂנֵאָמַר (שמות כ ב) "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ". וְכָל הַמַּעֲלָה עַל דְּעֵתוֹ שֵׁישׁ שֵׁם אֱלֹהֵי אַחֵר חוּץ מִזֶּה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֵׂה שְׂנֵאָמַר (שמות כ ג) "לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אַחֵרִים עַל פְּנֵי". וְכֹפֵר בְּעֵקֶר שְׂזָהוּ הָעֵקֶר הַגְּדוֹל שֶׁהַפֶּל תְּלוּי בּוֹ:

ספר החינוך באגרת המחבר. וְהַחֵיּוֹב שֶׁל אֵלוֹ לַעֲשׂוֹתָן אֵינּוּ כָּכָל עֵת, רַק בְּזִמְנִים יְדוּעִים מִהֲשֵׁנָה אוֹ מִן הַיּוֹם, חוּץ מִשְׁשֵׂה מִצְוֹת מִהֵן שְׁחִיבָן תְּמִידִי, לֹא יִפְסַק מֵעַל הָאָדָם אֶפְי' רָגַע כָּכָל יְמֵיו, וְאֵלוֹ הֵן. א' לְהֶאֱמִין בְּשֵׁם. ב' שְׂלֹא לְהֶאֱמִין לְזוּלָתוֹ. ג' לְיַחֲדוּ. ד' לְאַהֲבָה אוֹתוֹ. ה'

דכיון דאין יודעים כו'. ואזיל הרמב"ם לשיטתו שחיבר ספרו משנה תורה בלי נתינת טעמים להלכות כלל, ועשאו להורות מתוכו לבדו כמ"ש בהקדמתו שם שלא יצטרך אדם לחיבור אחר בעולם כו' שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואח"כ כו'. דלא כמ"ש המעדני מלך בהקדמה למי שבקי (בספרי) בחדרי התלמוד תחלה כו'. ובתשובה לא כתב כן אלא לשואל סדר הלימוד בקביעות למי שתורתו אומנתו ולא לענין הוראה כלל, ע"ש ובהקדמתו לספר המצות אזכור שרש תצא ממנו השאלה כו'. והא דהמורין הלכה מתוך משנתם הם מבלי עולם, ס"ל לרמב"ם כאידך טעמא בפירוש"י שם דיש משניות הרבה דיחידאה היא ולית הילכתא כו', והיינו במשניות דוקא משא"כ חיבורו שחיברו מתוך מסקנת התלמוד. והרא"ש שכתב בתשובה כלל ל"א סימן ט' כל המורים מתוך דברי הרמב"ם כו' טועים כו' סבור שמבין כו' אינו מבין דבר לאשורו כו' אני מבין כו' איני מבין כו', ס"ל כטעמא קמא בפירוש"י שמדמין לה כו'. וכן היה המעשה בתשובת הרא"ש שלא הבין השואל כוונת הרמב"ם כלל. ומהאי טעמא אסור להורות אפילו דבר שנראה להמורה שהוא מפורש בפירוש בחבורו, כי שמא טועה בדמיונו. וכן משמע בפירוש"י שם ד"ה ולא שימש כו' רשע הוא שאין תורתו על בורייה כו'. ולזה נתכוין הרא"ש, הובאה ברבינו ירוחם נתיב ב' סוף ח"ה כל מעשה שבא אינו בגמרא כו', רוצה לומר שזו המעשה שבאה לפני המורה לא באה היא בעצמה ממש לפני חכמי הגמרא, ואף שהמורה רואה מעשה כזו ממש נפסק עליה בגמרא, שמא יש איזה חילוק ביניהם נעלם ממנו ולא ידע. וכל שכן במורה מתוך חיבור הרמב"ם שהוא בלי טעמים לגמרי. ומ"ש רבינו ירוחם שם ונ"ל דאם הוא פשוט במשנה או בגמרא כו', אזיל לטעמיה שחיבר חיבורנו כהרמב"ם בלי טעמים כלל, ועשאו ג"כ להורות מתוכו לבדו לכל מי שירצה לסמוך עליו ולא ירצה לטרוח לעיין במקור דין, כמ"ש בהקדמתו להועיל הגדולים אם ירצו לעיין כו', ובסוף הקדמתו לספר מישרים כתב בהדיא הן שירצה לסמוך על הדין הכתוב בספר כו'. ולפירוש רש"י וסיעתו נחלק התלמוד לב' חלקים, כדפירש רש"י סוף פ"ה דאבות החילוק שבין ט"ו לתלמוד לבן ארבעים לבינה להבין דבר מתוך דבר וכו'. וז"ש רש"י בשבת דף ס"ג ע"א ד"ה ליגמר אינש כו' כ לכולהו טעמיה, כולהו דוקא, דהיינו עמקי הטעמים כא, אבל [ט] עם הפשוט של ההלכות ידע רב כהנא, דהא ידע מאי טעמיה דרבי אליעזר דכתיב כו' כב, וכדפרש"י שם ד"ה והדר וכו'.

בתורה שְׁמָא היא מן השמים שְׁמָא אינָה. ואינו יודע המדות שְׁיָדִין בְּהֵן עד שְׁיָדַע הָאָמֶת על בְּרִיּוֹ וְנִמְצָא יוֹצֵא לִיָּדִי מִיָּנֹת. וְעַל עֲנָן זֶה הַזֵּהִירָה תוֹרָה וְנִצְאָמֵר בָּהּ (במדבר טו לט) "וְלֹא תִתְּרוּ אֶתְרֵי לְבַבְכֶם וְאֶתְרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זָנִים". כְּלוֹמֵר לֹא יִמְשֹׁךְ כָּל אֶחָד מִכֶּם אֶחָד מִכֶּם אֶחָד דַּעְתוֹ הַקְצָרָה וְיִדְמָה שְׁמַחְשִׁבְתוֹ מִשְׁגַּת הָאָמֶת. כִּי אִמְרוּ חֲכָמִים (גמרא ברכות יב ב) "אֶתְרֵי לְבַבְכֶם זֶה מִיָּנֹת" וְאֶתְרֵי עֵינֵיכֶם זֶה זָנֹת. וְלֹא זֶה אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא גֹרֵם לְאֶדָם לְטָרְדוֹ מִן הָעוֹלָם הַבָּא אִין בּוֹ מַלְקוֹת:

50) סה"מ להרמב"ם מל"ת י. שלא לפנות אחר עבודה זרה, שנאמר (ויקרא יט, ד): "אל תפנו אל האלילים".

שם מצוה מז. שלא לתור אחר מחשבות הלב וראיית העיניים, שנאמר "ולא תתורו...". (במדבר טו, לט).

51) רמב"ם שם הלכה ז. כל המודה בעבודת פוכבים שהיא אמת אף על פי שלא עבדה הרי זה מקורף ומגדף את השם הנקבד והנורא. ואחד העובד עבודת פוכבים ואחד המגדף את ה' שנאמר (במדבר טו ל) "והנפש אשר מעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר את ה' הוא מגדף". לפיכך תולין עובד עבודת פוכבים כמו שתולין את המגדף וישניהם נסקלין. ומפני זה פללתי דין המגדף בהלכות עבודת פוכבים שישניהם פוכרים בעקרם הם:

52) דרך מצותיך מצות מילה פרק ג ועפ"י יובן ענין הטעות הגדול של דורות הראשונים בעבדם לשמש וירח וכל צבא השמים כמו דורו של אחאב וכה"ג ונמשכו אחר דור אנוש שבימיו הוחל לקרוא בשם ע"ז וכמ"ש הרמב"ם בפ"א מה' ע"ז, בימי אנוש טעו העם טעות גדול ונבערה עצת חכמי הדור ההוא אמרו ראוי לחלוק להם כבוד כו' ור"ל לפי שראו שכל בחיי שפע למטה נמשך ע"י צבא השמים, וזהו הי' ג"כ ענין דור הפלגה שהגם שידעו היטב שמשתחווים תמיד ועי"ז דוקא נמשך להם כח זה להשפיע מ"מ מרוב חשקם בגשמיות דוקא עבדו להם כדי שלא יצטרכו לבטל עצמם שממדת הקדושה א"א לקבל כ"א ע"י ביטול כמו שבא בתורה מטעם הנ"ל בביטול היש לאין כלים לאורות כי הוי' הוא האלקים כו' והם רצו לילך בשרירות לבם הרע ושעפ"כ יהי' להם השפעת טובה וכנז' בלק"ת פ' נח ולזאת עבדו למזלות ולכל צבא השמים המשפיעים בעוה"ז כנ"ל, ואמנם מ"מ הי' בזה גם טעות והוא שלא הבינו האמת היות כל צבא השמים בידו ית' כגרון ביד החוצב בו בלבד וא"כ לא הי' מועיל כלל העבודה והכבוד אליהם כמו שלא יתכן ליתן כבוד לגרון הדומם שבידי אדם וזהו שרש טעם היסוד

ליראה אותו. ו' שלא לתור אחר מחשבת הלב וראיית העיניים. סימנם שש ערי מקלט תהינה לכם.

רמב"ם הלכות ע"ז פרק ב הלכה א. עקר הצווי בעבודת פוכבים שלא לעבד אחד מכל הברואים לא מלאך ולא גלגל ולא פוכב ולא אחד מארבעה היסודות ולא אחד מכל הנבראים מהן. ואף על פי שהעובד יודע שה' הוא האלהים והוא עובד הנברא הנה על דרך שעבד אנוש ואנשי דורו תחלה הרי זה עובד פוכבים. וענין זה הוא שהזהירה תורה עליו ואמרה (דברים ד יט) "ויפן תשא עיניך השמימה וראית את השמש" וגו' (דברים ד יט) "אשר חלק ה' אלהיך אתם לכל העמים". כְּלוֹמֵר שְׁמָא תְּשׁוּט בְּעֵין לְבָב וְתִרְאֶה שְׂאֵלוֹ הֵן הַמְּנַהֲיִים אֶת הָעוֹלָם וְהֵם שִׁחֲלַק ה' אוֹתָם לְכָל הָעוֹלָם לְהִיּוֹת חַיִּים וְהוּיִם וְאִינָם נִפְסָדִים כְּמִנְהַגוֹ שֶׁל עוֹלָם וְתֹאמַר וְשָׂרְאוֹי לְהַשְׁתַּחֲוֹת לָהֶם וּלְעַבְדָּן. וְבַעֲנָן הִנֵּה צִוָּה וְאָמַר (דברים יא יט) "הִשְׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם". כְּלוֹמֵר שְׁלֹא תִטְעוּ בְּהַרְהוּר הַלֵּב לְעַבֵּד אֱלוֹי לְהִיּוֹת סְרִסוּר בִּינֵיכֶם וּבִין הַבּוֹרָא:

48) שם הלכה ב. ספרים רבים חפרו עובדי פוכבים בעבודתה היאך עקר עבודתה ומה מעשיה ומשפטיה. צוננו הקדוש ברוך הוא שלא לקרות באותן הספרים כלל ולא נהרהר בה ולא בדבר מדבריה. ואפלו להסתפל בדמות הצורה אסור שנאמר (ויקרא יט ד) "אל תפנו אל האלילים". ובענין הנה נאמר (דברים יב ל) "ויפן תדרש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו", שלא תשא על דרך עבודתה היאך היא אף על פי שאין אמתה עובדה, שדבר זה גורם להפנות אתריה ולעשות כמה שהן עושין שנאמר ואעשה כן גם אני:

49) שם הלכה ג. וכל הלאוין האלו בענין אחד הן והוא שלא יפנה אחר עבודת פוכבים וכל הנפנה אתריה בדרך שהוא עושה בו מעשה הרי זה לוקה. ולא עבודת פוכבים בלבד הוא שאסור להפנות אתריה במחשבה אלא כל מחשבה שהוא גורם לו לאדם לעקר עקר מעקרי התורה מזנהרין אנו שלא להעלותה על לבנו ולא נסיח דעתנו לכך ונחשב ונמשך אחר הרהורי הלב. מפני שדעתו של אדם קצרה ולא כל הדעות יכולין להשיג האמת על בריו. ואם ימשך כל אדם אחר מחשבות לבו נמצא מקריב את העולם לפי קצר דעתו. כיצד. פעמים יתור אחר עבודת פוכבים ופעמים יחשב ביחוד הבורא שמה הוא שמה אינו. מה למעלה ומה למטה מה לפנים ומה לאחור. ופעמים בבבואה שמה היא אמת שמה היא אינה. ופעמים

[Type here]

בלילה היו דלתות סגורות כדאי' בפ"ג דתמיד ובמדות וביום שהיו פתוחים היו פרוכות לצניעותא וכדאי' בפ"ז דתמיד הגביה לו את הפרכת כו) ונודע בזהר פ' שלח שכל פרטי הלשכות והעזרות ושאר דברים שבבהמ"ק שלמטה הם מכוונים לכמו שהוא בבהמ"ק שלמעלה בבחי' מלי דאצי' שיש שם ג"כ הר הבית ת"ק אמה עד"מ ועזרת ישראל כו' ויש שם ג"כ שערים ודלתות ובלילה בעת נעילת שערים הוא ענין תרעי' דג"ע אסתמו והוא ענין מניעת הגילוי אלקות ממלכות דאצי' לבי"ע ואע"פ שנאמר ותקם בעוד לילה ותתן טרף לכיתה (משלי ל"א ט"ו) היינו השפעות חיצוניות כי מניעת גילוי הפנימי הוא הגורם התחלקות החיצוני' כמשל באדם בשעת השינה שמסתלקים השכל והמדות אזי כח המעכל מתפשט ביותר ולכן העיכול בשינה בטוב יותר משא"כ בעת שהכחות פנימי' מאירים אזי החיצוני' נכללים בהם כנר בפני אבוקה וכנראה בעליל בטרדת המחשבה ימנע כח הדוחה והמרעיב, וכך למעלה ענין נתינת טרף מביורוי רפ"ח הוא בחי' חיצוני המל' וע"ז נאמר וכל קרבי (תלים ק"ג א') שהם המלאכים הנק' קרביים המבררים את השפע והמובחר נמשך בעליונים והפסולת לתחתונים וזהו דוקא בלילה מחמת שמסתלק פנימי' הארת מדת מלכותו ית' להאיר בעולמות ותרעי' דג"ע אסתמו ובעלות השחר חסד אל כל היום נפתחים השערים וגילוי הפנימי' וכן למטה עוסקים העולם בצרכיהם מארי תורה בתורה ובעלי עסקים בעסקם במו"מ ואז יש פרסא לצניעותא ר"ל שיצנע האור האלקי ממדת מלכותו ית' ולא יומשך בנבראים כ"א ע"י אמצעות הפרסא כי אילו היה המשכת ההארה בהדרגה מעילה לעילה לא היה כלל התהוות מלאכים ומכש"כ גופים גשמיים כי אין ערוך בין בורא לנברא וגם לא היה ענין ההתחלקות לרבבות מדרגות שונות לזאת יש פרסא המעלמת האור ואור האצי' הבוקעה נק' אור של תולדה שאינו ערוך לעצם האור שלפני הפרסא, והיינו ענין בחי' החשמל שהוא מחיצונית אימא שנעשה מלבוש לזו"נ מצדדיהם ומתחת רגליהם הוא נעשה כמו מנעל: וביאור זה מודעת זאת ענין זו"ן שהם מדותיו ית' גדולתו וגבורתו וכו' שמהם חיות העולמות והם נמשכים מחכמתו ובינתו ית' עד"מ באדם, והנה מחיצוני' אימא שהוא בחי' אחרונה שבשכל נעשה מלבוש למדות והרי הלבוש טפל להאדם הלוכשו וא"כ איך יהי' מחשמל דאי' לבוש למדות, אלא הענין כמו למטה בהשפעת שכל מרב לתלמיד קט השכל שיצטרך הרב למצוא משל שע"י אותו המשל שהוא מעניינים גשמיים המושגים לתלמיד

החמישי שבי"ג עיקרים שהביא הרמב"ם בפ' המשניות פ"י דסנהדרין שאין ראוי לשומם אמצעים בין בני אדם להקב"ה אלא שיכונו כל המחשבות לנגדו ויתרחקו מזולתו, כי אין לכל הנמצאים העליונים בחירה כלל להשפיע כך או כך כי הוא ית' הוא המשפיע על ידם כגרזן ביד החוצב בו כנ"ל וגם באמת הרי אין עוד מלבדו והכל בטל במציאות ממש כזו השמש בשמש, וז"ש ר' חנינא בחולין (דף ז' ב') למכשפת ע"ש, והם טעו בזה ודימו אותם ליש קצת לומר שהם המשפיעים בבחירה עם היותם יודעים שמשתחיים ומקבלים ג"כ (ומ"ש בספ"ח דב"ק (דף צ"ב ב') חמרא למרא וטיבותא לשקיי' שנאמר כי סמך משה (דברים ל"ד ט') היינו כי אדם בלבד הוא בעל בחירה) ולרוב חושקם בתאוות עוה"ז עבדו להם, ומהם שנתפקרו עוד יותר ואמרו עזב ה' את הארץ (יחזקאל ח' י"ב) והסירו ההשגחה לגמרי וכמו שהאריך הרמב"ם בפ"א מה' ע"ז, והצד השובה שבהם שהם עושים את הטפל עיקר והיינו בחיי הסתר הגוף של צבא השמים על האור ונפש שבתוכן שלהיות כי בעיני בשר לא נגלה ביטול נפשם וצורתם כלל ולזאת עושים אותם לבחי' יש כאשר בחיצוני' נראו גלגל השמש וירח וכה"ג ליש ודבר ולהיותם הולכים אחר חיצוני' מעיני בשר לבד שהוא בחי' התגברות החומר על הצורה ע"כ ישימו כלי הגלגלים ליש ודבר כנ"ל וז"ס אלקים אחרים כי שם אלקים מורה על הכלים המלבישים את האור רק שהכלים הם בביטול להאורו' כנ"ל ואמנם ע"י ריבוי הצמצומים נעשה בחיי אלקים אחרים המסתירים לגמרי וז"ס מלך אלקים על גוים (תלים מ"ז ט') ומהם מקבלים ע' שרים שהם בבחי' יש ופירוד באמרו לי יאורי ואני עשיתיני (יחזקאל כ"ט ג') ובחיי זו הוא הנק' ערלה כמו שהערלה מכסה על ברית קדש כך הם מעלימים לאור קדושת ה' המחי' את העולמות הנשפעת ממדת היסוד טוב העליון ועושים עצמן לבחי' יש ונפרד, ואנחנו עם ה' חלק הוי' עמו המחזיקים בתורת ה' ובהודעת האמת כי הוי' הוא האלקים ואין עוד מלבדו נצטוינו להסיר ערלה והסתר זה מעלינו והיינו ע"י כריתת בשר הערלה הגשמיות שהוא ענין הסתר הנ"ל והעברתו מברית קדש שממנו תוצאת חיים.

שם פרק ז. ד) וביאור הדבר להבין ענין שם אלקים שהוא הכלי המלבשת להאור רק שבקדושה כולא חד והוי' הוא האלקים ובקליפה נעשה העלם והסתר גמור: הנה כתיב והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים (שמות כ"ו ל"ג), ובגמ' דכתובות (דף ק"ה ב') שי"ג פרוכות היו במקדש ופרש"י לצניעותא בעלמא (כי

[Type here]

(קהלת ח' ד') להיות בחי' עם ונפרדים כי אין מלך בלא עם, ומ"מ בכדי שיהי התהוות בבחי' גבול מהלך ת"ק שנה יש עוד בחי' לבוש המעלים עוד יותר ונק' מנעל שהמנעל חופה על הרגל ומסתירו אמנם הנה הגם שהמנעל והלבוש דחשמל הנ"ל הם מסתירים קצת לגילוי אור מדותיו ית' מ"מ אינן מעלימים לגמרי אלא ההארה מאירה על ידם וא"כ צמצום והעלם זה הוא לטובת המקבלים ולכן נמצא הביטול בנבראים וז"ש רז"ל מאי חשמל חיות הקודש עתים חשות עתים ממללות (חגיגה י"ג ב') ר"ל שהמלאכים המקבלים חיות מחשמל הנ"ל הם עתים חשות בבחי' הביטול הגמור ע"ד מ"ש תרפינה כנפיהן (יחזקאל א' כ"ד) והיינו בשעה שהדיבור יוצא מפי הקב"ה בבחי' גילוי אלקות עליהם בהיות ההארה מאירה דרך החשמל כנ"ל, ועתים ממללות כשאין הגילוי כ"כ שאז שואגים ואומרים קדוש כו' והיינו כמשנתי בענין החשמל שנק' ח"ש ומ"ל מצד שרשו נק' ח"ש ואח"כ מ"ל ולכך גם בנבראים המקבלים מהם ימצא ג"כ כזה, (וכן יש מלאך הנק' סנדל ובל המקרא נעל שחופה את רוב הרגל היא מדת מלכותו ית' שנאמר בה והארץ הדום רגלי (ישעי' ס"ו א') שהמלאך הזה מלבישה ודרך בו עוברת שפעה כי הוא בבחי' ביטול ואינו נפרד כלל ולכן ארז"ל (חגיגה י"ג ב') שהוא קושר כתרם לקונו מתפלתיהן של ישראל שע"ז נאמר מה יפו פעמיך בנעלים (שה"ש ז' ב') בשעה שהיו עולים לרגל לראות פני ה' בפסח שבועות סוכות ועתה משחרב בהמ"ק הוא בג' תפלות שהיופי הזה הוא ג"כ בנעלים היא בחי' התהפכות הנפש הבהמית הנמשכת משמרי האופנים המקבלים ממלאך סנד"ל כידוע, והוא שיש כמה מסכים בין אצי' לבריאה הוא מנעל דחשמל, ויש בין בריאה ליצי' ובין יצי' לעשי' והם מט"ט וסנדל ומ"מ מכולם מאיר הארה דרך הלבוש להיות עי"ז ביטול היש: וז"ס הפרכת המבדלת בין קדש לקה"ק ויש כמה פרוכת כנ"ל זו אחר זו ומ"מ גם אחר הפרכת נק' קדש כי דרך כולם זורחת ומאירה ההארה, אמנם יש עוד מסך המעלים ומסתיר לגמרי והוא מכלל הקליפות אחר סיום השתל' דקדושה שהוא בחי' לבוש גס ועב שמונע מבלי תתפשט גילוי האלהות על ידו ור"ל אף שנמשך דרך בו חיות אלהית להחיותם ולקיימם אבל חיות זה מתעלם בו כ"כ עד שלא נגלה ונראה כלל וז"ס אל מסתתר (ישעי' מ"ה, ט"ו) וכמארז"ל ע"פ מי כמכה באלים מי כמכה באלמים שגוים מרקדים בהיכלו והוא שותק (גיטין נ"ז א' ועי' יומא ס"ט ב') ור"ל שמניח להיות ההסתרה כ"כ ע"י לבוש גס הנ"ל וז"ס אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם

יבין התלמיד אח"כ את הנמשל בהיות כי המשל הוא דוגמת אותו הנמשל והרי הוא בחי' לבוש אליו כי בהמשל מלוכבש הנמשל עד שהתלמיד מבין על ידו את הנמשל וכנודע בענין החידות וא"כ המשל הוא כמו כלי שעל ידו נלקח הנמשל מה שלא הי' באפשרי זולתו, ועכ"ז אנו רואים שהחכם המופלג בלבד הוא שיכול להמשיל משלים כידוע בענין משלי שלמה וגם על ר"מ (עירובין י"ג ב') שלא עמדו חביריו על סוף דעתו אמרו משמת ר"מ בטלו מושלי משלים (סוטה מ"ט א'), לפי שבאמת צריך חכמה רבה ויתירה לכוין את המשל דהיינו שימצא כוונת המושכל העמוק בענינים זרים אשר זהו דוקא בהיותו מופלא בחכמתו ומכיר המושכל לאמתתו עד שימצאנו בכמה אופנים מה שאין זה בכח החכם שאינו מופלא כ"כ הגם שמבין את השכל כמו שהוא וא"כ גם שהמשל עצמו גרוע מהנמשל אבל שרשו נעלה יותר. כמ"כ יובן ענין החשמל המלביש לזו"ן שהם מדותיו ית' שבכדי שיאירו ויתפשטו להחיות נבראים בעלי גבול א"א שיאירו כמו שהן כי אין בכח הנבראים להכיל ולקבל הארה זו והיו מתבטלים ממציאיותם לגמרי זולתי כי המאציל ית' הבבע"ג ובבע"ת המציא להן בחי' לבוש דחשמל ר"ל כה רוחני אשר בדילוג הערך מהם כפי אשר יוכלו הנבראים שאת ובו יתעלם שפע המדות הנ"ל כהלכות הנמשל במשל ועל ידו יקבלו הנבראים שפע מדותיו ית' ממש כמו שהתלמיד משיג מקצת הנמשל אחרי עברו דרך המשל ומתגשם, וענין הלבוש דחשמל הוא בחי' צירופי אותיות העליונים שמלבישים לשפע המדות והם הכלים כמשנ"ת למעלה ואמנם באמת שרשם גבוה מאד נעלה שנמשכים מאיי שלמעלה מזו"נ כי היכולת לעצור ולצמצם השפע להתהוות בע"ג זהו דוקא מכחו ית' הבבע"ג ובבע"ת הכל יכול וכמ"ש במ"א באריכות. וזהו פי' ח"ש מ"ל מצד שרשו למעלה נק' ח"ש לי שתיקה כי או"א תרין ריעי' וסייג לחכמה שתיקה (אבות פ"ג מי"ג) מחמת השראת אא"ס שבה שלפניו מתבטלי' הכל, ומצד ירידתו למטה נק' מ"ל ל' רוח ממלא כי הוא בחי' האותיות שעל ידם יורדת שפע המדות ומתגלית למקבלים. ואמנם היותו נק' מלבוש לגופם ולמטה נעשה כמו מנעל הענין כי באמת אין כל ההעלמים שוים וכמו בענין צירופי אותיות המשל שיש משל דק שאינו מעלים הנמשל כ"כ ויש שמעלימו יותר כמו חידה וכה"ג וכמ"כ למעלה בחיי הלבושים המעלימי' לאור ושפע מדותיו ית' יש כמה מיני לבושים זה מעלים יותר מזה ובכלל נתי למעלה דש' אלקים הוא הנק' מגן ונרתק לש' הוי' ע"י בחי' צירופי אותיות דבר מלך שלטון

[Type here]

המתים והרבה מכיוצא בזה ששלפה התורה האמיתית חרבה עליהם והכריתה אותם והם עיקר עבודת כוכבים וענפיה וזה שהכזב הראשון גזרת הכוכבים שנתברר במופת בחכמת הטבע בטול הקדמותיו הראשונה באמרם הכוכב הפלוני רע ונקשה וכוכב פלוני טוב ומצליח והחלק הפלוני מן הגלגל יאות הכוכב הפלוני והוא הפך הכוכב הפלוני עם היות הגלגל כולו גוף אחד מתדמת החלקים אין בו שינוי ולא כזב ושתי הקדמות אלו הם עמודי גזרת הכוכבים אשר בהתברר בטולם כמו שנתברר בטלו חלקים עד סופם אחר כן הרכיבו כזב שני על הכזב הראשון והוא הצלמים הנקראים הטלאסמם ואמר שכשיהיה כוכב פלוני המצליח במקום הנאות לו תעשה צורה על תואר כך וכך ותביא מן התועלת כך וכך וכשיהיה הכוכב הפלוני הנקשה במקום פלוני שהוא הפכו תעשה לו צורה בתואר כך וכך ותדחה בו מן הרעה כך וכך ונתרחב זה השער כפי רוחב גזרת הכוכבים ומה שייחסו לה מן הפרטים: אחר כן הרכיבו כזב שלישי על אלו השנים והוא עבודת כוכבים ואמרו שצורה זו הנעשית במזל צומח כך ועל המצב הפלוני כשיקוטר בדבר פלוני ויתפללו לו בדברים כך וכך וישתחוו לו הוא יסיר רעת דבר פלוני ודברים אלו עושים לפי שבימים הראשונים קבצו בני המדינות ופתו המון עמי הארץ ואמרו להם כי הצלחת ארצותיכם וענייניכם כשתעשו אלה הצורות וכשמתקבצים לבתיהם מכבדים אלה הזקנים שיודעים סודותיהם ובזה קמה המלכות וחשבו שאותו הדבר אמת והיו מאמיניו בו כמו שאנו מאמיניו בנביאים עליהם השלום מן השלמות והחסידות הלא תראה היאך קראם הכתוב נביאי הבעל ונביאי האשרה אחר כן באו חלושי הדעת ומצאו אותם הדברים ואותם הספרים וחשבו שהן אמת ושיש בהם תועלת ולא ידעו שהם כזבים שנעשו בזמן מן הזמנים לתועלת שעה אמר הנביא אל תיראו מהם כי לא ירעו וגם היטב אין אתם וכבר בארו החכמים שכל מה שיהיה מהם מהפעולות אלה הצלמים הוא בדרך מקרה ומייחסים אותן להם וזה ענין פילוסופים ברור וכמו כן מצאתי להחכמים שעוררו על גזרת הכוכבים שהן נוהגין דרך המעונן והמנחש לא שהם סבה כמו שחושבין האצטגנינין אמרו לא תנחשו כגון אלו המנחשים בחולדה ובעופות ובכוכבים וזהו דעת הפילוסופים בהם ואלו הדברים כלם שבדאו הצאבים אין מהם בפילוסופי יון דבר קטן או גדול וכבר הארכתי אני בכאן אבל יש בו מקום תועלת ותקון אמונה לפי שגעונו בני האדם בכוכבים והצלמים ר"ל הטלאסמם אינו דבר

(ישע' נ' ג') והנה הע' שרים הם מכלל הקליפות המקבלים ע"י לבוש זה שהוא מערכם ולכן הם יש גמור באמרו לי יאורי כו' (יחזקאל כ"ט ג') רק דקרו לי' אלקא דאלקיא, ואומות העולם שנפשותם נמשכות משם אומרים עזב ה' את הארץ ועושים חומר הגלגלים ליש ודבר כנ"ל וע"ז נאמר ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור (ויקרא י"א מ"ז) ואינו מערך הפרסא הנ"ל המבדלת בין קדש לקדש שגם חוצה לה נק' קדש מטעם שדרך בה זורח הארה אלקית להמקבלים משא"כ בזו המסתרת לגמרי והמקבלים ממנה הם יש גמור ונק' טמא, וז"ס הערלה כי כל הגוים ערלים (ירמי' ט' כ"ה) וכדאי' ספ"ג דנדרים (דף ל"א ב') מאוסה היא הערלה שנתגנו בה רשע' שהיא הגורמת בחי' היש.

54) רמב"ם שם פרק ב' ה"ד. מְצוֹת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים כְּנֻגַד הַמְצוֹת כֵּלָן הֵיא שְׁנַאֲמַר (במדבר טו כב) "כִּי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמְצוֹת" וְגו' וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ שְׁבַע עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים הַפְּתוּב מְדַבֵּר. הֵיא לְמַדְתָּ שְׁכָל הַמּוֹדָה בְּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים פּוֹפֵר בְּכָל הַתּוֹרָה פְּלָה וּבְכָל הַנְּבִיאִים וּבְכָל מֵה שְׁנַצְטוּוּ הַנְּבִיאִים מְאָדָם וְעַד סוֹף הָעוֹלָם שְׁנַאֲמַר (במדבר טו כג) "מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צָנָה ה' וְהִלָּאָה לְדֹרֹתֵיכֶם". וְכָל הַפּוֹפֵר בְּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים מוֹדָה בְּכָל הַתּוֹרָה פְּלָה וּבְכָל הַנְּבִיאִים וּבְכָל מֵה שְׁנַצְטוּוּ הַנְּבִיאִים מְאָדָם וְעַד סוֹף הָעוֹלָם וְהוּא עֶקֶר כָּל הַמְצוֹת כֵּלָן:

55) פירוש המשניות להרמב"ם ע"ז פרק ד משנה ז. ממה שאתה צריך לידע כי הפילוסופים על השלימות אינן מאמינין הצלמים רצוני לומר הטלמסאות אבל מלעיגין מהן ומאותן שחושבין שיש להם פעולה ובאור זה יאריך ואמנם אני אומר זה לפי שאני יודע שרוב בני אדם כלם נפתים בזה פתוי גדול מאד ובדברים דומה להם ומחשבים שיש להם ענינים אמתיים ואין הדבר כן עד כי הטובים החסידים מבני דתנו חושבים שהם דברים אמתיים אלא שהם אסורין מצד התורה בלבד ואינם יודעים שהם דברים בטלים כוזבים ונצטוינו בתורה שלא לעשותם כמו שהזהירה על הכזב והם דברים נתבררה להם פרסום גדול אצל העובדי כוכבים ועיקר זה באומה הנקראת צאבים והם האומה שיצא אברהם אבינו ע"ה מביניהם וחלק על טעותם וסברתם המקולקלת במה שנתן האלהים בלבם מן החכמה והיו מגדלין ומכבדין הכוכבים ומייחסין להם פעולות שאינן להם והם שכתבו ספרים בדיני הכוכבים והכשוף וההשבעות והמזלות הרוחניות ודבר הכוכבים והשדים והגדת העתידות ומעונן ומנחש על רוב מיניהם ושאלת

[Type here]

וְאֵל יְרוּם לְבַבְכֶם וּשְׁמֵרְתֶם אֶת דְּבַרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת; ד"א — וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לֵב לְדַעַת שְׂאֵין אָדָם עוֹמֵד עַל סוּף דַּעְתּוֹ שֶׁל רַבּוֹ וְחֻקְמַת מִשְׁנָתוֹ עַד אַרְבָּעִים שָׁנָה, וּלְפִיכָּה לֹא הִקְפִּיד עֲלֵיכֶם הַמָּקוֹם עַד הַיּוֹם הַזֶּה, אֲבָל מִכָּאן וְאֵילָךְ יִקְפִּיד, וּלְפִיכָּה וּשְׁמֵרְתֶם אֶת דְּבַרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וְגו' (עבודה זרה ה').

מאירי לאבות שם. בן ארבעים לבנה, כלומר שאז הוא בתכלית ההתבוננות, כאומרם ז"ל בן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו, כמו שביארנו בפתיחת המס', ובמסכ' ע"ז ה' ע"א אמרו [דברים ה' כ"ח] מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי כו' אמר להם משה לישראל כפויי טובה בני בשעה שאמר להם הקב"ה לישראל מי יתן כו' היה להם לומר אתה תן ואפילו משה רבינו ע"ה לא רמזה להם אלא לאחר ארבעים שנה, שנאמר [דברים כ"ט ד'] ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר, וכתוב [שם] ולא נתן ה' לכם לב לדעת כו' אמר רבא ש"מ לא קאי איניש אדעתא דרביה עד ארבעין שנין.

64) רמב"ם הלכות ע"ז פרק ב הלכה ג. וְכָל הַלְּאֻוִּין הָאֵלוּ בְּעֵינֵי אֶחָד הֵן וְהוּא שְׂלֵא יִפְנֶה אַחַר עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים וְכָל הַנִּפְנֶה אַחֲרֶיהָ בְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בּוֹ מַעֲשֵׂה הָרִי זֶה לְיֻקָּה. וְלֹא עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים בְּלַבַּד הוּא שְׂאִסוּר לְהַפְנוֹת אַחֲרֶיהָ בְּמַחְשָׁבָה אֲלֵא כָּל מַחְשָׁבָה שֶׁהוּא גוֹרֵם לוֹ לְאָדָם לְעַקֵּר עֵקֶר מַעֲקָרֵי הַתּוֹרָה מִזְהָרִין אֲנִי שְׂלֵא לְהַעֲלוֹתָהּ עַל לִבְנֵי וְלֹא נְסִיחַ דַּעְתָּנוּ לְכָּהּ וְנִחְשָׁב וְנִמְשָׁךְ אַחַר הַרְהוּרֵי הַלֵּב. מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם קֶצֶרָה וְלֹא כָּל הַדַּעוֹת יְכוּלִין לְהַשִּׁיג הָאֲמֵת עַל בְּרִיּוֹ. וְאִם יִמְשָׁךְ כָּל אָדָם אַחַר מַחְשְׁבוֹת לְבוֹ נִמְצָא מַחְרִיב אֶת הָעוֹלָם לְפִי קֶצֶר דַּעְתּוֹ. פִּיצַד. פְּעָמִים יְתוּר אַחַר עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים וּפְעָמִים יִחְשָׁב בְּיַחְדוֹ הַבּוֹרָא שְׂמָא הוּא שְׂמָא אִינוּ. מֵה לְמַעֲלָה וּמֵה לְמַטָּה מֵה לְפָנָיִם וּמֵה לְאַחֹר. וּפְעָמִים בְּנְבוּאָה שְׂמָא הִיא אֲמַת שְׂמָא הִיא אִינָה. וּפְעָמִים בַּתּוֹרָה שְׂמָא הִיא מִן הַשְּׂמִימִים שְׂמָא אִינָה. וְאִינוּ יוֹדַע הַמִּדּוֹת שֶׁיִּזְדִּין בָּהֶן עַד שֶׁיִּדַע הָאֲמַת עַל בְּרִיּוֹ וְנִמְצָא יוֹצֵא לִידֵי מִינּוֹת. וְעַל עֲנָנֵי זֶה הַזְהִירָה תּוֹרָה וְנִמְצָא בָּהּ (במדבר טו לט) "וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זָנִים". כְּלוּמַר לֹא יִמְשָׁךְ כָּל אֶחָד מִכֶּם אַחַר דַּעְתּוֹ הַקֶּצֶרָה וַיִּדְמָה שֶׁמַּחְשְׁבָתוֹ מִשְׁגַּת הָאֲמֵת. כִּךְ אָמְרוּ חֻקְמִים (גמרא ברכות יב ב) "אַחֲרַי לְבַבְכֶם זֹ מִינּוֹת" וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם זֹ זָנוּת. וְלֹא זֶה אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא גוֹרֵם לְאָדָם לְטַרְדּוֹ מִן הָעוֹלָם הֵבֵא אִין בּוֹ מְלָקוֹת:

רמב"ם הלכות יסודי התורה ר"פ ב. הָאֵל הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה מִצְּנֶה לְאֶהְבּוֹ וּלְיִרְאָה אוֹתוֹ שְׂנֵאָמֵר (דברים ו

מועט וכבר יצאו מן התורה פעם אחת בשביל מה שהיו מאמינין אותם מאמתתם:

57) דרך מצותיך מצות אחדות ה' שם. הוא הנק' שיתוף והוא היפוך מצות האחדות וכמ"ש הר מב"ם בפ"א מה 'ע"ז (הובא במצות מילה יעו"ש (שזה הי' טעות אנוש ודורו שבימיו הוחל לקרוא בשם ע"ז ר "ל ענין השיתוף שמאמינים בבורא ית' אלא שאומרים שראוי לחלוק כבוד ג"כ למשמשי כשמש וכירה וכוכב ים וכיוצא ומזה נמשכים אח"כ לעבוד ע"ז גמורה ולשכח על ה' ח"ו כמ"ש כחשו בה (כו) 'ירמי ה' י"ב.

60) רמב"ם הלכות ע"ז ר"פ ז. מִצְּנֶה עֲשֵׂה הִיא לְאָבֵד עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים וּמִשְׁמִשְׁיָהּ וְכָל הַנַּעֲשֵׂה בְּשִׁבְלָה שְׂנֵאָמֵר (דברים יב ב) "אֲבָד תֵּאבְדוּן אֶת כָּל הַמְּקוֹמֹת" וְנֵאָמֵר (דברים ז ה) "כִּי אִם כֹּה תַעֲשׂוּ לָהֶם" וְגו'. וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִצְּנֶה לְרַדֵּף אַחֲרֶיהָ עַד שֶׁנִּאֲבַד אוֹתָהּ מִכָּל אַרְצָנוּ. אֲבָל בְּחוּץ לְאֶרֶץ אִין אֲנִי מִצְּנֶה לְרַדֵּף אַחֲרֶיהָ אֲלֵא כָּל מְקוֹם שְׂנֵאָבֵד אוֹתוֹ נִאֲבָד כָּל עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים שָׁבוּ. שְׂנֵאָמֵר (דברים יב ג) "וְאִבְדַּתְּם אֶת שְׂמֵם מִן הַמְּקוֹם הַהוּא". בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲתָהּ מִצְּנֶה לְרַדֵּף אַחֲרֶיהָ וְאִי אֲתָהּ מִצְּנֶה לְרַדֵּף אַחֲרֶיהָ בְּחוּץ לְאֶרֶץ:

62) אבות פרק ה משנה כא. הוּא הִנֵּה אוֹמֵר, בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים לְמַקְרָא, בֶּן עֶשְׂרִי לְמִשְׁנָה, בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה לְמִצְוֹת, בֶּן חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה לְתַלְמוּד, בֶּן שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה לְחִפָּה, בֶּן עֶשְׂרִים לְרִדְף, בֶּן שְׁלֹשִׁים לְכַח, בֶּן אַרְבָּעִים לְבִינָה, בֶּן חֲמִשִּׁים לְעֵצָה, בֶּן שִׁשִּׁים לְזִקְנָה, בֶּן שִׁבְעִים לְשִׁיבָה, בֶּן שְׁמֹנִים לְגְבוּרָה, בֶּן תְּשַׁעִים לְשׁוֹחַ, בֶּן מֵאָה כְּאֵלוֹ מֵת וְעֵבֶר וְכִטְל מִן הָעוֹלָם:

63) ע"ז ה: תנו רבנן (דברים ה, כז) מי יתן והיה לבכם זה להם אמר להן משה לישראל כפויי טובה בני כפויי טובה בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל מי יתן והיה לבכם זה להם היה להם לומר תן אתה כפויי טובה דכתיב (במדבר כא, ה) ונפשנו קצה בלחם הקלוקל בני כפויי טובה דכתיב (בראשית ג, יב) האשה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל אף משה רבינו לא רמזה להן לישראל אלא לאחר ארבעים שנה שנאמר (דברים כט, ד) ואולך אתכם במדבר ארבעים שנה וכתוב (דברים כט, ג) ולא נתן ה' לכם לב וגו' אמר רבה ש"מ לא קאי איניש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין.

רש"י ס"פ תבוא ד"ה ותבאו אל המקום הזה. עֲתָה אֲתֶם רוֹאִים עֲצָמְכֶם בְּגִדְלָה וְכְבוֹד, אֵל תִּבְעֲטוּ בְּמִקְוֶה

[Type here]

(שמואל ב יג, לח) ואבשלום ברח וילך גשורה ויהי שם שלש שנים וכתוב (שמואל ב יד, כח) וישב אבשלום בירושלים שנתים ימים לפני המלך לא ראה וכתוב (שמואל ב טו, ז) ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא (ואשלמה) את נדרי אשר נדרתי לה' בחברון וכתוב (שמואל ב יז, כג) ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבש את החמור ויקם וילך אל ביתו (ו) אל עירו ויצו אל ביתו ויחנק וכתוב (תהלים נה, כד) אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ותניא כל שנותיו של דואג אינן אלא שלשים וארבע ושל אחיתופל אינן אלא שלשים ושלש כמה היא להו תלתין ותלת דל שבע דהוה שלמה פש להו עשרים ושית דל תרתי שני לתלתא עבורי אשתכח דכל חד וחד בתמני אוליד ממאי דלמא תרווייהו בתשע אוליד ובת שבע אולידא בשית משום דאתתא בריא תדע דהא הוי לה ולד מעיקרא אלא מהכא (בראשית יא, כז) אלה תולדות תרח תרח הוליד את אברם את נחור ואת הרן ואברהם גדול מנחור שנה ונחור גדול מהרן שנה נמצא אברהם גדול שתי שנים מהרן וכתוב (בראשית יא, כט) ויקח אברם ונחור להם נשים וגו' ואמר רבי יצחק יסכה זו שרה ולמה נקרא שמה יסכה שסוכה ברוח הקדש והיינו דכתיב (בראשית כא, יב) כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה דבר אחר יסכה שהכל סכים ביופיה וכתוב (בראשית יז, יז) ויפל על פניו ויצחק ויאמר בלבו וגו' כמה קשיש אברהם משרה עשר שנין וקשיש מאבוב תרתין שנין אשתכח כי אולדה הרן לשרה בתמני אולידה ממאי דלמא אברהם זוטא דאחיה הוה ודרך חכמתן קא חשיב להו תדע דקא חשיב להו קרא דרך חכמתן דכתיב (בראשית ה, לב) ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את שם את חם ואת יפת שם גדול מחם שנה וחם גדול מיפת שנה נמצא שם גדול מיפת שתי שנים וכתוב (בראשית ז, ו) ונח בן שש מאות שנה והמבול היה מים על הארץ וכתוב (בראשית יא, י) (ו) אלה תולדות שם שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול בן מאה שנה בר מאה ותרתין שנין הוה אלא דרך חכמתן קא חשיב להו הכא נמי דרך חכמתן קא חשיב להו אמר רב כהנא אמריתיה לשמעתיא קמיה דרב זביד מנהרדעא אמר לי אתון מהכא מתניתו ואנן מהכא מתנינן לה (בראשית י, כא) ולשם יולד גם הוא אבי כל בני עבר אחי יפת הגדול יפת הגדול שבאחיו הוה אלא מנלן מהכא (שמות לח, כב) ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה וכתוב (דברי הימים א ב, יט) ותמת עזובה (אשת כלב) ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור וכי עבד בצלאל משכן בר כמה הוי בר תליסר דכתיב

(ה) "וְאֶהְבֶּתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ". וְנֶאֱמַר (דברים ו יג) "אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא": וְהַיָּאָדָּה הַיָּאָדָּה לְאֶהְבֶּתוֹ וְיִרְאַתוֹ. בְּשִׁעָה שְׁיִתְבּוֹנֵן הָעָדָם בְּמַעֲשָׂיו וּבְרוּאָיו הַנִּפְלְאִים הַגְּדוֹלִים וְיִרְאַה מִהוּ חֲכָמָתוֹ שְׁאִין לָהּ עֲרֵף וְלֹא קִץ מִיָּד הוּא אוֹהֵב וּמְשַׁבֵּחַ וּמְפָאָר וּמְתַאֲנֶה תַּאֲנֶה גְּדוֹלָה לִידַע הַשֵּׁם הַגְּדוֹל. כְּמוֹ שְׁאֵמַר דָּוִד (תהילים מב ג) "צִמְצָמָה נַפְשִׁי לְאֱלֹהִים לְאֵל חַי". וְכִשְׁמֹחַ שָׁב בְּדַבְרֵים הָאֵלֹהִים עֲצָמָן מִיָּד הוּא נִרְתָּע לְאֲחֻזָּרוֹ וַיִּפְתַּח וַיִּוָּדַע שֶׁהוּא בְּרִיָּה קֹטְנָה שְׁפִלָּה אֲפִלָּה עוֹמְדָת בְּדַעַת קִלְיָה מְעוּטָה לְפָנֵי תְּמִים דְּעוֹת. כְּמוֹ שְׁאֵמַר דָּוִד (תהילים ח ד) "כִּי אֶרְאֶה שְׁמַיָּה מַעֲשֵׂי אֲצַבְעֶתְיךָ" (תהילים ח ה) "מִה אֲנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ". וְלִפִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֹהִים אֲנִי מְבָאָר כְּלָלִים גְּדוֹלִים מִמַּעֲשֵׂה רַבּוֹן הַעוֹלָמִים כְּדִי שְׁיִהְיוּ פְתַח לְמַבִּין לְאַהֲבָת אֶת הַשֵּׁם. כְּמוֹ שְׁאֵמַר חֲכָמִים בְּעִנְיָן אֶהְבָּה שְׁמִתּוֹךְ כִּף אֶתָּה מְכִיר אֶת מִי שְׁאֵמַר וְהִנֵּה הָעוֹלָם:

65) איוב פרק לב ז. וְאֶמְרָתִי יָמִים יִדְבְּרוּ וְרַב שָׁנִים יִדְעוּ חֲקָמָה:

66) בראשית רבה פרק לט. וַיֹּאמֶר ה' אֵל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וגו' (בראשית יב, א), רַבִּי יִצְחָק פְּתַח (תהלים מה, יא): שְׁמַעֲנִי בַת יִרְאִי וְיִרְאִי אֲנִי וְהִי אֲנִי וְשִׁכְחִי עִמָּךְ וּבֵית אָבִיךָ, אָמַר רַבִּי יִצְחָק מְשַׁל לְאֶחָד שֶׁהִיָּה עוֹבֵר מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וְרָאָה בִּירְיָה אַחַת דּוֹלְקָת, אָמַר תֹּאמַר שְׁהִבִּירָה הַזֹּאת בְּלֹא מְנַהִיג, הַצִּיץ עָלָיו בְּעַל הַבִּירָה, אָמַר לוֹ אֲנִי הוּא בְּעַל הַבִּירָה. כִּף לְפִי שֶׁהִיָּה אָבִינוּ אַבְרָהָם אֹמֵר תֹּאמַר שְׁהִעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא מְנַהִיג, הַצִּיץ עָלָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר לוֹ אֲנִי הוּא בְּעַל הָעוֹלָם. (תהלים מה, יב): וַיִּתְּאוּ הַמַּלְאָךְ יִפְנֶה כִּי הוּא אֲדֹנָי. וַיִּתְּאוּ הַמַּלְאָךְ יִפְנֶה, לְיִפְתּוֹתָ בְּעוֹלָם, (תהלים מה, יב): וְהַשְׁתַּחֲוִי לוֹ, הֲנִי וַיֹּאמֶר ה' אֵל אַבְרָם.

67) סנהדרין סט עמוד ב. אמר רבי חייא בריה דרבה בר נחמני אמר רב חסדא ואמרי לה אמר רב חסדא אמר זעירי הכל מודים בבן תשע שנים ויום אחד שביאתו ביאה פחות מבן שמנה שאין ביאתו ביאה לא נחלקו אלא בבן שמנה דב"ש סברי גמרינן מדורות הראשונים ובית הלל סברי לא גמרינן מדורות הראשונים ודורות הראשונים מנלן דאוליד אילימא מדכתיב (שמואל ב יא, ג) הלא זאת בת שבע בת אליעם אשת אוריה החתי וכתוב ((שמואל ב כג, לד) (ו) אליעם בן אחיתופל הגילוני וכתוב (שמואל ב יב, כה) וישלח ביד נתן הנביא ויקרא את שמו ידידיה בעבור (כי) ה' (אהבו) וכתוב (שמואל ב יג, כג) ויהי לשנתים ימים ויהיו גוזזים לאבשלום וכתוב

[Type here]

75) מאירי בפתחתו למסכת אבות. והיה זה אמנם בדור פלג שעברו בלידתו אלף ותשנ"ו. ועם כל זה היו בכל הדורות יחידים מחזיקים בברית ובאמונה, ולא נתפרסמו אצלינו, זולתי בקצת הדורות, שהיו שם יחידים ונכבדים ונקובי שם. והם בזמן הראשון, - אדם ושת, ובזמן שמאנוש עד דור המבול, - חנוך ומתושלח ונח. ובזמן שמן המבול עד הפלגה, - - שם ועבר, וכל אלה היה להם אחוזות מרעים רבים ונכבדים נמשכים לדעותיהם דרך למוד. לא זכו כל כך להשפיע דרך דרשות רבים וההשתדל להפוך אל העמים שפה ברורה רק דרך למוד בבתייהם לנמצאים ולהנמשכים אחריהם, ואע"פ שבאה הקבלה כשם ועבר שהיו אוכלוסי הנמשכים אחריהם מרובים. מ"ם רוב העולם נמשכו אחר אותם האמונות הנפסדות, והיה העולם מתנוגה והולך, הולך וגדל בעקבות האמונות הרעות [ש]בהם, ובני עליה הולכים ומתמעטים עד שהגיע הזמן לאברהם אבינו ע"ה, שנוולד אחר הזמן הנז' קצ"ב שנים. הוקדש מרחם ומלידה ומבטן ומהריון, מבית אסורים יצא למלוך, ומאור כשדים ניצול, להציל עם עצום עושה דברו לכפר על עם ה'. ולהשיב את גדחו, בתחילת למודו נגלה טוב מזגו, ונתפרסם יושר הכנתו, עד שכל יודעיו קוו לו, הבינו לאחרייתו, והוא אצלי אומרם ז"ל עליו (נדרים ל"ב ע"א ובב"ר פ"ל (פס"ד) [ר"ל אמר] בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו, רומז על פרסום הכנתו והיות כל העולם מכירים אחדותו הצליח בלימודו והשיג עד תכלית מה שאפ' לפי טבעו. והיה אז אברהם אע"ה בן ארבעים ושמונה] שנה. והוא אומרם ז"ל במקום אחר [ב"ר שם] [ר' יוחנן ור' חנינא תרויהון אמרי] [ע"י רמב"ם מדע ה' ע"ז פ"א] בן ארבעים ושמונה] שנה הכיר אבר' את בוראו, וכשראה את עצמו שלם עם ראותו קלקול בני דורו, לבשתהו רוח ה' וקנא בחכמתו בשם ה' וקבץ אלפים ורבבות לעבוד את ה' וליחד את שמו בעולם לבער אלילים מן הארץ, והיה זה בשנת נ"ב ללידתו, והוא שנת יציאתו מחרן, ונשלמו אז מהשנים אלפים שנה. והם נקראים אצל רבותינו (סנהדרין צ"ז ע"א). שני אלפים תוהו" שלא היה שם מי שקורא בשם ה', להשיב רבים מעון עד בוא אברהם אע"ה. ואז התחילו שני אלפים תורה", וקראו את שלאחריהם ימות המשיח", לומר שהם הימים שתיחל האומה בהם ימות המשיח, לא שתעדר התורה בכך חלילה לאל משיב דברו אחור בביטול דת. ניתנה מראשו לעולמי עד, כל ימי שים אדם עלי הארץ, ואמר אחד חרוב" ורוצה בו לפי דעתי על אחד מן הששה" רומז בו על רוב צרות ומבוכות

(שמות לו, ד) איש איש ממלאכתו אשר המה עושים ותניא שנה ראשונה עשה משה משכן שניה הקים משכן ושלח מרגלים וכתוב (יהושע יד, ז) בן ארבעים שנה אנכי בשלח משה עבד ה' וגו' ועתה הנה אנכי היום בן חמש ושמונים שנה כמה הויא להו ארבעין דל ארביסר דהוה בצלאל פשא להו עשרים ושית דל תרתי שני דתלתא עיבורי אשתכח דכל חד וחד בתמני אוליד.

בראשית רבה פרק לח. ויקח אברהם ויחזר להם נשים וגו' (בראשית יא, ט), אברהם היה גדול מנחור שנה אחת, ונחזר היה גדול מהרן שנה אחת, נמצא הרן גדול מאברהם שתי שנים, שנה לעבורה של מלכה ושנה לעבורה של יספה. הרן מוליד לשש שנים, ואברהם אינו מוליד,

בראשית רבה פרק לו. (זרעם נכון לפנייהם עמם וצאצאיהם לעיניהם, (איוב כא, יא): ישלחו כצאן עויליהם וגו', רבי לוי ורבנן, רבי לוי אמר לשלשה ימים היתה אשתו מעברת, שצאמר פאן נכון ונאמר להלן (שמות יט, טו): היו נכונים, מה נכון שצאמר להלן לשלשת ימים, אף נכון שצאמר פאן לשלשת ימים. ורבנן אמריו ליום אחד היתה אשתו מעברת ויולדת, נאמר פאן נכון ונאמר להלן נכון (שמות לו, ב): והיה נכון לבקר, מה נכון שצאמר להלן יום אחד, אף פאן יום אחד. וצאצאיהם לעיניהם, שהיו רואים בניהם ובני בניהם. ישלחו כצאן עויליהם, אמר רבי לוי בערבא צוחין לינוקא עוילה. (איוב כא, יא): וילדיהם ורשדיון, פאלין שדנא, הדי מה דאת אמר (ישעיה יג, כא): וישעירים ורקדו שם, פשהיתה אחת מהן יולדת פיום, היתה אומרת לבנה צא והבא לי צר לחתך טבורא, בלילה היתה אומרת לבנה צא הדלק לי נר לחתך טבורא דילך. עובדא הנה בחדא אתתא דילדת בלילה, אמרה לברא זיל אדליק בוצינא דנקטע שורף, נפק ופגע ביה שדא שמדון, אמר ליה זיל גלוג לאמך דקרא פרנגולא, ואלמלא דקרא פרנגולא הנינא מחייתך וקטליתך. אמר ליה זיל את גלוג לאמך דלא קטעת אמא שורי, דאלמלא דקטעמיה הנינא מחייתך וקטיליתך. הךא הוא דכתיב (איוב כא, ט): בתייהם שלום מפחד, מן המזיקין, (איוב כא, ט):

68) חיבור התשובה להמאירי. ראה הערה 30.

פתיחה למסכת אבות להמאירי. ראה הערה 30.

72) וירא כא, לג. וישע אשך בבאר שבע ויקרא שם בשם יהוה אל עולם:

[Type here]

היה בן שבעים ואז היה בא"י ושוב חזר לחרן ועשה שם חמש שנים כדאיתא בסדר עולם ובפ"ק דשבת (דף י. ד"ה ושל) הארכת היטב:

סדר הדורות ב אלפים כג. בשנת ט"ו לשבת אברם בארץ שב אברם חרקה לראות אביו ואמו וישב אברם ואשתו וכל אשר לו חרנה וישב שם חמש שנים והיה אברם בל ע"ה ב' אלפים כ"ג לבריאת עולם וילכו עוד אחרי אברם אנשים רבים מאנשי חרי שבעים ושנים איש וילמדם אברם מוסר ה' ספר הישר כתב בילקוט ראובני פרשת וירא בשם פסיקתא רבתי בברית בין הבתרים היה אברם בן ע' שנה וכתב התוס' פ"ק דברכות ז' ב' ופ"ק דעבודה זרה ט' ושבת י' ב' מה שכתוב בן ע"ה שנה יצא אברם מחרן היינו כי שתי פעמים יצא שאחר שדבר עמו ירד לתרן ועשה שם ה' שנים וכן הוא בסדר עולם ורלב"ג פרשת לך לך השיג על הסדר עולם ובבראשית רבה פרשת לך לך פמ"ו וילקוט קהלת שהיה אברם בן פ"ה שנה אבל ביפה תואר מקיים גירסת הסדר עולם ובשלשלת הקבלה דף ז' ב' כתב שהיה בן ע"ו שנים ע"ל ב' אלפים תמ"ח.

מהרש"א שם. תוס' בד"ה וגמירי דאברהם כו' ואע"ג דכתיב ואברהם בן ה' כו' עכ"ל לכאורה הוא מגומגם הגם שהיה אז בן ע"ה אמר הכתוב שפיר שלקח עמו אז הנפש אשר עשו כבר בחרון בהיותו בר נ"ב שנין כמו שהזכיר הכתוב שלקח עמו שרי ולוט ואת רכושם וגו' שרכשו כבר בחרון ואפשר לפרש כוונתם משום דלכאורה הדיבור שבפרשת לך לך מארצך וגו' היה הדבור הראשון שבא לאברהם מפי הש"י לצאת מחרן ואז היה בר ע"ה שנה וא"כ היאך נאמר שכבר בהיותו בר נ"ב שנה שיעבד הנפשות לאורייתא מאין היה לו התורה כיון דעדיין לא בא אליו דיבורו של הש"י ואהא תירצו דע"כ ב' יציאות היו ונדבר אתו כבר בין הבתרים כשהיה בן שבעים וע"כ אין מוקדם ומאוחר בזה בתורה והשתא איכא למימר נמי דכבר בהיותו בן נ"ב היה אתו דבור הש"י וק"ל:

רש"י וירא פרק כא לד ד"ה ימים רבים. מרבים על שיל קברון. בקברון עשה כ"ה שנה נכאן כ"ו, שגרי קון ע"ה שנה ה'ה בצאתו מחרן, אותה שנה נכאן נישב פאלני ממרא, שלא מצינו קדם לכן שנתישב אלא שם, שבכל מקומותי ה'ה פאורס חונה נוסע והולך, שנאמר ניעבר אברם, ניעתק משם, ניהי רעב פארץ נירד אברם מצרמה (בראשית י"ב), ובמצרים לא עשה אלא שלשה

מיועדות לאלף הששי מצד קבלתם. לא שיכוין בזה ענין חדוש דת, ולא ענין חורבן עולם, יהיה מה שיהיה מחורבנו וקיומו כרצון הגוזר והאומר, עם היות בזאת ההגדה רמזים אחרים לקצת מפרשים. עם לשבע חכמות ויהיה אלפי" מלשון [איוב ל"ג ל"ג] ואאלפך חכמה" ויזכירם זוגות זוגות עד השביעית, שלא תושג רק בשוללות כל דבר גופני, והוא המשל לחרבן על דרך אומרם ז"ל [ברכות ס"ג ע"ב] אין [דברי תורה מתקיימין] (התורה מתקיימת) אלא במי שממית עצמו עליה. וכן מה שאמרו [חכמי ישראל ל] הפלוסופים [תמיד ל"ג ע"א] הרוצה להחיות את נפשו ימיתה, והרוצה להמיתה יחיה", אם לשנות האדם שהם שבעים, ויוקח לשון אלפים במקום עשירות להסתיר. וכבר יצאנו מהכונה להציל המאמר לפי דרכינו מכף מלעיג ומתנכל ומחייב מלבו מצידה טענות מתנגדות. ונשוב לעניינינו והוא, שעם כל זה לא היה עניינו של אברהם אע"ה בדרך ציווי נבואי, ושיהיה שלוח מאת השם ית', עד שיאמר להם כה אמר ה', או כה מצוה ה' לכם. אבל היה דרך למוד והודעת האמיתות ברוח הקדש ולכתו הנה והנה בארצות לדרוש להם תורת ה' ולהביא אותם במסורת הברית בגודל העיון והשפעתו להם, וחיבור ספרים בביטול אמונותיהם הרעות, ובקיום עבודת האל ית'. וכבר ידעת ההבדל שיש בין הנבואה לרוח הקודש, סוף דבר התגבר ונצח מלכים אדירים בחכמתו, והשיב רוח העולם לאמונת ה' ית', ולא בפינות העיוניות לכך המציאות השם ית' ואחדותו, והסתלק כל גשמות ממנו ית' אבל על הפינות התורית גם כן, והוא אצלי מ"ש (ב"ר פס"ד) קיים אברהם אע"ה כל התורה כולה אפילו עירובי חצרות. רומן על הדבר הקל שבכל איסור שבת כלומר שכל הענינים הנמסרים בענין השבת, שבהם אמונת החידוש, שהיא הפינה הגדולה שבפינות הדתיות למד ומסר לעם הקדוש. וזהו ג"כ אצלי מה שאמרו ז"ל במקום אחר (יומא כ"ח ע"ב) בזה הענין בעצמו קיים אברהם אע"ה את כל התורה כולה אפילו עירובי תבשילין שהוא הדבר הקל שבכל עניני המועדות.

76) רש"י ר"פ לך לך ד"ה לך לך. להנאתך ולטובתך, שם אעשה לגוי גדול, פאן אי אתה זוכה לקנים, ועוד שאודיע טבעך בעולם:

77) תוספת ע"ז ט. ד"ה וגמירי דאברהם אבינו בהיה שעתא בר חמשין ותרתי שנין הוה - ואע"ג דכתיב (בראשית י"ב:ד') ואברם בן חמש (שנים) ושבעים שנה בצאתו מחרן שתי יציאות הוה שהרי בברית בין הבתרים

[Type here]

תורה (אף שההכנה למ"ת הותחלה רק (ביציאה השני'), בהיותו בן ע"ה שנה - מקומות שבהערה הקודמת. וראה תו"א שם, ד). וע"פ מ"ש בסדר הדורות (ב"א כג, עיי"ש) שויאמר ה' אל אברם לך לך גו"ה ה' ביציאה הראשונה } בסה"ד שם, שיציאתו מחרן בפעם הראשונה (ואמירת לך לך") הייתה בהיותו בן נ"ה שנה. אבל לפי מ"ש התוס' שיציאתו הראשונה הייתה בהיותו בן נ"ב שנה - מסתבר, שגם אמירת לך לך" הייתה אז.} - נמצא, שבהתחלת ב"א תורה ה' גם הענין דלך לך" [שהוא כענין ביטול הגזירה דמית, ראה הערה הקודמת].

79) של"ה תורה שבכתב פרשת נח (רעה עמוד א בדפוס אמשטרדם) הענין, אברהם אבינו הקדים את משה רבינו ע"ה במעלה כזו להיות התעוררות מלמטה למעלה, כי היה קודם למשה רבינו ע"ה בזמן, והוא הכיר את בוראו והתעורר במאוד עד שנתגלה אליו הש"י בכל יכולתו. וזהו ומצאת את לבבו נאמן לפניך וכמו שכתבתי שהוא הקדים את עצמו לפני בא התעוררות מלמעלה אליו, ואח"כ נתדבק למעלה. אבל בענין הדביקות למעלה בעומק ההשגה, היתה מעלת משה רבינו ע"ה גדול ביותר, וזהו בכל ביתי נאמן, מה שמצא הקדוש ברוך הוא נאמנות באברהם והתעורר מלמטה למעלה והמשיך על עצמו השכינה והיה מרכבה אליה, בזה נאמנות היה משה נכנס למעלה בבית ה' והיה בן בית, וזו המעלה היא יותר ממעלה להמשיך השכינה עליו כמו שכתוב (שמות יט, ג) ומשה עלה אל האלהים:

שה"ג. פירוש ר דוד עראמה לרמב"ם כאן. עשה משה וכו כאן רמז הרב הכנת טבעו ומזגו וזהו סוד ותרא אותו כי טוב הוא מלמד שנולד מהול וכו.

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ז הלכה ו. פל הַדְּבָרִים שֶׁאֲמָרְנוּ הֵם דְּרָךְ נְבוֹאָה לְכָל הַנְּבִיאִים הַרְאִשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים חוּץ מִמֹּשֶׁה רַבְּנוּ רַבֵּן שֶׁל כָּל הַנְּבִיאִים. וְמֵה הַפֶּרֶשׁ יֵשׁ בֵּין נְבוֹאָת מֹשֶׁה לְשָׂרָר כָּל הַנְּבִיאִים. שֶׁכָּל הַנְּבִיאִים בְּחִלּוֹם אוֹ בְּמַרְאֵה וּמִשְׁה רַבְּנוּ מִתְּנַבֵּא וְהוּא עַר נְעוּמָד שֶׁנֶּאֱמָר (במדבר ז פט) "וּבְבֹא מֹשֶׁה אֶל אֱהֱל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים". כָּל הַנְּבִיאִים עַל יְדֵי מְלָאָךְ. לְפִיכָךְ רֹאִים מֵה שֶׁהֵם רֹאִים בְּמִשְׁלַל וְחִידָה. מִשְׁה רַבְּנוּ לֹא עַל יְדֵי מְלָאָךְ שֶׁנֶּאֱמָר (במדבר יב ח) "כִּי אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ". וְנֶאֱמָר (שמות לג יא) "וְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה פְּנִים אֶל פְּנִים". וְנֶאֱמָר (במדבר יב ח) "וַתִּמְנַת ה' גִּבְיֹתוֹ" פְּלוֹמֵר שֶׁאֵין שָׁם מְשַׁל אֶלָּא רֹאֵה הַדְּבָר עַל בְּרִיו בְּלֹא חִידָה וּבְלֹא מְשַׁל. הוּא שֶׁהַתּוֹרָה מְעִידָה

הַדְּבָרִים שֶׁהָרִי שֶׁלְחֹ פְּרָעָה מִיָּד, וַיִּלָּךְ לְמִסְעָיו עַד וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב בְּאֶלְנֵי מִמְרָא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן (שם י"ג), שָׁם יָשָׁב עַד שֶׁנֶּהְפְּכָה סְדוֹם, מִיָּד נִיסַע מִשָּׁם אֲבָרָהָם מִפְּנֵי בּוֹשָׁה שֶׁל לוֹט וּבָא לְאָרֶץ פְּלִשְׁתִּים, וּבֶן צ"ט שָׁנָה הָיָה, שֶׁהָרִי בְּשִׁלְשִׁי לְמִילָתוֹ בָּאוּ אֲצִלּוֹ הַמְּלָאָכִים, הָרִי כ"ה שָׁנָה, וְכֵאן פְּתִיב יָמִים רַבִּים, מְרַבִּים עַל הַרְאִשׁוֹנִים, וְלֹא כָּא הַפְּתוּב לְסֵתָם אֶלָּא לְפָרֶשׁ, וְאִם הָיוּ מְרַבִּים עֲלֵיהֶם שְׁתֵּי שָׁנִים אוֹ יוֹתֵר הָיָה מְפָרֶשׁ, וְעַל כֵּן הָיוּ אֵינָם יוֹתֵר מִשָּׁנָה, הָרִי כ"ו שָׁנָה; מִיָּד יָצָא מִשָּׁם וְחָזַר לְחֶבְרוֹן, וְאִתָּה שָׁנָה קְדָמָה לְפָנֵי עֲקָדְתוֹ שֶׁל יֶצְחָק י"ב שָׁנִים, בְּסֵדֶר עוֹלָם:

ברכות יג. ראה הערה 8.

שה"ג. לקוטי שיחות חלק טו עמוד 48 הערה 13. תו"א פרשתנו יא ג חו"ח שם פג סע"ד ואילך אוה"ת שם כרר ו' תתרעה ב ואילך ובלקו"ת לג"פ עז א-ב וראה גם אוה"ת שם כרך ד' תרפד ב תרפז ב שויאמר ה' אל אברם לך לך גו' לשיהא יורד ונמשך למטה הוא כענין ביטול הגזירה דמ"ת ע"ש. ואף שהתחלת ב"א תורה הייתה בהיות אברהם בן נ"ב שנה בהיותו עדיין בחרן ע"ז שם ההכנה למ"ת שעשה הותחלה רק לאחרי לך לך ולהעיר שגם ואת הנפש אשר עשו בחרן דשעבידו לאורייתא' פרשתנו יב ה תרגם שם ענין התחלת ב"א תורה ע"ז שם רש"י שם נאמר בתורה בפ' לך לך אף שזה ה' לפני"ז וראה הערה הבאה.

שם הערה 14. ראה בארוכה מקומות שבהערה הקודמת. - ועפ"ז תובן קושיית התוס' (ד"ה וגמירי ע"ז שם), ואע"ג דכתיב ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן - דלכאורה תמוה (כמו שהקשה במהרש"א שם), שהגם שהי' אז בן ע"ה אמר הכתוב שפיר שלקח עמו אז הנפש אשר עשו כבר בחרן בהיותו בר ניב" - כי כיון שההכנה למ"ת הותחלה רק ביציאתו מחרן לא"י - מסתבר, שגם התקופה דב"א תורה הותחלה רק אז; ועל זה מתרץ בתוס' שתי יציאות הו"ו - דמכיון שגם בהיותו בן נ"ב שנה יצא מחרן לא"י } ואף שהנפש אשר עשו בחרן" ה' לפני היציאה - יש לומר, שכוונת הש"ס (לפי תירוץ התוס') במאות הנפש אשר עשו בחרן .. בההיא שעתא בר חמשין ותרתי הוה" היא (לא להזמן שעשו את הנפש, כי אם) להזמן שבו מדובר בפסוק ויקח גו' ואת הנפש אשר עשו בחרן ויצאו ללכת ארצה כנען גו", שאז (בעת שלקח את הנפש גו' מחרן לא"י) הותחלו ב"א תורה}. שייך זה כבר להתחלת ב"א

[Type here]

ומצות הדעת מפסוק וידעת היום, ואמר וז"ל ומעלת התבונן בגדולתו ית' כמ"ש וידעת וגו' נמסרו לנו במצות עשה, וכ"כ בספר חרדים משמו, וז"ש החינוך לידע ולהאמין שיש אלוה ר"ל מה שאפשר לידע ידע דייקא ומה שא"א לידע יאמין כמשי"ת ואיהו בשיטת רמב"ם קאזיל דקחשיב להו במצוה א' במנין תרי"ג.

85) דרך מצותיך שם. אך להבין דלכאורה יש סתירה לדברינו אלה שאנו אומרים שמציאת ה' והיותו מחיי העולם אינו בכלל אמונה אלא בבחי' דעת ממש ממאמר הידוע בזהר דלית מחשבה תפיסא בי' כלל ומשמע שאין הנבראים יכולים להשיג אותו ית' בדעתם והשגתם כלל, אך הנה באמת אין מזה הריסה כלל והכל אמת ויציב, והוא עפ"מ"ש הרמב"ם שהבורא ית' הוא הידוע מציאותו ולא מהותו וכ"ה בכל ספרי האמת, ור"ל שאנחנו מצד פעולותיו נדע שהוא נמצא אבל איננו מכירים איך ומה הוא וע"ז כתיב החקר אלוה תמצא (איוב י"א ז'), וביאור ענין ידיעת המציאות ולא השגת המהות מובן ג"כ במשל הנ"ל ממה שהאדם יודע ומרגיש שיש בו נפש חיה מחמת שרואה גופו בשר ודם חיים שזה ג"כ אינו אלא ידיעת המציאות בלבד שזה ידוע לו בבירור שנמצא נפש בגופו אבל אינו יודע ומכיר מהותה ועצמותה איך ומה היא, וגם אפי' איכות התלכשותה בגופו איננו יודע איך הוא הגם שיוודע בבירור שמלובשת בכל רמ"ח איברי גופו שהרי מיד שיעלה ברצונו לנענע ברגלו תתנענע הרגל תומ"י בלי שיהוי ואיחור כלל ואילו היי הנפש שורה במוחו ולבו לבד ומשם הי' הרצון נמשך ברגל ואז תתנענע היי צ"ל שהיית זמן בה שיהי' סיפוק להילוך הרצון מן המוח ללב ואנחנו רואים היפך זה שבו באותה רגע שיעלה הרצון יהיה תנועת הרגל, מזה הוראה שהמחשבה ישנה ממש ברגל, והנה נתברר מציאות התפשטות אור הנפש בכל איברי הגוף ועכ"ז אינו מכיר אופן ההתלכשות וכ"ש שאינו מכיר מהות הנפש מה היא וזהו ענין ידיעת המציאות ולא השגת המהות, וכמו כן הוא ית' הוא הידוע מציאותו שאנחנו נדע שיש בורא מקור החיים המחיה ומהווה העולם אבל מהותו אינו נודע וע"ז נאמר דלית מחשבה תפיסא ביה ר"ל להכיר מהותו ממש שזה אינו מושג לשום נברא בעולם כדכתיב לפני לא יראו (שמות ל"ג כ"ג), והנה דעת בלי התורה הוא המורה על דבר ידיעת המציאות אבל על השגת המהות נופל ל' ראייה שחוש הראות הוא כלי להשגת מהות דבר המוחש, והדעת הוא השגת המציאות, ולכן נאמר מבשרי אחזה שהוא תרגום ואחוריים של ראייה כי הראי' היא השגת המהות והדעת הוא השגת המציאות, ולפי שבאלהות לא

עליו (במדבר יב ח) "במרעה ולא בקידות" שאינו מתנבא בקידה אלא במרעה שרואה הדבר על בריו. כל הנביאים נראים ונבקהלים ומתמולגין ומשה רבנו אינו כן הוא, שיהפכתוב אומר (שמות לג יא) "פאשר ידבר איש אל רעהו", פלומר כמו שאין אדם נבקהל לשמע דברי חברו כך היה פת בדעתו של משה רבנו להבין דברי הנבואה והוא עומד על עמדו שלם. כל הנביאים אין מתנבאים בקל עת שירצו. משה רבנו אינו כן אלא כל זמן שישפץ רוח הקדש לובשתו ונבואה שורה עליו ואינו צריך לכונן דעתו ולהזדמן לה שיהי' הוא מקנן ומזמן ועומד כמלאכי השרת. לפיכך מתנבא בקל עת שנגאמר (במדבר ט ח) "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם". ובנה הבטיחו האל שנגאמר (גמרא יבמות סב א) "לך אומר להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמד עמדי". הא למדת שכל הנביאים כשהנבואה מסתלקת מהם חוזרים לאהלים שהיא צרכי הגוף פלם פשאר העם. לפיכך אין פורשין מנשותיהם. ומשה רבנו לא חזר לאהלו הראשון לפיכך פרש מן האשה לעולם ומן הדומה לו ונקשרה דעתו לצור העולמים ולא נסתלק מעליו ההוד לעולם וקרן עור פניו ונתקדש כמלאכים:

82) רמב"ם ר"ה יסודי התורה. יסוד היסודות ועמוד התקמות לידע שיש שם מצוי ראשון. והוא ממציא פל נמצא. וכל הנמצאים משמים נאריך ומה שבינייהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו:

מנין המצות דמצוה א. מצוה ראשונה ממצוות עשה, לידע שיש שם אלוה, שנגאמר: "אנכי ה' אלהיך" (שמות כ ב, דברים ה ו).

83) ספר המצות להרמב"ם מצוה א. מצוה א היא הצווי אשר צונו בהאמנת האלהות והוא שנאמין שיש שם עלה וסבה הוא פועל לכל הנמצאים, והוא אמרו אנכי ה' אלהיך ובסוף גמרא מכות (דף כ"ג): אמרו תרי"ג מצות נאמר למשה בסיני, מאי קראה תורה צוה לנו משה, ר"ל מנין תורה. והקשו על זה ואמרו תורה בגימטריא תרי"א הוי, והיה המענה אנכי ולא יהיה מפי הגבורה.

84) דרך מצותיך מו עמוד ב. וגם הציווי הוא על ההאמנה במה שא"א להשיג בדעת כנ"ל וז"ש הרמב"ם בס' המצות שהציווי הוא בהאמנת אלהות ובריש ס' המדע אמר לידע שיש שם מצוי ראשון כו' וכלל בזה ב' דברים שהם ידיעת מציאותו הנודע בדעת וגם האמונה בו והם מצוה א' להשים דעתו ע"ז וגם להאמין כנ"ל והר' יונה עשה מזה שתי מצות מצות האמונה מפסוק אנכי כו'

[Type here]

הנמשך מדעת ע"י וא"א כידוע והוא בחי' גילוי אא"ס ב"ה בדעת ובבחי' פנימי' וממדת מלכותו ית' שהיא מקור נשמות ישראל מאיר הארת דעת זה לכל נפש מישראל לידע את ה' שיהי' ידוע מציאותו עכ"פ ושהוא חיות כל העולמות והוא מפתח להמדות שהם עיקר האדם שיהיו נמשכים אחר הדעת כדכתי' לאהבה את ה' אלקיך כי הוא חייך (דברים ל' כ') ואהבה זו שרש לקיום רמ"ח מ"ע כמו שהאדם אוהב וחפץ לעשות דברים המוכרחים לקיום נפשו וגופו ככה ויותר מכן יחפוץ לעשות מצות ה' שהם קיום המשכת גילוי האלקות בעולמות שזהו החיים האמיתיים, וכן יירא וירחק מן הל"ת שהם דבר המזיק לקיום חיות זה כמו שהאדם שונא המזיק לנפשו ובורח ממנו כמטחוי קשת, וכל תולדות אלו שבמדות הוא מהדעת דוקא ונק' מפתחא ושרשו מדעת שנמשך במל' דאצי' שהוא בבחי' פנימי' בה כנ"ל משא"כ האמונה שרשה מבחי' כתר מל' שהוא בבחי' מקיף וסובב על המל' ומה שמאיר מזה בכל נפש אמונת האלהות הרי אמונה זו היא ג"כ מקיף לבד כעטרה שלמעלה מהמוחי' ואינו נכנס בפנימיותם לפתוח המדות כו', ולכן אמר דע את אלקי אביך (דה"א כ"ח ט') דע דייקא דהיינו שכל מה שתוכל להגיע אלקותו ית' בבחי' דעת תשתדל בזה ותעמיק מחשבתך והיינו ידיעת מציאותו ושהוא חיי החיים כנ"ל ואז תהפך לאיש אחר כי יפתחו מדותיך לאהבה את ה' וליראה אותו כי הדעת הוא המפתח כו' ע"י הרגשה זו כנ"ל, אמנם מה שא"א להגיע בו בבחי' דעת הניחיהו על האמונה להאמין בו אמונה שלימה אחרי אשר ידעת מציאותו והיותו חיי החיים בהרגשה ממש דומה לראיית העין א"כ מה שא"א להשיג יהי' בבחי' אמונה ושורש זה הוא בחי' הארת הכתר שבמל' ששרשו מכתר עליון שלמעלה מהחכמה ונק' סוכ"ע שענינו הוא בחי' גילוי האלהות שלמעלה משכל והשגה וכמשי"ת: ועתה יתבאר דעת מוני המצות שנחלקו בזה אם ימנה זה במנין המצות אם לאו ודעת בה"ג שלפי שיעקר ענין זה דידיעת האלהות הוא מושג ונרגש כנ"ל א"כ לא יתכן ציווי ע"ז כי הציווי אינו נופל אלא בדבר שיש בו בחירה (כמ"ש הרמב"ם פ"ב מן השמנה פרקים) אם בדעות או במחשבה ודבור לחשוב או לא לחשוב, לדבר או לא לדבר, לעשות או לא לעשות אבל דבר המורגש ונראה לעין מה יתכן ציווי ע"ז להרגישו או למנוע מהרגיש אחר שמורגש שהרי אנו רואים העולם חי וקיים מחיי החיים וכמשנת"ל פ"א לכן לא מנה זו במנין המצות אמנם הרמב"ם וסיעתו ור' יונה וסיעתו שמנו זה במנין המצות טעמם כי הציווי הוא על העמקת הדעת וההתבוננות

יתכן השגת המהות אלא ידיעת המציאות בלבד לכן נאמר אחזה תרגום ואחוריים של הראיה וכן הוא פי' הראת לדעת כי הוי' הוא האלקים (דברים ד' ל"ה), כלומר ענין זה שה' הוא האלקים תוכל להגיעו בבחי' דעת ממש והוא אמות חזק כמו הראיה ממש שמה שאינו משיג מהותו אינו שום רפיון ושינוי בחזוק אמיתית ברור מציאותו אצלו כאילו רואה ממש מאחר שידוע מציאותו וכמשנת"ל בארוכה ממשל הנפש, אלא שבהשגת מהות האלקות יהי' תענוג עצום ונפלא לאין קץ ותכלית כי הוא מקור התענוגים וזוהי מעלת הנביאים שנאמר בהם וירא אליו ה' וכו' (בראשית י"ח א') ולע"ל יתגלה אלינו כמ"ש וראו כל בשר (ישעי' כ' ה') עין בעין יראו (ישעי' נ"ב ח') כנודע ומ"מ יוכל כל משכיל על דבר להתענג תענוג עצום ונפלא מרוב כל בדיעה זו שיצייר בדעתו יהוד הש"י אע"פ שלא השיג מהותו ועד"מ כמו ששמח העשיר מהון מרגליות הצרור ומונה אצלו אע"פ שאינו רואה בעינו כל רגע וכמשנת"ל בלק"א פל"ג: והנה הדעת הוא הנקרא בזהר מפתחא דכליל שית דהיינו שהוא פנימי'. המדות כמו שאנו רואים שהמדות בטילים ונמשכים אחר הדעת כי כשהאדם יודע ומרגיש א"ע הרי אנו רואים בחוש שלפי שהוא מרגיש א"ע וחיותו מאד אזי מדותיו מתפעלים בהתפעלות רב לאהוב הטוב ולשנוא הרע יותר מכפי שיתפעל בעת שאינו מרגיש עצמו כ"כ כגון כשטרוד באיזה ענין גדול שאז אינו מרגיש עצמו כ"כ שאז לא יתפעל כ"כ במדותיו באהבה ושנאה נמצא שהמדות נגררים אחר הדעת שהוא ההרגשה כנ"ל ולכן נק' מפתח לששה המדות החג"ת נה"י] כמו המפתח שפותח התפעלות המדה ומעוררה או סוגרה ע"י שמסית דעתו וכו' ושרשו נמשך מאחוריים דיסוד אימא וכמשנת"ל שלגבי השגת המהות אינו אלא בחי' אחוריים בלבד שהוא רק ידיעת המציאות לבד ולפי שכח ההבנה הוא להבין מהות הדבר א"כ כח הידיעה של המציאות הוא בחי' אחוריים שלו לבד שז"ס אחזה אלוה כמש"ל, אמנם האמונה היא הנקראת עטרה בספרים כי היא כמשל העטרה בבחי' מקיף לבד על הראש ואינו נכנס בפנימיותו ואין המדות מתפעלים ממנה לפי שהוא בבחי' ריחוק ולכן גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריא (בעין יעקב סוף ברכות), ואומר רבש"ע הושיעני, הרי שמאמין ביכולת רבש"ע ואעפ"כ עושה מעשה למרוד בו והיינו משום שענין האמונה הוא בחי' מקיף ואין מדותיו זזים ממקומם ע"ז אלא ע"י הדעת דוקא שהוא המפתח שלהם כנ"ל, וכמ"כ יובן הענין למעלה שבחי' נה"י דז"א מוחי' לנוקבא וביסוד מלובש מוח הדעת הנמשך מדעת דאו"א

[Type here]

החזקה - ולכן גם צ"ל סדר לימודן באופן זה: בראש ובראשונה הלכות (הראשונות) המדברות במציאות ה' שהוא יסוד (לכל) היסודות: "לאח"ז - שאר הלכות יסודי התורה" (ובהם גופא - תחילת הלימוד צ"ל בענייני ארבעה פרקים" הראשונים שקוראין אותו פרדס"); ואח"כ ההלכות שלאחריהם], - - ואעפ"כ, כשמפרט הרמב"ם ומבאר את הלכות יסודי התורה" (שלאחר הלכות הראשונות הלכה איו) אינו מדגיש (בפנים הספרי, כ"א בה כותרת") שהם היסודי התורה" בכדי להדגיש עי"ז חובת הקדימה בלימודן*? ועוד (וג"ז עיקר) - תא חזי מה עמא דבר - שלא כזה הוא סדר הלימוד הנהוג. וראה הל' ת"ת לארה"ז. וש"נ. ב. גם צלה"ב כמה פרטים בלשון הרמב"ם, המדוייק בתכלית, כנודע. ומהם. א) כוונתו בהיסודות והחכמות" הרי היא בודאי ליסודות וחכמות שבתורה. וצריך להבין: (א) מה הם היסודות ומה הן החכמות? (ב) בנוגע ליסודות נקט הלשון יסוד היסודות", ובנוגע לחכמות" ועמוד החכמות" (ב) תיבת מצרי תוכנה רק שישנה (איזו מציאות, אבל אינה מודיעה כל פרט, מה (ומי) היא מציאות זו. ואינו מובן: הרי החיוב הוא לידע שיש אלוהים, כמפורש במנין המצות שלפני התחלת הפרק (שג"ז מהרמב"ם"), וא"כ הול"ל שיש שם אלוהים, ויש בכלל מאתים כנה (שהוא מצוי): ובפרט שלשון מצוי - שייך גם בנוגע להנבראים (כלשון הרמב"ם בסמוך, בה"ג: שאין כל הנמצאים מלבדו מצויים כו')? ג) לאחר איתן שיש שם מצוי זה מציא כל נמצא מאי מוסיף וקמ"ל בהדגשתו שהוא ראשון". יתרה מזו: ראשון" מורה, שהדבר הנקרא כן הוא נמנה ושייך לדברים הבאים אחריו. וקשה: הרי הרמב"ם עצמו כותב (בה"ג) שגם כאשר כל הנמצאים מלבדך לא יהיו מצויים הוא לבדו יהי' מצוי ולא יבטל הוא לביטולם כו" [ולא זו בלבד, אלא שכל הנמצאים אין להם דמיון להבורא ית', כמו שמאריך הרמב"ם בה"ז וח' ומחזק דבריו בראי מהכתוביו ואל מי תדמינוי ואשוה"), וא"כ איך שייך לומר עליו ית' שהוא מצוי ראשון"? ג. לאחר שכתב לידע שיש שם מצוי וכו", ממשיך הרמב"ם (בה"ב) וז"ל: ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי, אין דבר אחר יכול להמצאות". וצלה"ב: א) מה מחדש בזה? לאחר כתבו בה"א שכל הנמצאים כו' לא נמצאו אלא מאמתת המצאו", הרי, לכאורה, אין כל תוספת וחידוש בזה שאומר שמבלעדי מציאותו ית' אין דבר אחר יכול להמצאות"? (ב) מהי הכוונה באריכות לשונו ואם יעלה על הדעת וכו", והו"ל לומר (כדלקמן ה"ז) בקיצור

בדבר זה הידוע שע"ז יתכן ציווי כי גם שהדבר ידוע אעפ"כ אם לא יתבונן תמיד בזה ויסיח דעתו לדברים אחרים לא יועיל כלום ואפי' שיחשוב זאת במחשבה והרהור לבד אינו כלום אלא צריך להעמיק דעתו דוקא ואז יפתחו המדות כו' וע"ז נאמר וידעת היום והשבות אל לבבך (דברים ד' ל"ט) וגם הציווי הוא על ההאמנה במה שא"א להשיג בדעת כנ"ל וז"ש הרמב"ם בס' המצות שהציווי הוא בהאמנת אלהות ובריש ס' המדע אמר לידע שיש שם מצוי ראשון כו' וכלל בזה ב' דברים שהם ידיעת מציאותו הנודע בדעת וגם האמונה בו והם מצוה א' להשים דעתו ע"ז וגם להאמין כנ"ל והר' יונה עשה מזה שתי מצות מצות האמונה מפסוק אנכי כו' ומצות הדעת מפסוק וידעת היום, ואמר וז"ל ומעלת התבונן בגדולתו ית' כמ"ש וידעת וגו' נמסרו לנו במצות עשה, וכ"כ בספר חרדים משמו, וז"ש החינוך לידע ולהאמין שיש אלוה ר"ל מה שאפשר לידע ידע דייקא ומה שא"א לידע יאמין כמשי"ת ואיהו בשיטת רמב"ם קאזיל דקחשיב להו במצוה א' במנין תרי"ג.

86 הדרן על הרמב"ם. א. כתב הרמב"ם בתחילת ספר היד, וויל: יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון והוא מציא כל נמצא וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו". והנה כל העניינים שבספר היד" הם - הלכות (כמ"ש בהקדמתו לספרו). ומזה, שגם הענין דלידע שיש שם מצוי ראשון וכו' הוא יסוד היסודות ועמוד החכמות - (מדכתבו הרמב"ם לא בהקדמתו לספרו, כ"א בספרו גופא) הוא הלכה. וצריך להבין: הידיעה שיש שם מצוי ראשון וכו" היא יסוד כל התורה, כי אם לא יתאמת מציאות השם .. לא תהי' האמנה בתורה" אבל הלכה" ענינה פסק דין הנוגע לפועל, ומה שייך לומר בענין הנ"ל (שידיעה זו היא היסוד כו") שהוא הלכה? לכאורה אפשר לומר, שגם בידיעה זו יש נפק"מ למעשה: מכיון שלידע שיש שם מצוי ראשון וכו" הוא היסודי והעמוד" לכל עניני התורה כולה, הרי זה מחייב שהתחלה בלימוד התורה צריכה להיות בענין זה דוקא; וכן שהמענה לשאלה בזה קודמת למענה לשאלות אחרות. אבל הסבר זה אינו מספיק. כי עפ"ז, של הלימוד של יסוד התורה יש חובת הקדימה ללימוד שאר הלכות התורה, ה"ז לא רק בנוגע להלכות הראשונות (הלכה א- ו שבפרק הראשון) כ"א גם בנוגע לכל הלכות יסודי התורה*3 וכפי שזה מובן גם מסדר ההלכות שברמב"ם, שהרי ודאי שמדויק גם סדר ההלכות שבידי - עכ"פ אלו שהן באותו הספר מארבעה עשר הספרים חלקי יד

[Type here]

יגדיל תורה ויאדיר" שאין בהם הוראה נוספת – כי אם: פסק-דין חדש בנוגע לדבר מסויים, שהדבר צריך להיות באופן זה דוקא (בל' הש"ס מאי בינייהו) - חידוש ופעולה (שינוי) בהדברים שבעולם שיהיו כפי הוראת התורה. - היינו שתוכן כל הלכה הוא כפול: פעולה חיובית – שהדברים שבעולם יהיו כפי דיני התורה (בנדו"ד האדם - שידע שיש מצוי); פעולה שלילית - שלא יהיו באותו האופן כמו שהם מצד עצמם (האדם קודם שהתבונן ובא להידיעה כו'). דוגמת זה בכללות ההלכות המצוות: מצות עשה וענינם. שמציאות האדם והעולם תהי' כהוראות התורה: מצות לא תעשה, וענינם, שלא תהי' מציאות שבניגוד להוראות התורה. [ובפרטיות, גם במצות עשה גופא, ישנם שני ענינים אלו: העשה" שבה והלא תעשה" שבה, כדלקמן סעיף ז']. ו. עפ"ז יומתק מה שאמרנו רז"ל אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענום". והטעם לזה הוא, מפני ששני דברות אלו הם כללות כל התורה כולה, כי דיבור אנכי כולל כל רמ"ח מצות עשה, ולא יהי' לך כולל כל שס"ה מצות ל"ת". - ולכאורה הדבור לא יהי' לך, עם היותו כולל כל שס"ה מצות ל"ת", אינו אלא כלל הנובע מהדבור אנכי ה"א: לאחרי הידיעה שיש שם אלוקה מצוי שממנו נמצאו כל הנמצאים שידיעת דבר זה" היא המ"ע דאנכי (רמב"ם כאן ה"ו)], בא ונמשך ומובן הציווי לא יהי' לך גו'. [וכמובן גם מהא שבציווי זה גופא הוא מסיים על פני", שפירושו בעוד שאני מצווי"]. ומכיון שכן, הרי שכללות כל התורה כולה" (היינו: נקודה היסודית דמצוות התורה) היא הדבור אנכי", ולמה גם הדבור לא יהי' לך שמענו מפי הגבורה? יתירה מזו: מכיון שאלקה זה אחד הוא ולא שנים" (רמב"ם כאן ה"ז), הרי הסברא נותנת שגם ענין היסודי והכללי שבמצותיו ית' אחד הוא" שהרי הוא ורצונו (מצוותיו) הכל אחד ממש" - ואיך זה נאמר שבכללות כל התורה כולה" יש שני ענינים? אך הביאור בזה: נקודה היסודית דמצות התורה היא (כנ"ל סעיף ה') אחת לפעול בהעולם שיהי' ע"פ הוראת התורה, והוא ע"י שתי פעולות: פעולה חיובית ופעולה שלילית. ולכן שמענו מפי הגבורה — שתיים. גם הציווי לא יהי' לך" הכולל כל שס"ה מצות לא תעשה, הוא ענין בכללות התורה" גופא, ולכן שמענו אותו מפי הגבורה. ז. והנה שני ענינים הנ"ל דעשה" ולא תעשה" יש דוגמתם גם במצות עשה גופא. דמכיון שהדברים שבעולם (שצריכים לקיים בהם את המצות) ישנם במציאות טרם קיום המצוה בהם, ואז הם במצב וצורה שאינה מתאימה ובמילא (בדקות) היא מנוגדת להמצוה — הרי שבפעולת

ובפשטות: ואם (או: ואילו) הוא אינו מצוי כו"? הר"י אברבנאל כתב בזה, וז"ל: ולפי שזה דבר מדומה ואינו דבר אפשרי. . לכן אמר הרב ואם יעלה על הדעת שאינו מצוי, כי זה דבר ידמהו האדם, אבל א"א שיהי' כן. ואינו מובן: (א) לקמן בה"ז כותב הרמב"ם אילו היו אלוקות הרבה.. ואילו הי' היוצר גוף וגוי - והרי גם דבר זה הוא דבר מדומה ואינו דבר אפשרי", ואעפ"כ אינו כותב שם ואם יעלה על הדעת" כ"א ואילו". (ב) אפילו את"ל שיש לחלק ביניהן, כי המדומה" דאינו מצווי" הוא מופרך ומושלל יותר מה מדומה" דאלקות הרבה" וגוף וגוי" - — עדיין אינו מובן: לשון הרמב"ם היא בתכלית הדיוק בכל תיבה, וא"כ מהי האריכות ואם יעלה על הדעת" ולא נקט בלשון קצרה (ולפי האברבנאל - גם מדויקת יותר) ואם ידמה" וכיו"ב"ג) במ"ש שהוא אינו מצווי לכאורה הו"ל לקצר ולומר שאינו מצווי ומאי קמ"ל תיבת הוא"? ד. והביאור בכל הנ"ל יובן בהקדים התמי' בכללות הלכות יסודי התורה": בפירוש המשניות (סנהדרין פרק חלק) כותב הרמב"ם שעיכרי דתנו ויסודותי (הם) שלשה עשר יסודות" ומפרטם - ואילו בהלכות יסודי התורה" משמיט כמה מהם (וכמו: ביאת המשיח: תחיית המתים)? והביאור בזה: - מכיון שכל תוכנו של ספר היד" הוא (בלשון הרמב"ם בהקדמתו) הלכות הלכות", מסתבר לומר, שגם התואר יסודי התורה" בספר זה הוא בנוגע להלכה. היינו, שהמושג דתורה" כאן תוכנו (לא פלפולא דאורייתא וכיו"ב, כי אם) הלכות התורה (תורה מלשון הוראה); והכוונה ביסודי התורה" היא היסודות של הלכות ודיני התורה. - ולכן לא הביא הרמב"ם בהלכות יסודי התורה" כמה מהיסודות" שמונה בי"ג העיקרים שלו [אף שכמה מהם (וכמו: ביאת המשיח) הם הלכות, שלכן מביאם בספר היד" (אבל לא בהלכות יסודי התורה)] - כי יסודות אלו, עם היותם יסודי הדת והתורה במובן כללי, והלכות בפ"ע הן, אבל אינם יסודות של כל הלכות התורה. ה. והנה כל הלכה שייכת רק באם יש בסגנון הידוע חפצא. (בסגנון אחר: הלכה מכריחה מציאות חפצא שלה). וכמו בהל' תפילין והוקשה כה"ל כולה לתפילין) צ"ל החפצא דתפילין, וכן בנדו"ד: צ"ל מציאות דשכל ודעת האדם ואז באה ההלכה והגברא - האדם - צריך לעשות בהחפצא, ולהתבונן בדעתו עד שידע שיש מצוי כו'. ובסגנון הגאון הרגזובי (ובפרטיות יותר): יש פועל, פעולה (חיובית, או שלילית) ונפעל. ובזה יש חילוק האם החובה והמצוה היא הפועל, הפעולה או הנפעל". בסגנון אחר ובהוספה: כל הלכה בדין תורה אינה כהענינים שבתורה שבסוג

[Type here]

ראשון והוא ממציא כל נמצא", היינו: שהקב"ה השפיל את עצמו כביכול להיות בבחי' מצוי" (- מציאות ששייכת להמציא נמצא"), ויתרה מזה – עד שיהי' בבחי' מצוי ראשון" (שהתואר ראשון" מורה שיש לו יחס להדברים הנמנים אחריו), היינו מצוי כזה שיש לו יחס ודמיון (כביכול) למציאות הנמצאים שנמצאו ממנו - בחינה זו (דמצוי ראשון"), הוא ממציא כל נמצא". (ב) ואם הוא אינו מצוי, אין דבר אחר יכול להמצאות", היינו: שהקב"ה כמו שהוא מצד עצמו הוא אינו (בגדר) מצוי" (- מצוי לא במציאות) - ומצד דרגא זו, אין דבר אחר יכול להמצאות". ט. ע"פ הנ"ל יובן דיוק לשונו של הרמב"ם שהוא אינו מצוי" - בהוספת תיבת הוא" מוסברת כוונתו בהמושג ד אינו מצוי". כלומר: אילו נאמר שאינו מצוי" בלבד הי' אפשר לטעות שפירושו: אינו נמצא כלל ח"; אבל בהוספת תיבת שהוא" המדובר לפנ"ו שהוא" היינו הממציא כל נמצא", והכוונה באינו מצוי" היא - אשר ביחד עם זה יש בו דרגא ותואר נעלה יותר, שהוא אינו מצוי", מודגש שהמדובר הוא בתואר ודרגת השם היינו לא במציאות". ועפ"ז יובן גם דיוק לשונו של הרמב"ם: ואם יעלה על הדעת כו" כי ידיעה זו שהוא אינו מצוי" היא קס"ד דידיעה (במדריגה) נעלית יותר מהידיעה (שכתב לפנין בה"א) שיש שם מצוי ראשון". ולכן מדייק ואם יעלה על הדעת כו". ומה שהרמב"ם שולל ענין זה - ואם יעלה . . שהוא אינו מצוי" אין כוונתו לשלול עצם התואר ד אינו מצוי", כי אם לשלול את הקס"ד דהסברא שהשי"ת הוא רק אינו מצוי" (ולא השפיל את עצמו בבחי' מצוי"). כי באם נאמר כן - אזי אין דבר אחר יכול להמצאות" (ואז הרי מציאות העולם הוא דמיון, שדיעה ומסקנא זו היא בניגוד להענין דתומ"צ, כדלקמן סעיף יא); ולכן צריך לומר, שאף שהוא ית' מצד עצמו אינו מצוי", מ"מ השפיל את עצמו להיות גם בבחי' מצוי ראשון. יוד. והנה על הביאור דלעיל – שהלשון יעלה על הדעת" מורה על עלי כדעת - יש להקשות לכאורה ממ"ש הרמב"ם (לקמן ה"ו) וכל המעלה על דעתו שיש שם אלקה אחר חוץ מזה עובר בל"ת כו'. דלכאורה: כשאדם קס"ד שיש שם אלקה אחר חוץ מזה" הרי זה ודאי פחיתות וירידת הדעת, ואיך מתאים בזה הלשון המעלה על דעתו"? - והביאור בזה: הקס"ד של הטעות (של הטועה, אבל ביחד עם זה, הרי בודאי לא בשופטני עסקינן שמפני טפשות טועה וקס"ד) ,, שיש שם אלקה אחר חוץ מזה" - הוא לפי שטועה וקס"ד, שמכיון שבריאת העולם היא ירידה והשפלה לגבי ית', לכן בא לידי סברא, שיש אלקה אחר חוץ

המצוה בהם, יש גם פעולה שלילית – שלא תהי' אותה הצורה שבניגוד להמצוה. ועפ"ז מובן, מה שבהמצות עשה לידע שיש שם מצוי ראשון וכו" [שהיא היסוד היסודות כו'] מוסיף הרמב"ם ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי כו" - כי בהמצוה לידע כו", שני ענינים: החיוב שבה - לידע שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא כו'; השלילה שבה – שבאם יעלה על דעתו של אדם שהוא אינו מצוי" (ושמצאות כל הנמצאים היא מצד עצמם ח"ו), עליו לשלול סברא זו ולידע שבאם הוא אינו מצוי אין דבר אחר יכול להמצאות". וגם השלילה שבמצות ידיעת ה' [ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי כו""] היא פרט ביסוד היסודות כו', ע"ד שגם הציווי לא יהי' לך" 28 הוא ענין בכללות התורה - ועפ"ז מובן בפשטות לשון הרמב"ם ואם יעלה על הדעת כו" [ולא ואם הוא אינו מצוי כו"'], כי כוונת הרמב"ם בזה היא - לא להסביר את היסוד כשלעצמו שבאם הוא אינו מצוי אז אין דבר אחר יכול להמצאות", כי אם – להשמיענו פרט שני בהמצוה, ביסוד היסודות כו" בה לידע" - את השלילה שבהציווי לידע כו". ה. והנה כיון שדבר ה' זו הלכה? - כולן מתייחסות הן למציאות שבעולם, ויחס זה הוא בב' התנועות ד, חיוב" ושלילה" (כנ"ל סעיף היז) - הרי הסברא נותנת, שעד"ז הוא גם בהקב"ה המצווה את ההלכות, וכן ובפרט שיש לו קשר ויחס, כביכול, למציאות שבעולם, ושלכן גם ביחס זה ישנן ב' התנועות דחיוב ושלילה" . - - ועפ"ז יש לבאר את דברי הרמב"ם (בשתי הלכות הראשונות) בעומק יותר, שכוונתו בזה היא – לא רק לב' הענינים דחיוב ושלילה" שבמצות ידיעת ה', אלא גם – לב' הענינים דחיוב ושלילה" שביחס הקב"ה (כביכול) למציאות שבעולם. והביאור בזה: הקב"ה הוא מופשט ומושלל מגדר המציאות" של הנמצאים. ובלשון ובהסברת הרמב"ם 30 מצוי לא במציאות". ומה שאנו אומרים עליו מצוי הוא מפני שאין לנו תואר אחר לשלול ההעדר; וכאמרנו עליו אחד", קדמון" אף שאינו במאורעות הגופות" דריבוי ואחדות ואינו - - מצוי בזמן וכו'. אלא שעלה ברצונו לברוא העולמות ובענותנותו השפיל עצמו כביכול ובעשרה מאמרות ברא את השמים ואת הארץ; וכמרז"ל במקום גדולתו – הגדולה זו מעשה בראשית שם אתה מוצא ענותנותו. ומובן שגם אז הוא מצוי לא במציאות", ובמכש"כ וקץ עד אין קץ מחכם גדול ביותר – שבמדריגתו האמיתית, הכי גדולה הוא נמצא גם בעת דבורו עם קטן שאינו בערכך כלל. ושני ענינים אלו כותב ומבאר הרמב"ם בב' הלכות הנ"ל: א) שיש שם מצוי

[Type here]

שייך לומר שאין שם מצוי" (היינו: שכל מציאות העולם היא רק דמיון), והרי מקרא מלא דיבר הכתוב בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" ועוד: באם מציאות העולם היא רק דמיון הרי אין חשיבות בהמצות (כנ"ל סי"א)? ומתוך זה: כלומר כו", שהפירוש דאין עוד מלבדו" הוא (לא שאין שם מצוי כלל מלבדו, כי אם) שאין שם מצוי אמת מלבדו כו", היינו: שהעולם הוא מציאות (ולא דמיון), אלא שאינו מציאות אמיתית. והביאור בזה: ענין דאמת" הוא – דבר בלתי נפסק; כי הדבר שיש לו הפסק – גם בעת קיומו נקרא בשם כזב" (היפך האמת), וכההלכה דמים הפוסקין פעם אחת לשבע שנים נק' מים המזובין" ופסולים לקידוש מי חטאת" – כי מים אלו (גם בעת קיומם) אינם חיים" אלא מזובין". ועד"ז הוא גם בנוגע להמציאות דכללות העולם: מכיון שכל המציאות דעולם היא רק מצד זה שהוא ית' השפיל את עצמו בבחי' מצוי ראשון", אבל מצד עצמותו ית' (בבחינת אינו מצוי) – שהיא בתקפה גם עתה אלא שהיא בעולם, כנ"ל אין דבר אחר יכול להמצאות", [ובאם תתגלה בחינה זו דאינו מצוי" אז תתבטל לגמרי מציאות העולם (ובפרט שאחז"ל שזה יתגלה בפועל – חד חרוב" באלף השביעי)] – לכן מציאותו של העולם (גם עכשיו בעת קיומו) אינה מציאות אמיתית. ונמצא, שהגם שמציאותו של העולם היא מהבחינה דמצוי ראשון" שהוא (דוקא) ממציא כל נמצא", מ"מ: יש בו גם תכונה הבאה מהבחינה דאינו מצוי", והוא מה שמציאותו אינה אמיתית. והיינו, שענין המציאות" שבעולם – בא מהבחינה דמצוי ראשון"; והענין דשליטת מציאותו (מה שמציאותו אינה אמת) בא מהבחינה דאינו מצוי. – ומזה מובן גם בנוגע לב' הענינים שבפעולת ההלכות בעולם, שהכח שבהלכות לפעול בעולם שתהי' מציאותו כפי התורה בא מהבחינה דהמצוי ראשון" (שבמצווה המצות) הממציא כל נמצא": והכח שבהלכות לפעול בעולם שלא תהי' בו המציאות" כמו שהיא מצד עצמה טרם שמקיים הלכות התורה בא מהבחינה דאינו מצוי 32 שמצדה אין דבר אחר יכול – להמצאות", – יג. והנה מכיון שהכח שבהלכות לפעול שתי פעולות הנ"ל בעולם הוא משני הענינים דמצוי" ואינו מצוי" שבמצווה המצות, לכן: ההלכות שהאדם מקיים בכדי שיהי' הקיים בשלימות צריכות הן להיות מיוסדות וחזרות בידיעת שני ענינים אלו. והיינו, שמצות ידיעת ה' [בשני ענינים אלון] צריכה להיות לא רק מצוה וענין בפני עצמו, אלא שצריכה גם להיות יסוד ולחזור כל ההלכות (כי ב' ענינים אלה נותנים בהן הכח לפעול בעולם שתי פעולות

מזה", היינו: שהשי"ת המציא וברא אלקה" [ע"ד מש"כ לקמן פ"ב ה"ז: שמות המלאכים .. אלקים. ובפרטיות יותר בלי הרמב"ם: מלאך, גלגל, כוכב] שחוזן ממנו, ואלקה" זה הוא שברא את העולם. – ולכן כותב הרמב"ם סברא זו (שיש שם אלקה אחר חוץ מזה") בהלשון המעלה על דעתו" כי סברא זו [לפי דעתו טעותו של האדם הסובר כן"] היא מפני שרוצה להגדיל (היפך דענותו, הנ"ל) ולהעלות בכבוד השם, עלי' בידיעת אלקותו ית'. יא. כאמור לעיל (סעיף ז'), שניסוד היסודות ועמוד החכמות" כולל אינו מצוי כו" – שני ענינים: לידע שיש שם מצוי ראשון וכו", ואם יעלה על הדעת שהוא צריך להבין: בשלמא לידע שיש שם מצוי ראשון וכו" – מובן, שהוא היסוד" לכל הלכות התורה, מכיון שכל ענין ההלכות" הוא (כנ"ל שם) לפעול בנמצאים (במציאות) שבעולם. כלומר: באם יחשוב האדם שהשי"ת הוא רק אינו מצוי, יבוא לידי מסקנא שמציאות העולם היא דמיון. ומכיון שהנחה זו שוללת את חשיבותם של הלכות התורה שענינם הוא לפעול בהדברים שבעולם – לכן, היסודי לכל הלכות התורה הוא לידע שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא; אבל הענין דיעלה על הדעת שהוא אינו מצוי (שמצד בחינה זו) אין דבר אחר יכול להמצאות" (כ"א במציאות שאינה אמיתית, דמיון בעלמא) – מה שייכות יש לו להיסוד" של הלכות? והביאור בזה: ב' הענינים (דלעיל ס"ה) שבפעולת המצות בעניני העולם [שתהי' מציאותם כפי הציווי; ושלא תהי' צורת מציאותם כמו שהיא מצד עצמה, טרם קיום המצוה], נובעים הם מב' הבחינות – מצוי" ואינו מצוי" – שבמצווה המצות: פעולת המצות שמציאות העולם תהי' כפי המצוה – נמשכת היא מהבחינה דמצוי ראשון", שממציא כל נמצא"; ופעולתן בעולם שלא יהי' בצורתו כמו שהוא מצד עצמו (שליטת מציאותו – שבהווה) – נמשכת היא מהבחינה דאינו מצוי"3 השוללת את מציאות העולם, אין דבר אחר יכול להמצאות". ולכן גם הידיעה שהוא אינו מצוי וכו' היא פרט בה-יסוד" של הלכות. יב. אך עדיין צריך להבין: מכיון שכל מציאות העולם היא מהבחינה ד מצוי ראשון" – איך שייך לומר, שיהי' בו שינוי ופעולה (היינו: מה שההלכות פועלות בו פעולה שלילית – מצד הבחינה דאינו מצוי"? ויובן זה בהקדים מ"ש הרמב"ם (בה"ד) והוא שהתורה אומרת אין עוד מלבדו, כלומר אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו", שכוונתו בזה: לשון הכתוב אין עוד מלבדו" מורה, אשר (לא רק שאין אלקה מלבדו, כי אם) שאין שם מצוי מלבדו", ולכאורה תמוה: איך

מציאותם כשלעצמם: מציאותו של היסוד היא בהעלם – טמון בקרקע: ומציאותו של העמוד היא בגלוי ע"ג הקרקע. ועד"ז הוא גם בנוגע ליסוד" ועמודי דידיעת ה', שהחילוק ביניהם הוא לא רק באופן שייכותם להיסודות והחכמות", אלא גם באופן מציאותם הם: היסוד" דידיעת ה' (להלכות הנקראות היסודות") הוא בגדר העלם": והעמוד" דידיעת ה' (להלכות הנקראות חכמות") הוא בגדר גילוי" והביאור בזה: בידיעת ה' (כמו בכל ידיעה) - שני ענינים: נקודת הענין, ההנחה שכלית שיש שם מצוי כו"; וכמו שההנחה" באה לידי הסברה וכו'. ושני ענינים אלו הם ההעלם" וה גילוי" שבה: הנחה שכלית (שלמעלה מהטבר"). - היא ידיעה כזו אשר הוא עצמו יודע ומרגיש אותה, אבל אין ביכולתו להכריח זולתו שיקבלנה, שהרי אין בזה (עדיין) הסברה שכלית. ובמילא - אינה באה ופועלת בחוץ"; משא"כ כשהידיעה באה בהסבר שכלי – ביכולת האדם להסבירה לזולתו (ולכן גם טרם שהסבירה לזולתו, היא בסוג וגדר גילוי"). והנה דוגמת החילוק שבין שני ענינים הנ"ל בידיעת ה', הוא גם החילוק שבין שני הסוגים שבהלכות התורה היסודות והחכמות": הלכות יסודי התורה הנקראות יסודות הן שייכות (ברובן) ומקומן - במחשבת האדם, המכוסה ונעלמה מזולתו (ואין אדם יודע מה בלבו של חברו); משא"כ ההלכות שלאחרי הלכות יסודי התורה, הנקראות בשם חכמות" - הן שייכות ומקומן בדיבור ומעשה האדם, הנראים גם לזולתו. - וזהו מה שהרמב"ם מדייק היסוד היסודות ועמוד החכמות" - כי הענין דידיעת ה' שצריך לחדור (ולפעול) בהיסודות" והחכמות" הוא בכל מקום לפי ענינו: בהלכות היסודות" – מכיון שהלכות אלו הן (בעיקרון) בנוגע למחשבת האדם המכוסה מזולתו, לכן גם הענין דידיעת ה' הצריך לפעול בהן הוא באופן של יסוד" עצם ההנחה שיש שם מצוי כו", שרק האדם עצמו מרגיש אותה ומוכרח בה: משא"כ בהלכות דחכמות" - מכיון שהלכות אלו הן בנוגע לדיבור ומעשיו הנגלים גם לזולתו, לכן גם הענין דידיעת ה' הפועל בהן הוא באופן של עמוד" גילוי". יז. ע"פ הנ"ל וע"פ תורת החסידות מובנת גם שייכות התיבות יסוד היסודות ועמוד החכמות" לשם הוי' המרומז בהן (וכידוע דברי ר' דוד הנגיד (נכדו של הרמב"ם) כי משנה תורה שחיבר זקנו הרמב"ם מתחיל בשם המפורש יסוד היסודות ועמוד החכמות): ד' האותיות דשם הוי' נחלקות לב': יו"ד והי"א ראשונה – נסתרות", וא"ו והיא אחרונה - נגלות", ושתי האותיות שבכל חלק - הן בבחי' משפיע" ומקבל*": היא

הנ"ל). וזהו מ"ש הרמב"ם היסוד היסודות ועמוד החכמות לידע כו' ואם יעלה על הדעת כו" – שהמצוה דידיעת ה' (בב' הפרטים שבה) היא לא רק מצוה בפני עצמה, כי אם היסוד" והעמוד של כל ההלכות. ועפ"ז אתי שפיר מה שענין זה (שידיעת ה' היא היסוד היסודות ועמוד החכמות") כתב הרמב"ם בהלכותיו - להיותו פסק-דין בנוגע למעשה: שידיעת ה' זו - ההלכה היא שצריכה להיות יסוד וצריכה לחדור לימוד ועשיית כל הלכה ומצות (ועד שצריכה לחדור גם דברי הרשות, כמ"ש" בכל דרכיך דעהו"). יד. והנה בהלכה זו - שהידיעה שיש שם מצוי ראשון וכו' היא יסוד כל התורה מפרט הרמב"ם (שהיא א) יסוד היסודות", (ב) ועמוד החכמות". והביאור בזה: התואר היסודות" קאי על ההלכות שבהלכות יסודי התורה" [ובכללות יותר: על ההלכות שבכל ספר המדע, שכל המצות (שבספר זה) הם עיקר דת משה רבינו ע"ה"]; והתואר החכמות" קאי על ההלכות שלאחרי הלכות יסוד" [ובפרט: שלאחרי ספר המדע], ונקראות חכמות" ע"ש הכתוב כי היא חכמתכם וגו". ועפ"ז יובן גם מה שגבי יסודות נקט הלשון יסוד היסודות", וגבי חכמות" - ועמוד החכמות", כדלקמן. - טו. ההפרש שבין יסודי לעמוד" (במובנם הפשוט): (יסוד" הוא דבר שעליו מבוסס כל הבנין, ובלעדי היסוד לא יתכן כל הבנין; משא"כ עמוד" הוא רק תומך את הדבר הנשען עליו והעמוד גם מגביהו, אבל קיומו של הדבר אינו תלוי בה-עמוד". וזהו מה שגבי ההלכות דיסודות" נקט הרמב"ם הלשון יסוד", וגבי ההלכות ד חכמות" הלשון עמוד" - כי: בהלכות יסודי התורה – הענין דידיעת ה' הוא תנאי עיקרי בכל תוכנן [שהרי בלי ה-יסוד" דידיעת ה', לא יצויר כלל קיום ההלכה דאחדות ה', אהבת ה' ויראתווי וכו': ואותו הדבר הוא גם בהלכות (שבד' פרקים האחרונים דהל' יסוד"ת) שבענין הנבואה, מכיון שענין הנבואה הוא דבר ה'], ובמילא נמצא, שידיעת ה' היא היסודי - של הלכות אלו יסוד היסודות"; משא"כ ההלכות שלאחרי הל' יסוד"ת (ובפרט: שלאחרי ספר המדע) – אפשר להבין ולצייר מציאותו (עכ"פ ברובן ככולן של הלכות אלו) גם בלי היסוד דידיעת ה', ומספיק אמונה כללית בה'. והנחיצות דידיעת ה' להלכות אלו הוא בכדי שלימודן וקיומן יהי בתכלית השלימות והעילוי. נמצא, שהיחס דלידע שיש שם מצוי וכו" להלכות אלו הוא (רק) באופן של עמוד" כנ"ל - ועמוד החכמות". טז. והנה יסודי ועמוד" חלוקים הם לא רק בשייכותם להדברים המיוסדים והעומדים ונתמכים עליהם, אלא גם באופן

זאך וואָס ראית בעיניך". ד. ה. אז די שלימות, דער תוקף המוחלט, פון אין שומעין לוי" איז מצד דעם וואס דאס איז בא להכחיש נבואתו של משה שראינו וששמענו". יו"ד. א דוגמא ונפק"מ בהלכה למעשה בפועל פון תוקף פון בעינינו ראינו: אין עד נעשה דיין - ווארום וויי באַלד אז בעיניו ראה" - איז דער תוקף שולל די מעגליכקייט פון והצילו" 58 משא"כ ווען עס איז געווען באזניו שמע פון מאה עדים כשרים ששמעו אדער ראו. יא. ויש לומר, אַז דער טעם פנימי פארוואס דער אויבערשטער האט די נבואת משה מאמת געווען (אין אן אופן פון עינינו ראו כו') דוקא ביי מעמד הר סיני" (ווי דער רמב"ם איז מאריך בזה), איז ווייל דער תכלית פון נבואת ישה איז צו פועל זיין אז ביי אידן זאל דערהערט ווערן ניט נאר דער אמת הוי' אלקים, פון אלקות בכלל, נאר אויך דער אמת פון תורה, וואָס איז (מצד עצמה) העכער פון גדר הנבראים. דורכדעם וואָס עינינו ראו כו' וואזניו שמעו נבואתו של משה, האָט מען די אמונה שלימה שאין בו דופי" אויך אין דעם אמת פון תורה (שלמעלה מנבואה). [ויש לומר: דאָס וואָס דער תוקף האמונה אין תורה איז דווקא דורך נבואת משה 60, איז עס דערפאר, ווייל זיין נבואה אין במעלה ומדרגה הכי גדולה שבנבואה - און אין ביידע קצוות: סיי מצד דעם גילוי הנבואה, וואָס די התגלות אלקות איז אין דעם העכסטן אופן (במראה ולא בחידות"); און סיי לאידך, וואָס ער איז עומד על עומדו שלם", ד. ה. אַז דאָס איז נתגלה געוואָרן צו אים ווי ער איז למטה שלם ממש. און דעריבער איז זיין נבואה א כלי" צו אַראָפּטראַגן תורה (שלמעלה מנבראים) אין גדר הנבראים און צו אויפטאָן ביי זיי דעם תוקף האמונה וההתאמתות אין תורה]. און דערמיט איז אויך מוסבר וואָס אין ווייטערדיקן פרק, וואו דער רמב"ם רעדט וועגן איינעם וואס זאגט שה' שלחו להוסיף מצוה וכו'" (ד. ה. ער איז מכחיש די אמיתיות התורה), שרייבט דער רמב"ם דעם לשון הרי זה נביא שקר שהרי בא להכחיש נבואתו של משה": דאָס איז ניט סתם א הוכחה אז ער איז א נביא שקר, נאָר דערמיט איז דער רמב"ם מחדש נאך א הלכה - כאָטש אז נבואת משה אין למטה פון תורה, וויי באַלד אבער אז נבואת משה איז מאמת די אמונה אין תורה אז אין לה לא שינוי כו'" און אַז אין נביא רשאי לחדש דבר", דעריבער, דאָרף אויך דער תוקף פון שלילת ההכחשה (ניט צוהערן זיך צום אות ומופת") קומען דווקא מצד נבואתו של משה.

עבודת פוכבים היום בלבד או בשעה זו בלבד הרי זה דבר סרה על ה'. ועל זה צנה הכתוב נאמר (דברים יג ג) "ובא האות והמופת" (דברים יג ד) "לא תשמע אל דברי הנביא ההוא" (דברים יג ו) "כי דבר סרה על ה' אלהיכם". שְׁהָרִי בֵּא לְהַכְחִישׁ נְבוּאָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. וּלְפִיכֶן גִּדַע בְּנֵדָאִי שֶׁהוּא נְבִיא שֶׁקֶר וְכָל מֵה שֶׁשָּׁעָשָׂה בְּלֵט וְכִשְׁוֹף עָשָׂה וַיִּחַקֵּן:

לקוט שיהות חלק יט עמוד 184. ט. אע"פ אז דער תוקף פון תורה איז גרעסער ווי דער תוקף פון נבואה, און דוקא תורה עומדת לעולם ולעולמי עולמים" איז אבער מצד דעם גופא דאָ א מעלה בנוגע נבראים - אין נבואה איבער תורה: וויבאלד תורה איז דער רצון עצמי של הקב"ה, איז זי העכער באין ערוך פון גדר נבראים, אז זיי זאלן קענען תופס ומשיג זיין עצם התורה: משא"כ נבואה, וואָס ענינה איז א התגלות אלקות צו נבראים, גילה סודו, אין זייער גדר (אויב עס זיינען פאראן די תנאים פון חכם גבור "י וכו') - איז דאָס אין אן אופן אַז די התגלות פועל'ט ביי אידן למטה א תוקף האמונה אין אלקות. עפ"ז איז מובן די אריכות הביאור אין רמב"ם (פרק ח') אין דעם אופן האמונה פון אידן אין נבואת משה (און תורת משה) - ווייל דאס איז (ניט סתם א סיפור בתורה, נאר) א הלכה, און אין דער הלכה זיינען דא צוויי ענינים: (א) די אמונה וואס א איד דארף גלויבן אין נבואת משה דארף זיין בתוקף הוודאות - אן אמונה שלימה שאין בו דופי". (ב) בכדי אַז די אמונה זאָל זיין באופן כזה, דארף זיי זיין (ניט מפני האותות", נאר) מצד דעם וואס עינינו ראו כו' וואזניו שמעו", וואָס דוקא דאן קען זיין אן אמונה שלימה שאין בה דופי. און עפ"ז איז עס בנוגע וואס דער רמב"ם אין מסביר פארוואס מ'דארף ניט גלויבן און ניט פאלגן א נביא וואָס איז בא להכחיש נבואתו של משה" אפילו ווען ער ווייזט אותות ומופתים גדולים" - וויל נבואת משה רבינו אינה על פי האותות כדי שנערוך אותות זה לאותות זה אלא בעינינו ראינוה ובאזנינו שמענוה .. זה בא .. להכחיש מה שראית בעיניך כו' - אַז דאָס איז ניט סתם א הסברה והוכחה פארוואס אין שומעין לוי", נאר א הלכה, און אויך אין דער הלכה זיינען דא צוויי ענינים: (א) דער תוקף הוודאות אין דער אמונה דארף זיין עד כדי כך, ביז אפילו אותות ומופתים גדולים" וועלן ניט מטיל ספק זיין אין דער אמונה. (ב) בכדי אַז די אמונה זאָל ניט אַפּגעי שוואכט ווערן דורך די אותות ומופתים", איז דאָס דורכדעם וואָס א איד איז זיך מסביר, אַז דאָס איז מכחיש הנבואתו של משה שראינו וששמענו" - און אויך אותות ומופתים" זיינען ניט ביכולת צו מטיל ספק זיין אין א

[Type here]

מדרש נח תנחומא יד

בראשית נצחו הבהמות והחיות והעופות ורמש שלא להרבק עם שאינו מינו דכתיב ויעש אלהים את חית הארץ למינה וגו' (פס ח) אמר להן הקב"ה כל מין ומין ידבק במינו ושאינו מינו אסור: תמים זה אחד משבעה מהולים שנולדו בעולם אדה"ר נברא מהול ושת בנו נולד מהול דכתיב (פס ט) ויולד בדמותו כצלמו. נח נולד מהול דכתיב תמים היה בדורותיו. יעקב נולד מהול דכתיב (פס טז) ויעקב איש תם. ויוסף נולד מהול דכתיב (פס לו) אלה תולדות יעקב יוסף. שהיה דומה לאביו. משה נולד מהול שנאמר (פמ"ג) ותרא אותו כי טוב הוא. ואיוב נולד מהול דכתיב (איוב ח) איש תם וישר: בדורותיו ולא בדורות אחרים. רבי יהודה ורבי נחמיה חד אמר תמים היה ברור המבול וברור הפלגה. שאלו היה בדורו של אברהם אבינו לא מצא ידיו ורגליו. משל לחבית של אפרסמון שהיתה מונחת במקום המטונף במקומה ריחה נודף. ש"א במקומה אין ריחה נודף. יחד אמר תמים היה בדורותיו כ"ש בדורות אחרים. משל לצלוחית של פלייסון שהיתה מונחת במקום המטונף כ"ש אם היתה מונחת במקום הבושם: את האלהים התהלך נח שהיה הקב"ה סומכו שלא ישתקע במעשה דור המבול. משל למלך שהיה לו בן והיה הולך בשליחות אביו והיה לפניו דרך משוקע בליט והיה המלך סומכו שלא ישקע בטיט. אבל אברהם כתיב בו התהדק לפני ובאבות כתיב האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו שהיו מרווחין (ס"א מדיחין) לשבירי והיו מקדיסין והולכין לפניו לעשות רצונו: עשה לך תבת עצי גופר א"ר הווא בשם רבי יוסי ק"ב שנה היה סתרה הקב"ה ברור המבול שמא יעשי תשובה. כיון שלא עשו תשובה א"ל עשה לך תבת עצי גופר. עמד נח ועשה תשובה ונטע אילים והיו אוטרין לו אילים אלו למה. אמר להן. והקב"ה מבקש להביא מבול לעולם ואם- די לעשות תיבה כדי שאמלט בה אני וביתי. והיו משחקין ממנו ומלעיגין בדבריו והיה משקה אותן ארוזין והן גדילין. והיו אוטרים לו מה אתה עושה. ומשיב להן בענין הזה, והיו מלעיגין עליו. לכוף ימים קצצן יהיה מנסמן והיו אוטרים לו מה אתה עושה. ואומר להן כך והיה סתרה בהן. כיון שלא עשו תשובה מיד הביא עליהן מבול שנאמר וימח את כל היקום:

(ו) ויזכור אלהים את נח ילמדנו רבינו הרואה קשת בענן מה צריך לברך. כך שנו רבותינו הרואה קשת בענן מברך ברוך אתה ה' אלהינו וזכר הברית ונאמן בבריתו וקיים בטאמרו

<p>ענף יוסף</p> <p>(ס) זה אחד משבעה מהולים. ונאמר כי חסד י"ג שולדו מהולים. אלהם טז. נח. מלכי דק. יעקב. יוסף. איוב. בלעם. שמואל. דוד. ישעיה. ירמיה. וביקש לאובי ספר שכתב לקח חסד אדם. סה. מנח. נת. סה. תרח. יעקב. יוסף. משה שמואל ודוד. ישעיה. ירמיה. ורש"י. בסדר בלק כתב על פסוק עגל וגלוי עינים לפי שהיה בלעם כו' ומאז להיות נגלה עליו בקומה וקופס לפניו ע"כ. א"כ הוא דלא כאלר"י. ואפשר מתמת שלא פירש היה כאלו לא מל או אפשר שרשע זה מתן לו המילס:</p> <p>אדה"ר נברא מהול. עיין בב"ר ס' י"א דליתא סה שפאל מין אחד חס הכינס הוא הויילס מפני מה לא נתנס לאדם הראשון כו' משמע מה שאלס לא נברא מהול. ועיין רש"י ומת"כ ופ"ס טז:</p> <p>בדורותיו ולא בדורות אחרים כו' ור"י ד"ה כו'. סמדרס סוס לבאורס תמים שמתלס אחר סהס ולא בדורות אחרים ודח"כ סביא מתוקת ג"ו וס"ל לה מ"ד סאלו סיה בדורות אחרים כ"ס ססיה דיק. לכן נראה לי שסני סמ"ד ס"ל סלא סיה דיק נמיס אל"ל לפי דבור. דל"כ מ"י כ"ס דקאמר כ"ס בדורות אחרים. אלא דפליגי סביס בדורות בדורות: מ"ס בדורות לבבותיו סוא דלח"ל לומר סאל"ל בדורותיו ססיו כולל רשעים וסיה לו ללמוד ממוטסיס. א"כ סיה דיק. כ"ס אג סיה כו'. ומ"ס לנמוס סוא דלח"ל לומר דוקא בדורות סיה דיק כו'. אל"ל כ"ע מודו סאלו סיה בדור נדיקס וססיה דיקסו כמו סה סה בדורותיו לא סיה נחשב לבליס. (ועיין באורחי). וסו סאל"ל סמדרס קודס בדורותיו ולא בדורות אחרים. אליכ"ל דכ"ע סדקתו ססיה לו בדורותיו לא סיה נחשב לבליס בדור נדיקס וכ"ל. ודח"ל סביא סלגת"ל כס"וס בדורותיו וכ"ל אי לטכ"ס אי לגיאי:</p>	<p>עץ יוסף</p> <p>והנה ומדרכי כחשס סס. וגם נחמה חשב סס דלח"ל סחשנו כ"ח: (נת דכתיב תמים): ר"ל דגני לבכסס כתיב אחר המילס סוס תמים אלמ"ל מי סנימול נקרא תמים (ז"ר) ונכתלס עזריאל כחב תמים כגמטריא וזו סולד מסול ע"כ: (והנה אוחו כי טוב הוא). ודכ"ס כגמ' מלכ"ל סולד מסול. כלומר ססיה כגמטריא וסובי (ז"ר): (אל פלייסון). ס"י סמן מרקתו מורדס וכסמיס: (ססיה הקב"ה סומכו כו' מסל ע"י דדי מטיק כס"י). ר"ל כחכ סתעסס וסח"ל אור סעילס מרוב זמ"ס סתעססס כרעס ממלכ"ל. סיה לריך מה סנד סלא יעקב חזו דל"י נקמן דנה עכ"ס סובס וקס"ס למס ס"ל סכסוב מטיד עליו נח ח"ס דיק אל"ל דמ"ל מתמת סכס"ל אור סעולס קיבל גס סוא ק"ל מוג רש מהס כמו א"ס ססוק על ע"ס א"כ סלא יעקב. ת"מ אל"ל ס"ל יודק כרגליו קמ"ס מסטיס (ז"ר): (מבוחין). ססיו ע"סין רינה לפני ס"כ"ס כמו כטוסין למלכ"ס וסריס (מפרס ר"ל): (סדון סלא עכו סובס אל"ל עכ"ס נך כו'). ר"ל סמפרס כוס מה סלמר ססיה סקב"ס מפרס כס"ס ק"כ ענה ס"ל לא דיבר סקב"ס עמסס נקן למ"ל ספיון ססכסויו דרכס ולא עשו סובס אל"ל סקב"ס כ"ס סיעסס א"ס ססויס וכנין ססויס סיה ססכ"ל: (ונמט רכוס כו'). לבאורס למס נמט אריוס דוקא וקנח"ס. וי"ל לפי ססיה דרכס אז לטכ"ס אל"ל ס"כ מלריוס. וכמו ססויסין ג"כ סכ"ל יסעיה סימן מ"ד חרש עליוס וגו' לככ"ס לו אריוס. ולכ"ס נמט אריוס וקנ"ל לריד"ס סלון סלכ"סיהס ממש. ולכן סאלו אוחו למס ססיה כן ס"ל סלון י"ל לנמוס ככ"ל א"ס"ו. וסו סקכ"ס א"ס סיעסס וסמר לכ"ס ססקב"ס מנקס לסכ"ל מכול על ענין ענד"ס בלכ"ס (ז"ר):</p> <p>(ע) ורואה קשת בענן. ואל יסתכל בו ביותר דלויכ"ל כס"ק ח"ד סססכ"ל כק"ס עיניו כס"ס: (כ"ל"י א"מ"ס</p>
--	---

(ה) עקב אשר שמע אברהם בקולי וגו' ר' חנינה ור' יוחנן תרויהו אמי בן ט"ח שנה ד הכיר אברהם את בוראו, ר' לוי בשם ר' שמעון בן לקיש בן ג' שנים מניין עקב אשר שמע אברהם בקול בוראו לשמור משמרתו: ר' אחא משי' ר' אלכסנדר ר' שמואל בר נחמן משי' ר' יונתן (אמר) אפילו הילכות עירוני חצירות היה אברהם יודע, ר' סינחס ר' חלקיה משי' ר' סימון אפילו שם חדש

1 לקטע סס, לעיל לד 274, ש"כ פסיקס כנה פ' חטו (ה' ע"ז), פסיקסל כנמי פ"כ"ס (ק"ס ס"ג), פנאטל פ"ג לך לך ק"י ר' מ"י פנסי ק"י ר' וינסי ק"י ר' צנסי ק"י ג', פנאטל לך לך ק"י ג' צנסי ק"י ס"ג, צנאנסי כנה פ"ס ס"ג כ"ס, נאנסי פנסי לך לך פ"ז, נאנסי ל"ג ס"ג: 8 לעיל לד 500 ת"כ:

1 אברהם — וגו' אברהם בקולי דהאכתני, אברהם ג. וגו' פו | ר' — יוחנן סונג. ר' חנינא.. יוחנן אכ. ר' יוחנן ור' חנינא דת | * תרויהו אמי' תרויהו (תרויהו ג) אמרין דואיכת. תרוין אמי' ל. תרוין אמרין ס. חד אמר א"י | מ"ח א"י. ארבעים ושמונה דות. .. ושמונה ר"י. ארבעין ושמונה כ. ארבעים סג | 2 בוראו] ~ שניא עקב אשר שמע אברהם בקולי א | ר' לוי - לקיש] וג. ר' לוי בשם ר' (ויש כ) לקיש אמי' פכ. ר' לוי אמר בשיר לקיש א"י. ריש לקיש אמר דת. וחד אמר א"י | בן ג' שנים] בן שלש שנים פכ. בן שלש (ג) א] שנים הכיר אברהם את בוראו דאת. בן שלש.. הכיר את בוראו ר' ל' וג | מניין] וג. מנין דפכ. שניא עקב מנין א"י. שני עקב אשר שמע מנין י. שניא עקב אשר שמע אברהם בקולי מנין א"י | עקב] ד'פואנכ. עקיב דא"י | 8 לשמור] כ לשמור וג. וישמור לד'אית. וישמור א"י | משמרתו] משמרתו מצותו חקתו ותורתו ג. משמרתו ותורתו מצותו וחוקותו כ. משמרתו א"י. משמרתו מצותו חוקתו ותורתו ד. משמרתו.. חוקתו (חקותי ת) ותורתו א"י. משמרתו מצותו חקתו ותו' ג. משמרתו מצותו חוקתו פ | * ר' אחא — יונתן] ר' אבה משי' (ר' אבה בשם גכ) ר' אלכסנדר ר' שמואל (שמעון כ) בר.. משי' (משום כ. בשם ג) ר' יונתן לגב. ר' אחא בשם.. ור' שמואל בשם ר' יונתן פ. ר' אחא כשי.. משום ר' שמואל בר נחמן משי' ר' יוחנן ג. ר' אבה (אבה בר כהנא א"י) בשיר אליסכנדר (אליסכנדראי א"י) ור' שמואל בר נחמן (וריש בר נחמני א"י) בשיר יונתן א. ר' יונתן משם (משום ת) ר' יוחנן דת | אמר ל' וא"ג | 4 הילכות] ג. הילכות דואכ | ערוכי א | חצרות אג | יודע] פוחאנכ. ~ תורות שתי תורות שקיים אפילו מצוה קלה שבעל פה דת | ר' סינחס — משי' ר' סינחס.. בשם ר' סינחס ור'.. משום פכ. ר' ענחס ור'.. בשי' א. ל' דת |

בארין והערים בצורות וכו' ודרשו האל הקשות כמו לעיל צד 522 לאנשים האל הקשות וכו' ועי' במ"י סס. ודרש אחר (כלי סומן החיבור ד"א ועי' לעיל צד 685) האל מקצתן. וכפי ב"ר כ"י מפרש האל קשות כד"א ואת אילי הארץ לקח ד"א למה לא נאמר האלה אלא האל לומר מקצתן אני נותן לך ולזיעך ארץ שבעה עממים ואימתי אני נותן לך את השאר קיני וקניזי וקדמוני לעתיד לבא שהמקום הבטיח לאברהם לתת לזרעו עשרה עממים וכו' ועי' לעיל סוף פס"ד. וכן הוסיפו בדפוס' וכיית כמ"ד"א ואת אילי וכו' ד"א למה לא נאמר וכו'. ובלק"ט מפרש הארצות האל הקשות שהיו האומות חזקות ד"א האל מקצתן אבל לעתיד לבא אתן את השאר שני יובר מ"ס עד י"ס ומנהר עד אפ"ס ארץ: 1 ר' חנינה וכו'. אמר זה הובא לעיל צד 274. ובא"זה נוסחאות שם גם מאמר ר' לוי בשם ר' שמעון בן לקיש בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו שני עקב וכו'. והמאמר מפורש לקמן פצ"ה. והג"י שם בכ"ל בן כמה שנים הכיר אברהם בוראו ר' חנינה וכו' ר' לוי בשם ר' שמעון בן לקיש בן שלש שנים שני עקב מניין עקב ע' שבועים ק' מאה ב' שנים והיה אברהם בן מאה ושבעים וחמש שנים נמצאת למד שכן שלש שנים הכיר אברהם בוראו וכו' (ופרשה זו אינה מעיקר ב"ד וגמצאה במקומה פרשה אחרת בכ"ר כ"יז ועי' במאמרי בספר היוכל לכבוד ר"י גוטמאנן צד 149). ובתנחומא מ"ב ויגש שם המאמר סתמי וכן ג' שנים הכיר אברהם לבוראו שנאמר עקב שכל ימיו של אברהם היו מאה ושבעים וחמש מכאן אתה למד שכן ג' שנים הכירו וכו'. ובתנחומא מ"ב בהר שם מהו עקב אמר ר' שמעון בן לקיש בן ג' שנים הכיר אברהם להקב"ה מנין עקיב ע' שבועים וכו' ר"י מאה ושבעים וקב"ה ותיב אברהם מאה ושבעים וחמש צא מהם ג' שהיה ק"ס הרי בן ג' שנים הכיר אברהם להקב"ה (וישם ל"ג ר' לוי בשם רשב"ל ולא הובא שם מאמר ר"ח ור"י) ועי' גם בתנחומא מ"ב לך לך ס"ו ר' חיי שרה ס"ו ובהעירות רש"י ובתנחומא לך לך ס"ו ג' בהר ס"ו א"י. ובשהש"ר שם ת"נ בן כמה שנים הכיר וכו' ר' שמעון בן לקיש אמר בן שלש שנים היה שנאמי עקב אשר וכו' מנין עקב אמר ר' לוי כד אתא מ"ת לוי עקבא מן ארעא (כאשר בא להגביה העקב מן הארץ כלומר בן ג' שנים. ור"ל אינו דורש מנין עקב). ובפס"ר שם אנכי א' זה אברהם וכו' ג' חמשים שכן חמשים הכיר אברהם את בוראו ר' חנינא ור' יוחנן תרויהו אמרין בן ארבעים ושמונה שנה הכיר וכו' ריש לקיש אמר בן שלש שנים עקב מנין אותיותיו של עקב. וכמ"דש אסתר שם המאמר מקצוע דאמי' ר"ח ור"י תרויהו בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו הה"ד עקב אשר וכו' מנין עקב שמע אברהם בקול בוראו והו' שנותיו קע"ה וכו'. ובבב"ר שם מאמר סתמי עקב אשר וכו' בן ג' שנים הכירו. ובג"ד"ס שם איתא וא"ר אמי' בר אבא בן ג' שנים הכיר אברהם את בוראו שני עקב אשר וכו' חושבניה מאה ושבעין ותרוין ועי' בפירש"י שם. ובפ"י ב"ר כ"י"ט וכ"י"א מפרש כפי' זר בן ארבעים ושמונה (בן מ"ח) שנה הכיר וכו' צא וחשוב אותיות של פסוק עקב היתה מוצא בו ארבעים וחמש (מ"ה) הוסף עליהם שלשה הברות (עליהם שלש) מצותי חוקותי ותורותי הרי ארבעים ושמונה (הרי מ"ח) ר' לוי בשם ריש לקיש אמר בן שלש שנים הכיר את בוראו מנין אותיות עקיב (מנין עקיב) שהרי אברהם חיה קע"ה שנה צא מהם שלש שנים למפרע נשתתרו קע"ב. ובפ"י הש"י שבפ"י ב"ד הנדפס איתא עוד לישנא אחרינא שהרי כד"ה הפלגה היה אברהם בן מ"ח ולא טצינו שנשתתף בעצתם ועי' במ"י לעיל פ"ל (וצד 459 במ"י כד"ה בשעה שהכירו) ושם העתקתי לשון הרמב"ם בהלכות עכ"ם פ"א וכן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו ועי' בהג"מ ובכ"מ ובמג"ל ע"ז ובמ"ע לפס"ר שם. ולמנינו נמצאת הג"י בן ארבעים שנה בכ"י"ט וכ"י"ג: 8 לשמור וכו'. כ"ה בכ"ל ועח"ג. ולפי הג"י וישמור משמרתו וכו' מתחיל כאן דבור בפ"ע: ר' אחא וכו'. מאמרינו אלו עד סוף הסימן נסדרו כבר לעיל פ"ט ס"ב ב"ה והגהתי כאן ר' אחא משי' ר' אלכסנדר. אכן גם בכ"י"א א' וכ"י"ג וכ"י"ט הג"י כאן ר' אבה. ובפ"י ב"ר כ"י גורס או מפרש תורות שתי תורות שקיים אפילו מצוה קלה שבעל פה, וכן נוסף בדפוס' וכיית. ומפ"י ב"ר נובעת גם ההוספה שם דכתיב ויקרא שם המקום וכו'

שהקביה עתיד לקרות לירושלם שני ביום ההוא יקראו לירושלם כסא י"י (ירמיה ג יו) היה אברהם יודע, ר' ברכיה ר' חייא אביו רבנן דחמין משי' ר' יהודה אין כל יום ויום שאין הקביה מחדש הלכה בבית דין של מעלה מה מעט שמעו ברוזו קולו והגא מפיו יצא (איוב לו ב) ואין הגא אלא דברי תורה שני והגית בו יומם ולילה (תשע א ח) :

ה 6 ח ויהי כי ארכו לו שם הימים וגו' אמר ר' יוחנן הלום קשה נבואה קשה אבל שומה אריכות ימים מנמלת, הלום קשה נבואה קשה יארכו הימים ואבד כל חזון (וחזקאל יב כב); אבל שומה אריכות ימים מנמלת זה אבימלך. ויהי כי ארכו לו שם וכו', ר' חונא ור' ירמיה משי' ר' חייא בר בא בשביל שהעלו לו ימים ארוכה היה עושה הדבר הזה לא כן אמר ר' יוחנן המשמש מימתו ביום הרי זה מנוה

6 ילקט ט: 8 טי טנ טז פז פח, כמנא קיס ני, מס יז פז:

1 שהקביה עתיד] פואי, שעתידי הקביה דא'כת | לקרות] ואת, לקראת דם | לירושלם] ו, לירושלים פ. לירושלם היה יודע כ, לירושלם היה אברהם יודע דא, לירושלים היה .. יודע בו ת | שני ביום] פכ, ביום ו, דכתיב ויקרא שם המקום י"י (וי' ת) יראה וכתיב ושם העיר מיום י"י (וי' ת) שמה וכתיב ביום דת | לירושלים סת | כסא י"י דפכת] וגו' לו | היה — יודע] מוכ, לי דת | 2 ר' חייא אביו] פונכ, לי דת (ר' חייא ור' ברכיה א') רבנן דחמין וכו', רבנן דחמין ג, דרבנן (ורבנן א') דחמין פאי, לי דת | משום פנכ, בשם דואית | יורה ו | 8 דינו ת | שלמעלה] פא'כת, שלמעלו דוג | מה טעם] פת, מה טע' ו, מאי טעמיה דכ, מאי טעמי ג, שניא א' | שמעו — קולו לי א' | וחגא — יצא] והגה .. יצא א' , וגו' ו | הגה א' | דכרי] פוא'נכ, לי דת | 4 שני] פא'נכ, כענין שנאמר ד | ולילה] ~ אפילו (ואפי' א') אותה הלכת היה אברהם יודע ליא' , ואפי' אותה .. היה אבינו אברהם יודע כ, ואפילו אותה אברהם יודע פ, אפילו אותה הלכת היה יודע כ | 6 הימים וגו'] הימים דפאנכתיו, וגו' ו | נבואה] פואנכרי, ונבואה דת | אבלות ו' | 6 אריכות פ | מנמלתן רי | הלום קשה] פונכ, לי דתרי (הלום — מנמלת לי א) | נבואה קשה לי ו' | * יארכו הימים] שני יארכו הימים ל', דכי יארכו הימים פ, ארכו הימים רי, ארכו ימים אבדו חזיון ל, ארכו ימים אבדו חזון ו, ארכו ימים אבד חזון ג, ארכו ימים אבד חזון ו, מנין שכך יהיו ישראל אומרים לנביא (אמרין ת) ארכו הימים דת | ואבד כל] אבל אבד כל ג, אבד כ | אבל שומה] ~ זה יצחק ו | 7 אריכות — מנמלת לי ו' | זה אבימלך] פאנכ, זה יצחק ו', מיצחק דתרי, לי ו | שם וגו'] שם הימים פאנכ, שם ו, שם הימים וירא ותנה יצחק מצחק ו, שם הימים מיר והנה .. מצחק דת | ר' חונא ור' — משי' ר' חונא ור' .. משום פאיכ, ר' חונא ור' .. כשם א' , ר' חונא (חונה ג) ר' רמיה בשם ונ, לי דת | חיה כרוה ו, חייא בר אבא דפנכת, חגא בר סיסון א | ** בשביל] בשבילו ל | 8 * שהעלו לו ר'] שהעלו לי, שהעלו לך דפואנכתי | הימים ר' | ארוכה] פואנכרי, ארוכים רי, רבים דת | * היה ר'] והיה ל, והיה פו, והיה ג, היתה ר'כ, היית דאתר', אתה ר'] הדברי] פואנכר', את הדבר דת, דברי ו | זה ו | ולא ו ; כן] ואנכרי, כך דתרי | רב נתן ת | מיפתו] וא'ני, מסתו דפאיכתי |

וכתיב ושם העיר וכו' ועיי' במי לעיל צד 501, ובכייא ב' קימע אפי' שם חדש שעתידי הכיה לקרות לירושלם היה אברהם יודע וכי' בפרשת מ"ט: 2 ר' חייא אביו, אביו של ר' ברכיה ועיי' במי שם בדיה ר' חיה: 6 הלום וכו', כפי' ביר כיי' וכייא מפרש הלום קשה נבואה קשה כשארם חולם דבר הקשה לו וכשהנביא מתנבא דברי הקשה (קשה) לעולם אריכות ימים מנמלתן שסבורין (שסבורים) בני אדם מפני שמתאר (לא החלום זה נבואה (החלום והנבואה) שיהיו) בטלן באריכות ימים ונכמל מלכם מפני אריכות ימים (הימים) ואינו כן (כך) וכן אבל שומה ששוכח אבל מתו במהרה סבור הוא שאריכות ימים מנמלתו נבואה קשה מנין שכן היו אומרים ישראל (ישראל אומרי') לנביא ארכו (ובפי' ביר הנדרס יארכו) הימים ואבד כל חזון וכו' הלום אנו ילפינן מנבואה דכתיב בחלום חזיון כמו בנבואה דכתיב בחלום חזיונות (ועיי' איוב ר' יג ז' יד כ' ח' ליג ט"ו) ונבואה (והנבואה) נקראת חזון, וכן הגיהו בדפוסיו ובכ"ת נבואה קשה מנין שכך היו ישראל וכו', וככ"ל הגי' אפי' ר' יוחנן הלום קשה נבואה קשה וכו' מנמלת הלום קשה נבואה קשה ארכו ימים אבדו חזיון ואבד כל חזון, וגו' זו מקניימת גם עפי' הגי' ככיי' וכיי' וכיי' וצ"ע, והגהתי כמו שהוגה בכ"ל בינו שיטי כדיו דהיה בכתב דומה לכתב הספר יארכו הימים ואבד כל חזון כלהיכ ביהוקאל שם, וחזיון נדרף עם חזון ועיי' ש"ב ז' י"ז ורח"א י"ז ט"ו, והגי' ארכו איתא גם בדפ"ר ור"ו ובכ"ת: 7 זה אבימלך, וכיה ככיי' וכייא א' ובי' וכיי' וכיי', והדרש קשה, וככיי' ובילקום דפ"ר זה יצחק ועח"ג, ובפי' ביר מפרש אבל שומה מיצחק דכתיב ויהי כי ארכו לו שם הימים מיר והנה יצחק מצחק ושכח אבל אביו, וכן הלשון בדפוסיו וכ"ת אבל שומה וכו' מיצחק דכתיב ויהי וכו' מיר והנה יצחק מצחק, ובמיכ העתיק מפורשי וכן אבל של שומה ששוכח מתו וכו', וכבר כתב ביפ"ת וק' בעיני שיקרא המדרש ליצחק שומה ועוד דרך האבלות להתבטל באריכות הימים ואפילו בייב חדש כמיש זיל גבי נשכחתי כמת מלכ וכו' (עיי' ברכות נ"ח כ') ועיי' מאמרם בפסחים נ"ד ב' ג' דברים אלו עלו במחשבה ליבראות ואם לא עלו דין הוא שיעלו וכו' ועל המת שישתכח סן הלב (וכו') ואם כן למה יקרא שומה השוכח אבלותו באריכות הימים (ולפי' הסיפור כפי' הישר ישב יצחק בגרר שנה תמיכה ותמאורע ויהי כי ארכו לו שם הימים היה מקץ שלשה חדשים), ועוד כתב ביפ"ת ואפשר דמי' אבל שומה גרוע כמו הדיס שומה והיינו אבלות על האב שאין הלב דוי עליו כמו אבלות האב על הבן שחוא דוח מאד ולא ישכחנו, ופירושו דוחק גדול וגם אין אפשר לפרש כן לפי הגי' זה יצחק ועיי' בחי' הד"ל ובפי' מהודיו ובאג"א ח"א צד 288, והגי' שלפנינו זה אבימלך יש לפרש כמו שכתב בעל בחי' כהונה שחשב אבימלך שמה שלא ראה כן עד היום היינו משום שהיה אבל עד עכשו ועכשוו כי ארכו הימים פסקה האבילות ועל זה איר יוחנן שלא היה ראוי לחשוב כך אלא לאבל שומה כאבימלך להיות מחקשה כל כך על מותו ימים רבים יותר סדאי אבל יצחק לא עשה כן רק מחמת יראה כמיש והרגוני וכו' וצ"ע: כשביל וכו', כן